

CARTEA ȘI GRÎUL

(pag. 12—13)

EROICUL
FEBRUARIE

LUNA cu nume de meșter ori de zeu, Făurar neliniștitul, trece din calendar peste colinele țării, încearcă pământul, ca într-o visare, cu fierul ascuțit la căderea amurgului, cind ce-lătalt meșter, al timpului, lanus cel cu două chipuri nu se mai vede, rămas pentru totdeauna în țărîmul lui dintre aștri.

Acum este vremea vetrei incinse și a foalelor neobosite, a baroaselor din străvechime bătînd cu puterea destinului în pieptul nicovalelor, să se audă pînă la marginea lumii și să se cunoască puterea brațelor incinse, la făurirea uneltelelor și la scăpărarea gîndului innoitor. Nu au oprire veștile țării, de pretutîndeni, la intrarea în hotarul de ger și de foc al lui Februarie, hotar al uzinelor și al atelierelor, al cercețării și al învățaturii, cu gîndul la pămînt și la lucrările de primăvară.

Neodihnită lume muncitoare, cit ai venit pe drumuri de iarnă, pînă în acele ceasuri insingerate din zilele Griviței și din săptămînile Prahovei, cind țara în cumpănă căuta umerii tăi și sufletul tău proletar, — cit ai suit potecile munților și cit ai coborît la văile aprinse, cu legea dreptății în furci și în coase, pînă la ziua din urmă a lunii, întemnițată și zdrobită sub roată, ca din oasele ei să crească fiii neamului, — cit ai adunat în suferință și răbdare, pînă în dimineața aceea, cind la Flăminzi nu s-a mai putut răbda. El a făurit atunci uneltele tale, Făurar neliniștitul, el le-a dat puterea și strălucirea, și așa îl pomenim în istoria țării. Februarie 1933... Februarie 1907... Februarie 1785...

Trăim timpul și împrejurările sociale cind măsura eroismului părinților se convertește în morala muncii și orizontul culturii. O lună a cărții la sate presupune nu numai o lege și o investiție materială impresionantă, ci și un statut intelectual și, în egală măsură, o dăruire a celor chemați să ducă și să pună în mina oamenilor, într-un timp al răgazului hibernal, cartea, fără lumina căreia nu mai pot fi concepute, acum și de acum încolo, preocupările de muncă și de conviețuire. De prisos a mai spune care este rostul învățaturii în țărîmul muncii agrare, cum știința agronomului nu mai poate fi un bun izolat, ci o corelare a cunoștințelor, într-un alt orizont, cu experiența și cunoștințele masei de oameni ai agriculturii organizate și mecanizate. În această uriașă întreprindere și comunitate agrară se cere un spirit nobil, de Hesiod al Muncii și Zilelor, o filosofie superioară și o inclinare poetică pe măsură, pentru a înțelege rosturile fundamentale și de totdeauna ale întîlnirii culturilor, aceea a pămîntului și aceea a spiritului, a uneltelelor și a gîndirii, fără de care n-ar fi cinstită lauda piinii și a vinului, și n-ar fi întemeiat sentimentul suprem al iubirii de țară.

Statomic și firesc, sentimentul acesta insoțește cartea de literatură și din toată zarea culturii, în lumea fără povestea căreia nu s-ar fi ales, de la începuturi, graiul cu învățatura proverbelor și joaca cimiliturilor, cîntecul fără seamăn al poporului nostru. Cărțile noastre sînt acolo de mult, înainte de a fi scrise. Să le deschidem în fața lor cu umilință și cu gîndul că ei le știu pe dinafară. Atunci cind le citim o pagină, să-i alegem înțelesul și limpezimea. Lumea satului este aceeași de totdeauna, și alta, a lumii mari, care a năvălit pe toate ulițele, cu sunete și cu imagini, cu informația științifică și culturală, politică și de toate felurile. Cartea la sate este excepție și campanie numai după calendar, în anotimp. Altfel, este a tuturor zilelor, cum este a tuturor mediilor citadine. Librăria și cooperativa nu sînt două instituții în ignorare reciprocă, și pentru cine are dorință și curiozitatea să afle, cărțile stau în rafturi, între pinzeturi și coloniale, fără sfială cărturărească. Acum, căutarea lor vine ca un indemn în plus și ca o ademenire necesară, între programele radioului și televiziunii, în spațiul acela tot mai redus, dintre sat și oraș.

Sub semnul culturii, în luna cu nume de meșter ori de zeu, nume de floare i se cuvine zilei dintii, cind a venit în lume Luchian, ori de durere și de revoltă, cu țărânii la porumb și în răscoală, ori de țară, în crîngurile lui, — să-i spunem tăcere, nesfîrșire, sărut ori pasăre, zilei de lemn și de piatră, douăzeci, scrisă ca un trunchi sub vremuri și un bolovan sub lumină, cind s-a născut Brîncuși, — patima rigorii și iubirea de carte i-a fost menirea zilei de cincisprezece, a lui Eminescu în lanuare, a lui Maiorescu după o lună, în învecinarea firească, — dungă de cer să se cheme, ori buză de pămînt, la linia gravă a contopirii, ziua din ajunul sfîrșitului de lună, cind se naște Andreescu, să rămînă al pămîntului și al luminii, ca într-o meditație fără sfîrșit.

Așa ne întîmpină Februarie, în istoria lui zbuciumată, cu amintirea răscoalelor și cu eroismul lumii muncitoare, să ne întoarcem pe urmele lui, ca să cunoaștem prețul și severitatea îndatoririlor noastre.

„România literară”

ION IRIMESCU : Portret de fată

PAGINI DIN „POEMA PATRIEI”

Țara din zori

Și-n fiecare dimineață îmi spun :
pentru prima oară văd iarba și arborii
pe care nu-i credeam atît de svelți
și cu acest chip pe care nu-l bănuiam.

Pentru prima oară văd albinele
scuipate de gura de zeu putrezit, a stupului,
mireasma aceasta n-am mai întîlnit-o dar
cred că nici n-am știut ce e o mireasmă,
mi-a fost dat în ziua în care abia

am intrat să-i zic patrie
apei pe care o beau.

Ce să mă fac piine, cu tine ? Ai crescut
mare, nici n-am băgat de seamă pînă acum.
E bună piinea, mai toarnă-mi și taie și vinul,
felii ! Se întorc secerătorii ce crini, plini
de gheață, lasă-i să doarmă în devremele

clipel

și riciți pe fundul lădoiului, trebuie
să fie acolo și vreun prinț neștiut
căruia să-i spunem cel Blind...

Gheorghe Tomozei

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Nicolae Mănolescu, Dărie Novăceanu

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Cămpăanu.

Din 7 în 7 zile

Pentru transpunerea în viață a documentelor de la Helsinki

PESTE un an și jumătate a trecut de la istoricul eveniment al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa și nu peste mult, în iunie acest an, urmează a avea loc cea de a doua reuniune a Conferinței, la Belgrad (unde zilele trecute a și avut loc o întâlnire de lucru, inaugurând un prim schimb de opinii, în această finalitate).

Contribuția României la pregătirea primei reuniuni, cea de la Helsinki, a fost, precum se știe, printre cele mai rodnice, participarea la Conferință a președintelui Nicolae Ceaușescu fiind apreciată printre cele mai constructive, după cum transpunerea în viață a celor 10 principii înscrise în Actul final a constituit o preocupare consecventă a politicii noastre externe. E ceea ce a afirmat tovarășul Nicolae Ceaușescu și cu prilejul prezentării, în ziua de 1 februarie, a scrisorilor de acreditare de către ambasadorul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Reginald Louis Seconde : „România acordă o mare importanță împlinirii securității și colaborării pe continentul nostru, militează activ pentru transpunerea în viață a prevederilor înscrise în documentele de la Helsinki — care constituie un tot unitar. Pornind de la importanța deosebită a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa și fiind conștientă de faptul că până acum s-a făcut puțin pentru realizarea angajamentelor adoptate în cadrul ei, apreciem că este necesar ca toate statele să-și intensifice eforturile în această direcție, pentru pregătirea reuniunii de la Belgrad, care trebuie să ducă la elaborarea unor măsuri concrete în scopul întăririi colaborării și securității europene. În acest context, considerăm că se impune să se treacă la dezvoltarea unei largi și neîngrădite colaborări și cooperări — economice, tehnico-științifice, culturale și în alte domenii umanitare — între toate statele europene și, îndeosebi, să se păsească la adoptarea unor măsuri concrete de dezangajare militară, fără de care nu poate fi concepută întărirea încrederii pe continentul nostru”.

Relațiile româno-vest-germane

IMPLINIREA — la 31 ianuarie —, a unui deceniu de la stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Socialistă România și Republica Federală Germania a fost consacrată de presa noastră ca un important eveniment politic. Într-adevăr, în lumina întregii evoluții se poate aprecia — cum scria „Scinteia” — că actual de acum 10 ani a înțeles în mod pozitiv largirea și diversificarea colaborării dintre cele două state, depășind totodată prin importanța sa cadrul bilateral și înscriindu-se ca o remarcabilă contribuție la cauza dezvoltării raporturilor intereuropene, la conturarea și amplificarea cursului nou spre destindere și înțelegere pe continentul nostru, la desfășurarea procesului complex de realizare a securității în Europa, care și-a găsit o elocventă expresie prin Conferința la nivel înalt de la Helsinki. Așa cum declara tovarășul Nicolae Ceaușescu cu prilejul vizitei sale în R.F.G. — cînd s-a semnat și „Declarația solemnă comună” —, există toate premisele ca raporturile dintre cele două țări „să cunoască în continuare o evoluție multilaterală, oferind un exemplu și o dovadă concretă că, atunci cînd se pornește de la încredere, de la dorința sinceră de a colabora în denul egalitate, deosebirile de orînduire socială nu pot și nu trebuie să constituie o piedică în calea promovării de raporturi normale și fructuoase între state”.

Tur de orizont

SECRETARUL general al O.N.U. a plecat luni într-o călătorie de 15 zile în Egipt, Liban, Iordania, Arabia Saudită, Israel și Cipru. LA CAIRO, s-a dat marți seara comunicatul privind remanierea guvernului, primul ministru Mawfouh Salem preluînd funcțiile ministrului de interne, la care au fost numiți doi miniștri adjuncți ; noi titulari au fost desemnați la ministerele Agriculturii, Turismului și Aviației civile, al Problemelor sociale, al Problemelor irigațiilor. W. MONDALE, vicepreședintele S.U.A., s-a întors marți la Washington după călătoria sa în Europa occidentală și în Japonia. COMITETUL special O.N.U. pentru decolonizare a convenit ca problema Africii de sud-vest să fie primul punct al ordinii sale de zi în 1977. ANDREW YOUNG a declarat ziariștilor — după ce și-a prezentat scrisorile de acreditare ca reprezentant al S.U.A. la O.N.U. — că nu s-a ajuns — după opinia sa — „la un impas iremediabil în ce privește Conferința de la Geneva asupra viitorului Rhodesiei”. LA LONDRA, ministrul finanțelor Denis Healey s-a pronunțat pentru coordonarea eforturilor tuturor puterilor economice din lume în vederea îmbunătățirii activității sistemului economie internațional.

Cronica

Viața literară

Festivalul național „Cîntarea României”

● Cea de-a 17-a ediție a „Lunii cărții la sate”, manifestare tradițională ce se desfășoară în acest an sub semnul sărbătoririi Centenarului Independenței și al împlinirii a șapte decenii de la marile războaie țărănești, a fost inaugurată în comuna Flămînzii, județul Botoșani, localitate unde în 1907 s-a aprins flacăra revoltei. Cu acest prilej, aici au avut loc, duminică trecută, numeroase acțiuni culturale-educative. O frumoasă expoziție de carte a fost deschisă la școala generală, fiind prezentate vechi publicații, tipărituri literare, fotografii, consacrate luptei noastre, transformărilor revoluționare petrecute la sate, în anii socialismului.

La recitalul de poezie patriotică ce a urmat au fost prezenți Ion Crînguleanu, Gheorghe Istrate, Dragoș Vicol, Lucian Valea. A avut loc apoi un spectacol festiv la care și-au dat concursul, alături de artiști amatori de la căminele culturale din Flămînzii, Frumuseșca și „Nicolae Bălcescu”, corul Liceului pedagogic din Botoșani și ansamblul „Răposzii Botoșanilor”.

● Asociația scriitorilor din Cluj-Napoca a organizat sezoanel literare în cadrul cărora au fost prezentate recitaluri de poezie patriotică în sala Teatrului de stat din Turda, la Casa de cultură din Reghin, la Căminul cultural din comuna Odorhei, județul Satu Mare, și la clubul C.F.R. din Cluj-Napoca. Au participat Petre Bușca, Gusav Heredi, Negoiță Irimie, Radu Ionescu Lăzărffy Aladár, Lăzărffy Csaba, Teohar Mihaldaș, Virgil Nistor, Adrian Popescu, Vasile Sălăjan, Teodor Tihan,

Vasavhelyi Geza, Vasile Vlad.

● Asociația scriitorilor din Iași a inițiat, la Piața Neamț, o consfătuire de lucru la care au participat reprezentanții cercurilor și cenaclurilor literare din județul Neamț, după care a avut loc un festival de poezie patriotică la Uzina de fire și fibre sintetice din Săvinești. De asemenea, au avut loc sezoane literare în cadrul Festivalului „Cîntarea României”, la Uzina „Moldoplast”, la clubul „Centenarul Independenței” de la Întreprinderea „Moldova”, la Școala generală nr. 20 din Iași și la Căminul cultural din comuna Fritești. La aceste manifestări și-au dat concursul Andi Andrieș, Paul Balahur, Natalia Cantemir, Virgil Cuțitaru, George Lesnea, Antoaneta Macovei, Aura Mușat, Anca Nicolau, Florin Mihai Petrescu, Ioanid Romanescu, Silviu Rusu, Corneliu Sturzu, Nic. Turtureanu, Haralambie Tușui. De asemenea, la Casa de cultură din Hirliu, Horia Ziliu a prezentat conferința „Patriotismul poeziei românești contemporane”, după care a citit versuri împreună cu Silviu Rusu.

● Asociația scriitorilor din Timișoara a organizat o „Revistă literară vorbită”, în cadrul cenaclului său, și un festival de poezie patriotică la clubul din stațiunea Buziaș-Băi. Au participat Sofia Arican, Eugen Dorcescu, George Drumur, Anghel Dumbrăveanu, Al. Jebeleanu, Andrei Lilin, Mircea Șerbănescu, I. D. Teodorescu, Marcel Turcu, Aurel Turcu, Nic. Tiriol, Damian Ureche.

● La Liceul „D. Bolintineanu”, din comuna Bo-

ntinul din Vale, județul Ilfov, a avut loc un festival de poezie patriotică organizat de Inspectoratul școlar județean, la care, după expunerea profesoarei Ana Șerban, despre poezia contemporană românească, au citit versuri Virgil Cărianopol, Florin Costinescu, Stelian Păun, Al. Raicu și I. C. Ștefan. Programul a fost completat de baladistul Adrian Antonescu.

● La Casa de cultură a sindicatelor din Tirgoviște s-a desfășurat spectacolul de poezie și muzică „Țara noastră-n lume”, în cadrul căruia actori de la teatrele din București au recitat poezii patriotice de Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu, Vasile Nicolescu, Nicolae Dragoș, Traian Iancu, Valeriu Bucuroiu, Violeta Zamfirescu. Au fost invitate să citească din lucrările proprii Ion Bănuț, Emil Manu, Mircea Micu, Al. Raicu, Mircea Florin Șandru, George Șoimu.

● La Ateneul Român, în cadrul celei de-a treia ediții a acțiunii intitulate „Sintem fiii acestui pământ”, Dumitru Almaș a vorbit despre însemnătatea marilor evenimente ce sînt sărbătorite în acest an în țara noastră.

● La Ateneul Tinerețului din Capitală a avut loc cea de-a cincea manifestare din suita de evocări literare și istorice desfășurate sub genericul „La trecutu-ți mare, mare viitor”, organizate de ziarul „Scinteia tineretului” și revista „Luceafărul”. Au citit versuri, închinată patriei și partidului, Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș, Mircea Florin Șandru. Programul a fost completat cu numeroase momente de muzică corală și folk.

Concurs de creație literară

● Casa de cultură a sectorului 2 din Capitală organizează cea de-a cincea ediție a concursului pentru membrii cercurilor și cenaclurilor literare, în cadrul Festivalului „Cîntarea României”. Lucrările — poezie, proză, scenete, montaje literare, texte pentru bri-

găzi artistice, vor fi trimise pe adresa Casei de cultură din str. Mihai Eminescu nr. 89, tel. : 11 84 04, pînă la 1 martie 1977. Ele vor fi semnate cu un motto ce va fi produs pe un plic conținînd numele, adresa și profesia participantului. Se vor acorda premii și mențiuni.

Întîlniri cu cititorii

● Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Valeriu Răpeanu, la librăria „Ion Slavici” din Arad (unde au fost lansate volumele „Semințele dimineții” de Florin Bănescu, „Dogoașca și făclia” de Carolina Ilica și „Ochiul zilei de ieri” de Horia Ungureanu) și la cenaclul „Lucian Blaga” din acest oraș; Mihai Bărbulescu, George Chirilă, George Florin Cosma, Ioana Diaconescu, Dumitru M. Ion, Traian Reu, Doina Uricariu, Tudor Vasiliu, la Școala de ofițeri de rezervă din București și la Casa de cultură din Curtea de Argeș, în cadrul recitalurilor de poezie patriotică inițiate de organizația U.T.C. de la Uniunea Scriitorilor; Horia Ziliu, la librăria „Junimea” din Iași, unde a fost lansat volumul său „Australia”, prezentat de Mihai Drăgan; Virgil Cărianopol, Victoria Deleanu, Teodor Maricaru, Petre Paulescu, Octav Sargețiu la clubul I.T.B.; Dumitru Bălăș, la Casa oamenilor de știință din Capitală cu pri-

leul prezentării volumului său „Augustele iubiri”, apărut în Editura Scrisul românesc; George Zarafu și Hristu Căndroaveanu, la Școala generală nr. 32 din Constanța și la Palatul Culturii din Ploiești; Al. Gheorghiu-Păgoneschi, la școlile generale nr. 52, 53 și 85 din Capitală și la Biblioteca „Emil Gîrleanu”; Vasile Netea, la Sindicatul televiziunii (cu prilejul deschiderii expoziției Independenței, organizată de Muzeul literaturii române) și la Ateneul român; Barbu Alexandru-Emandi, la Casa universitarilor și la clubul „Constructorul” din București; N. Rădulescu-Lemnar, la căminele culturale din comunele Sălcie și Ciorani și la clubul C.F.R. din Ploiești; Ovidiu Papadima, la librăria „M. Eminescu” din Capitală, la Casa Pogor din Iași și la Casa de cultură din Botoșani; Agatha Bacovia la Liceul de muzică nr. 1 și la Întreprinderea Poligrafică „Luceafărul”.

Cenaclu

● Simbătă 15 ianuarie 1977, a avut loc la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu” a doua sesiune de lucru a cenaclului scriitorilor idii, cu lectura piesei de teatru „Di roite idileh”, în 5 acte, de A. Eblon. Au luat parte la discu-

ții actori ai Teatrului Evreiesc de Stat, scriitori și veterani ai rezistenței antifasciste ilegale. Următoarea sesiune de lucru a cenaclului va avea loc la Casa Scriitorilor, marți 15 februarie 1977, ora 17.

Medalion

Sadoveanu

● La Casa de cultură din orașul Urziceni, județul Ilfov, a fost organizat un medalion consacrat vieții și operei lui „M. Sadoveanu”.

Personalitatea marelui scriitor a fost evocată de Valeria Sadoveanu, D. I. Suchianu și Mihail Șerban, care au înfățișat momente inedite din activitatea autorului „Fraților Jderi”.

Salonul cărții la Vaslui

● Între 24-31 ianuarie, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, la Vaslui a fost organizat de Centrul județean de librării și Biblioteca județeană a treia ediție a „Salonului cărții”.

La cenaclu de dramaturgie

● Cenaclu de dramaturgie al Asociației scriitorilor din București anunță că sesiunea de lecturi pe luna februarie va avea loc vineri 4 februarie 1977 ora 18, la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu” din Calea Victoriei nr. 115.

Se va citi piesa „Schimbarea la față” de Paul Corneli Chitic.

În spiritul colaborării reciproce

● La invitația Uniunii Scriitorilor din țara noastră, a sosit la București scriitorul sovietic Otar Șalamberidze.

Semnal

● N. Iorga — SFATURI PE ÎNTUNEREC. Sub îngrijirea lui Valeriu Răpeanu și Sanda Răpeanu (primului datorîndu-i-se și Studiul introductiv) se publică o selecție din conferințele susținute la radio de Nicolae Iorga în perioada 1932—1933. (Editura Militară, XXXII + 208 p., 6,50 lei, 25 760 ex.)

● AL. Căprariu — ÎN TIMP CE PĂMÎNTUL SE-NVIRTE. Incursiunile prin opt țări ale Europei occidentale și continentului american (S.U.A., Belgia, Mexic, Cuba, Italia, Canada, Grecia, Franța) îi pri-lejuiesc scriitorului notații de fină observație. (Editura Dacia, 170 p., 17 lei, 7 090 ex.)

● Mircea Horia Simionescu — JUMĂTATE PLUS UNU. Un alt volum, al treilea, din tetralogia anunțată, conținînd, cu aceeași vervă ironic-satirică, Dicționarul onomastic inițiat prin Ingeniosul bine temperat. (Editura Albatros, 224 p., 8,25 lei, 5 800 ex.)

● Dinu Pilat — DOS-TOIEVSKI ÎN CONȘTIINȚA LITERARĂ ROMÂNEASCĂ. Eseu, apărut postum, se ocupă de receptarea marelui scriitor în literatura română în diverse epoci literare — Descoperirea lui D. (1881-1920), Înțelegera lui D. (1920-1944) și Reconsiderarea lui D. (1944 — 1974) — fiind însoțit de o substanțială postfață semnată de Al. Paleologu. (Editura Cartea Românească, 170 p., 5,25 lei, 2 170 ex.)

● Victor Nistea — FLACĂRI PE MUNTE. Din versurile acestui volum, multe de inspirație patriotică, cităm, fragmentar, Sera noapții : „O nouă lumină / Va curge în zgura acestor țaguri / Din care mîierea a curs pe marginea rânilor. / O, de-aș putea, aș înălța o statuie luminii”. (Editura Cartea Românească, 94 p., 6,25 lei, 500 ex.)

● Béla Bartók — SCRISORI. I. Din interesanta corespondență bartókiană, este publicată o primă selecție în limba română, îngrijită de Ferenc László; traducerea scriitorilor aparține cercetătoarei Gemma Zimveliu, iar prefața volumului este semnată de Zeno Vancea. (Editura Kriterion, 294 p., 19 lei, 1 560 ex.)

● Hristo M. Danov — TRACIA ANTICĂ. Lucrare de sinteză matură — datorată unui renumit profesor de istorie veche al Universității din Sofia — a principalelor „cercetări asupra istoriei teritoriilor trace de la sud de Dunăre, pînă la țărmurile egeice, de la sfîrșitul secolului al IX-lea și pînă la sfîrșitul secolului al III-lea î.e.n.”. (Editura Științifică și enciclopedică, 490 p., 35 lei, 1 500 ex.)

● La Editura Minerva a apărut : Nicolae Mănolescu — INTRODUCERE ÎN OPERA LUI ALEXANDRU ODOBESCU (149 p., 3 lei, 14 150 ex.)

● La Editura Kriterion au apărut : în limba maghiară — Beke György. Cseke Péter — REPORTE (156 p., 5,75 lei) ; Kovács Géza — PE URMELE OSTILOR LUI DOJA ȘI HORIA (300 p., 11 lei) ; Lászlóffy Csaba — MIKES ȘI PĂMÎNTUL NATAL, versuri, (132 p., 5 lei) ; Banner Zoltán — SZERVÁTIUSZ JENŐ, studiu monografic, (70 p., 17 lei) ;

LECTOR

ERATA : La editoria-lui din numărul precedent, în primul alineat, a se citi corect : „re-cerdată cu sîcra însușirea la centenarul culturii îndependenței de stat a României și, în dreptul legitate, LA EVENIMENTUL ce a marcat la 1 decembrie 1918...”

Drum prin istorie

DIN ce în ce mai frecvent, pe diferite meridiane, voci ser-vite de statistici, proiecte și observații anunță dispariția satului și, implicit, a unei categorii sociale cu rădăcini ce se pierd foarte adinc în istorie, a unei civilizații deci, cea agrară. Mai mult, futurologii au stabilit deja profilul spiritual al viitorului locuitor rural, știu cum va arăta, i-au construit portretul-robot, după cum biologii au calculat etapele prin care va trece specia noastră în drumul ei victorios spre Homo sapientissimus. Avem așadar o imagine clară; de la cei descriși de Claude Lévi Straus în *Pădurile Amazoniei* la cei imaginați de Lütthuspätz, Savage etc. Același lucru și în istorie. Treaba noastră ar fi deci foarte simplă: să vedem ce se petrece azi și, mai ales, să scriem în spiritul adevărului.

Că satul — cu tot ceea ce a însemnat și încă mai înseamnă — se va transforma, este indiscutabil. Și nu numai fiindcă „toate-s trecătoare”, ci pentru că istoria are legile ei ferme, drumul ei ascendent, cu toate pauzele, staționările și întoarcerile prin care probabil ține să ne facă atenți asupra a ceea ce am fost, asupra tăriei propriilor noastre instincte. Deocamdată, însă, sigur este că satul mai există, mai avem încă țărani, nu ne-am cantonat definitiv în parametrii civilizației industriale, iar pentru un scriitor acest rapid și dramatic schimb de civilizații este un fantastic teren de observație. De aceea, gândindu-mă la graba celor ce din comoditate spirituală sau naivitate sar prea repede peste timp, ignorând complexitatea prefacerilor, îmi vine în minte celebra scenă din *Ion* petrecută în realitate pe hotarul satului Prislop și descoperită de Rebreanu cu mulți ani înaintea apariției cunoscutului roman prin care proza românească se înscria fără complexe în rîndul celei europene:

„Se aplecă, luă în miini un bulgăre și-l sfărîmă între degete cu plăcere înfricoșată. Miinile îi rămăseră unse cu lutul cleios ca niște mînuși de doliu. Sorbi mirosul, frecîndu-și palmele.

Apoi încet, cucernic, fără să-și dea seama, se lăsă în genunchi, își coborî fruntea și-și lipi buzele cu voluptate de pămîntul ud. Și-n sărutarea aceasta fierbinte simți un fior rece, amețitor...

Se ridică deodată rușinat și se uită împrejur să nu-l fi văzut cineva. Fața însă îi zimbea de o plăcere nesfîrșită”.

AȘADAR, astăzi ce se întîmplă?

Ar mai săruta Ion pămîntul?

Scena din roman și se pare că poate simboliza nu numai legătura profundă, dramatică, dintre țărani și pămînt, dragostea complexă „care ne-a modelat trupul și sufletul”, ci și o atitudine în istorie, un unghi prin care poate fi privită și analizată traiectoria noastră prin timp.

Majoritatea dramelor mari ale istoriei noastre sînt legate de țărani. „Numai pentru că am fost neam pașnic de țărani am putut să ne păstrăm ființa și pămîntul”, spunea Rebreanu. Prezența lor încăpățînată, sărutul simbolic, neuitat din vremi de năvăliri, neînhibat de amenințări poate ține loc oricărui zapis sau stele funerare. Înceșterea aprigă de la Bobilna, martiriul lui Horia purtat spre roată în lanțuri și, ironic, cu o coroană de nuiele pe frunte: Horia Rex Valachorum, tragedia cu rezonanțe antice a lui Iancu — în datele ei strict umane mai profundă, poate, decît a lui Oedip sau Lear —, îngrozitorul masacu de la 1907 sînt doar cîteva din răbufnirile unei lupte continue, tragice, pentru dreptate, adevăr și omenie ale celor care ne-au dat imens — păstrînd limba, pămîntul, făurind o cultură, o civilizație, conturînd o psihologie inconfundabilă. Tot ei sînt cei care s-au jertfit și la Războieni și la Plevna și în atîtea alte înceștări. Ar fi, așadar, inutil să ne întrebăm cîți din milionul de victime din primul război mondial au fost țărani și cu ce li s-a răsplătit sacrificiul. Indiferent însă de împrejurări ei nu și-au pierdut omenia și simțul civilizației. Observația lui Scribăileanu că „țăranul și Kant

își pun exact aceleași probleme, cu deosebire că cei din urmă le rezolvă cu altă tehnică” este pe deplin îndreptățită. Toate datele fundamentale ale existenței, întrebările cele mai dramatice pot fi descoperite în fraze cristalizate, de o mare profunzime, în cultura populară. Analizate cu răbdare și fără idei preconcepute calitățile și defectele, întrebările și aspirațiile lor sînt, indiscutabil, ale tuturor oamenilor. Ele trebuiesc privite cu toată atenția — tocmai pentru că „sîntem neam de țărani”, cum spunea Rebreanu, și trebuie să știm cu ce trecem dintr-o civilizație în alta, ce trebuie neapărat să păstrăm și ce poate fi lăsat. Cu alte cuvinte, cu ce identitate intrăm într-o altă lume. Țăranul, așadar, nu înseamnă, cum credeau unele prejudecăți, forța brută, rudimentarul, bunătatea primară, domestică, ci și o mare parte din ceea ce știm și sîntem. Iar cum imaginea unui timp, a unor oameni, a unui mod de a gândi o dată literatura, este suficient să amintesc două personaje extrem de complexe, Ion și Ilie Moromete, de fapt vîrste ale aceluiși prototip, înscris sub zodia unui destin zburciemat, pentru a face inutile asemenea impresii: țăranul dirz, consecvent, știind ce vrea, indiferent de prețul ce urmează să-l plătească, și țăranul filosof, sceptic, lucid, conștient de destinul său și de capriciile istoriei, de puterea ei implacabilă.

Simțind cu deosebită acuitate acest destin, Rebreanu a atras atenția, cu forța artei sale, asupra dramelor reale ale țării. „Dumneavoastră nu cunoașteți țăranul român” — celebra frază de început a *Răscoalei* pare în realitate un reproș adresat atît stăpînilor temporari, opaci și absurzi care, cum spunea Iorga, „n-ar putea să treacă, în ceea ce privește istoria românilor, un examen de patru clase secundare”, cit și contemporanilor săi incapabili să vadă adevăratele dimensiuni ale acelei izbucniri cîmplite din 1907, și nu numai de atunci, înfruntarea dintre om și istorie. Nici Mironescu, nici Vissarion, nici V. Demetrius, nici Spiridon Popescu și, mai tîrziu, după apariția monumentalei *Răscoale*, nici Cezar Petrescu în trilogia sa 1907, deși în acest caz documentația este foarte bogată, investigația sociologică, impresionantă. Abia Zaharia Stancu în *Descult* va colora dramatic momentele ce preced marea răscoală, adăugînd o notă personală epopeii țărănimii.

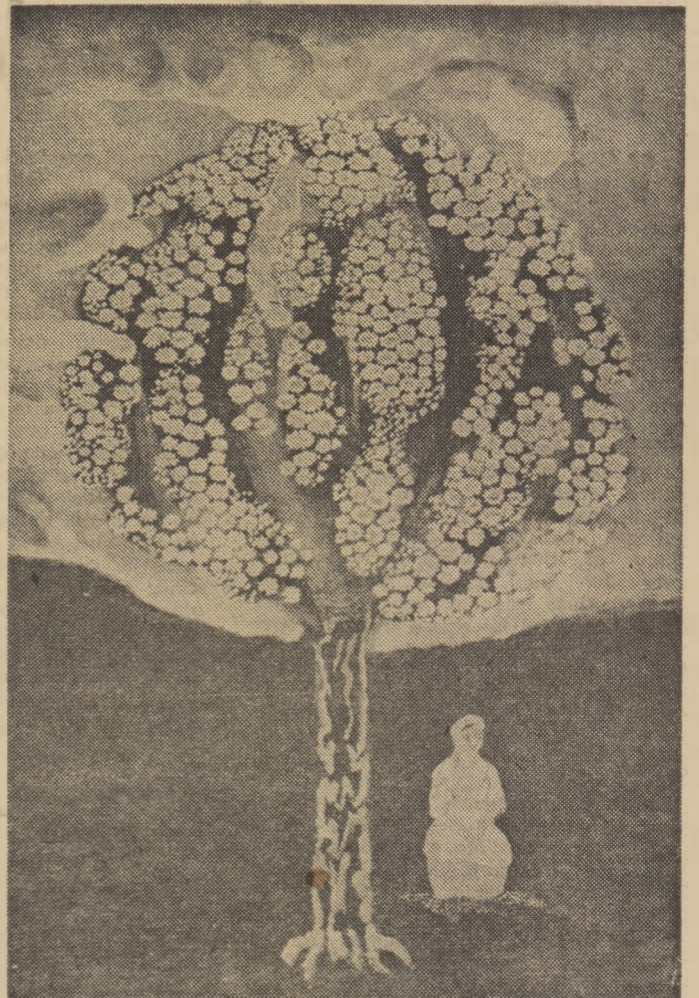
IN DIALOGUL cu Charmides, Socrate povestește cele aflate de la

un medic trac despre învățăturile lui Zamolxis: „...după cum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să vindecăm capul, ori capul fără să ținem seama de trup, tot astfel nici trupul nu poate fi însănătoșit fără suflet. Aceasta e pricina pentru care medicii greci nu izbutesc să vindece cele mai multe boli: ei nu se ridică pînă la întregul de care ar trebui să se îngrijească [...] mai ales sufletul se cade îngrijit, dacă avem de gînd să aducem la o bună stare atît capul cit și restul trupului”.

Pe un plan mai general, asemenea observații, izvoarele tocmai din înțelepciunea străvechilor locuitori ai acestor meleaguri, n-ar trebui părăsite la porțile civilizației industriale.

Drumul lor pînă aici a fost lung, anevoios. Satul încă există, dar țăranul tradițional, odată cu etapa cooperativizării, cu dezvoltarea vertiginoasă a industriei, aparține tot mai mult trecutului. Urmașii lui Ion nu i-ar mai repeta gestul. Orașul privit secole la rînd cu teamă și dispreț și-a impus la sat valorile specifice. Dar, replică așteptată, firească, și satul la oraș. Ce s-a pierdut, dar mai ales ce s-a cîștigat în psihologia oamenilor, încă nu se poate face o socoteală exactă. Cărțile lui Marin Preda, Titus Popovici, Ion Lăncrănjan, D. R. Popescu, Fănuș Neagu sînt radiografii ale acestei etape, fiecare în parte încercînd să răspundă cu sinceritate incitantei fraze de la începutul *Răscoalei*.

Augustin Buzura

CAROLINA IACOB: Basmul copacului (Galeria „Simeza”)

Claudine

De la Jean Giraudoux citire...

Citire dintr-o carte care, la început, n-a fost carte, ci un ciclu de conferințe despre ceea ce autori mai didactici ar fi putut numi „Viața și opera lui La Fontaine”. Ci cel ce a scris „La guerre de Troie n'aura pas lieu” le-a intitulat, pe cînd le-a ținut în fața publicului parizian, ca și mai apoi cînd, cu puțin înaintea celui de-al doilea război mondial, le-a strîns între copertile unui volum, editat de Bernard Grasset, „Les cinq tentations de La Fontaine”.

Închipuindu-mi că nu prea multe exemplare din încîntătoarea carte vor fi ajuns în România, și, pe de altă parte, că voi putea ferici, măcar o clipă, pe cititorii acestei reviste, îmi îngădui să citez, în original, pentru a-l păstra întreaga savoare, un fragment din capitolul intitulat „La tentation des femmes”, din care, cu tristețe, putem vedea că, în privința aceasta, strălucitul fabulist n-a prea fost răsfățat de soartă.

Deci, de la Jean Giraudoux citire:

„Les clartés que nous avons sur cette part de sa vie nous la révèlent dans toute sa médiocrité. Il est surtout une proie bien facile, et son admiration pour Claudine Colletet en est la preuve.

Cette Claudine était la fille d'un tailleur de pierres que le poète Colletet avait eue comme servante. Elle s'était fait épouser par le vieux poète et, sachant à peine écrire, elle avait exigé que son mari lui fit une réputation de poétesse et qu'il écrivit des vers qu'elle donnait comme les siens. Elle avait même eu la précaution de demander à son mari, pour le cas où il mourrait un poème où elle annoncerait au monde que, désormais, le chagrin l'empêcherait de composer des vers, et le pauvre Colletet avait dû écrire par avance le dernier poème de sa veuve où, éplorée, elle annonçait au monde que son chagrin et la perte d'un homme aussi bon et illustre l'avaient rendue muette à tout jamais:

«J'ensevelis mon coeur et ma plume avec vous».

Această servitoare-poetă de pe vremea lui La Fontaine, „cette Claudine” — pentru a-l cita încă o dată pe Giraudoux — nu s-ar putea spune că n-a fost o pramatie și jumătate.

Geo Bogza

SEMNAL. A apărut: Constantin Noica „Despărțirea de Goethe”. Pentru ca să știm, de la început, despre ce este vorba, transcriu prima frază din prefața autorului: „Dacă e deschisă pentru a se găsi în ea motive de a nu citi pe Goethe, atunci cartea aceasta poate fi închisă la loc”.

„Obsedat de demnitatea omului“

VORBINDU-SE prea mult despre dimensiunea poetică și despre capacitatea proiectiv-hiperbolică a operei lui Geo Bogza, despre virtutea scriitorului de a vedea enorm și de a mări proporțiile, a fost neglijată o însușire aparent mai umilă dar nu mai puțin importantă, poate chiar dimpotrivă, și anume realismul întemeiat pe cel mai solid și mai greu de corupt bun-simț. Multe lucruri par extraordinare pentru că sint privite de Geo Bogza din perspectiva acestuia. Accesul la realitate este „condiția primă a reportajului” și nu numai a reportajului; în lipsa lui „s-au cheltuit atâtea entuziasme sterile și atât de puțin bun-simț”; steril sau nu, entuziasmul nesușinit de exercițiul continuu al bunului-simț devine inutil; arta lui Geo Bogza, care constă în a produce evidențe orbitoare, nu trebuie în nici un fel opusă acestui exercițiu; mult mai interesant ar fi să urmărim cât de productivă poate fi deprinderea scriitorului de a recurge la serviciile sale și de a-i da înțietate chiar în momentele cind amatorii de hiperbole se așteaptă mai puțin; atâtea dintre atitudinile exemplare ale scriitorului și atâtea dintre cuvintele sale de o memorabilă expresivitate, dintre acelea care infioară sufletul și conștiința, își găsesc ultima explicație în refuzul de a lua lucrurile altfel decît sint ele în realitate.

În felul unui romancier care își simpatizează personajele și trăiește prin ele, Geo Bogza dispune de însușirea de a se identifica deplin cu formele și înfățișările firii, trăind și respirînd prin ele, ca și cum ar fi de acolo, din aceeași fibră cu toate. Aurul din Munții Apuseni este un astfel de personaj mai viu decît sint în atîtea romane eroii cu stare civilă și biologie precizată. Geo Bogza știe ce simte aurul, cum știu marii romancieri ce simt personajele lor într-o situație determinată:

„Atunci între atîtea materii sculuate cu îndrîjire afară, urcă și aurul, înspăimîntat și neștiind încotro s-o apuce [...] Închipuiți-vă aurul în panică surprins de cataclism, căutînd un adăpost între crăpăturile stîncilor”.

Legile geologice și legile cosmice sint originea și totodată proiecția legilor care guvernează sufletul omenesc. Cele dintîi sint dramatic umanizate la Geo Bogza, după cum cele din urmă sint dramatic cosmicizate. Precum marii romancieri și marii poeți, Geo Bogza poate oricînd dovedi identitatea profundă a împrejurărilor celor mai diferite, unitatea profundă a celor ce există, universalitatea trăirilor omenești; și nu numai omenești: „Se vede înăuntrul minelor cum aurul n-a lăsat liberă nici o crăpătură în care a putut să se ascundă. Se vede afară între culmile munților, cum oamenii au folosit pentru a se adăposti, cele mai strîmte și prăpăstioase văi, cele mai neașteptate reliefuri. După cum s-au furîșat de adînc, cît mai între munți, se poate bănuî ce mare era pîrjolul care îi împingea din urmă, se poate închipui cum au năvălit, masă compactă de oameni, lichefiată de spaimă. Se poate închipui cum, întocmai ca aurul, s-au scurs printre crăpăturile stîncilor, s-au adunat cîte doi, trei într-un gol mai mare și au rămas acolo, nemîșcați, lipiți de piatră, pentru totdeauna”.

UN ADEVĂRAT roman profund și captivant, ale cărui straturi comunică, deosebirea de romanele obișnuite fiind că aici nu e vorba numai de ființe omenești ci și de vieți de toate felurile, și apar, pe lingă oameni (o mare mulțime de altele), munții și fluvii, plantele cele mai diferite, minerele, norii și cerul, anotimpurile. Un roman care în loc să înceapă într-o anumită zi, la ora cinci, începe de la facerea lumii și continuă în zilele noastre, vorbindu-ne despre ce interesează în chip vital ziua de azi a lumii.

Pentru a descoperi originile artei lui Geo Bogza trebuie să cobori foarte adînc în interiorul alcătuirii sufletești și a sistemului nervos care se confundă cu sistemul alcătuirii sale morale, revelînd în stratul generator o extraordinară sensibilitate în fața suferinței omenești, o exasperare pînă la insuportabil în fața a ceea ce este nedrept. Puterea acestei arte este una de ordinul revoltei și al neîmpăcării: „S-a folosit împotriva lor focul, au fost săpați cu dalta și cu ciocanul, li s-a pus dinamită în măruntaie, li

s-au rupt oasele, li s-a scos afară măduva din șira spinării, au fost găuriți, sfredeliți — întocmai ca și minele de aur — au fost urmăriți pînă în străfundul lor cel mai adînc, pentru a vedea ce mai ascund acolo, pentru a stoarce din ei și ultima picătură” (e vorba de oamenii din Apuseni, în preziua răscoalei lui Horia).

O imensă dorință ca totul să fie în acord cu vocația primordială a omului afirmată în timpurile mitice, ca totul să se desfășoare în cadrul de frumusețe și demnitate al unui miracol simplu, încă nedegradat, animă textul lui Geo Bogza; o imensă dorință ca fiecare gest al omului, oricît de obișnuit, să nu dezmințită, să nu se abată, să nu înjosească („Totul era ca în Biblie, ca în rugăciunile celor dintîi semînții, cînd vedeau lumina soarelui, cînd, neputîndu-și stăpîni uimirea, bucuria și recunoștința se împărțeau din roadele firii”), fiecare gest al omului să îndreptățească ferm presupunerea că omul a văzut cu adevărat lumina soarelui și s-a bucurat de ea. Toate întîmplările oribile la care scriitorul ne face să asis-

se petrece! O mobilizare extraordinară de forțe culminînd cu această trezire la realitate. O realitate abia acum văzută, cu cea mai crudă dintre vederile posibile:

„Cînd la două după amiază am ieșit, primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă privesc într-o oglindă. Eram atît de plin de imaginile lumii în care pătrunsesem, atît de fulgerat de violența lor, încît îmi părea că am fost preschimbă, că nu se putea să mai am același obraz ca pînă atunci [...]. În zilele care au urmat, tot coborînd în mină, fața nu mi se mai schimba atît, dar zone lăuntrice ale ființei mele erau sfărîmate ca zidurile unei case după un bombardament de artilerie”.

Această „preschimbare” violentă avea loc acum exact patruzeci și doi de ani, în ziua de 6 februarie 1935, la șase dimineața, cînd poetul de avangardă Geo Bogza, autorul Jurnalului de sex și al Poemului-invectivă, a coborît întîia oară, la Rosia Montană într-o mină de aur.

ȘTEFAN LUCHIAN :
Un zugrav
(Din expoziția Autoportretul în pictura românească, manifestare organizată de Muzeul de artă din Iași cu participarea a 26 colecții de stat și particulare)

tăm dezminț această presupunere, o transformă în ceva neplauzibil și ireal și este de neînchipuit că au văzut vreodată lumina soarelui cei ce au provocat aceste întîmplări.

Textele lui Geo Bogza rezultă dintr-o dublă mișcare a spiritului, una care liniștește (acolo unde descoperă neliniștea născută de priveliștea haotică a lumii) prin stabilirea de mari corespondențe, de mari fatalități cosmice, și cealaltă care neliniștește (acolo unde descoperă nemotivate liniști confortabile) prin semnalarea unei perturbări, a unei stridențe, a unei revoltătoare in Justiții. Dubla pendulare între reverie și revoltă nu înțează o clipă în spațiul tipic bogzian, tot ce nu i se supune devine indiferent, moment nul, dar tot ce intră în raza de acțiune a gestului dublu impuls capătă o elocvență ieșită din comun, calmînd sau dimpotrivă tulburînd spiritul. De obicei primul dintre aceste impulsuri se asociază unei priviri de departe, unei priviri de la înălțime, — iar cel de al doilea, unei priviri de aproape, halucinant de apropiate de obiectul ei, ca și cum s-ar confunda cu el, ca și cum ar fi vorba de un lucru care n-a fost încă niciodată privit, niciodată, de către nimeni. Acest tip de privire zguduie atenția noastră, o constrînge să se fixeze, să intre în alarmă... E ca o trezire dintr-un somn nelegiuit, această acțiune pe care anume texte de Geo Bogza o exercită asupra cititorului, o trezire bruscă, nemiloasă dintr-o inerție a conștiinței. Este momentul exploziv al revelației: lată ce se petrece și nimeni încă n-a prins de veste, nimeni nu știe, nimeni nu vrea să știe ce

„S-a nimerit să fie ziua mea de naștere! Împlineam douăzeci și șapte de ani”.

PUBLICATE săptămîină de săptămîină în „Vremea”, însemnările au fost primite cu interes neașteptat și au săgetat, se pare, multe conștiințe. După mai bine de patru decenii, însemnările lui Geo Bogza continuă să-și afirme puterea de șoc. Revelația cuprinsă în ele n-a fost un eveniment de o zi, două, o urmărire și azi cu sufletul la gură. Coborîrea în mină poate fi înlocuită cu atîtea situații echivalente, ne putem gîndi, luînd act de revelație de atunci, la foarte multe revelații oricînd posibile de care, în fiecare clipă a vieții noastre, în fața intolerabilei nedreptăți, trebuie încă să fim în stare: „Omul cu sacul a plecat mai departe, urmînd să urce povîrnișul pe care abia îl coborisem. Drumul lui pînă în fundul minei și înapoi ține trei ore. De dimineață pînă noaptea tîrziu coboară și se întoarce de patru ori. De fiecare dată, cu șaptezeci de kilograme de piatră în spinare. Vă dați seama ce înseamnă aceasta? E cu neputință să vă dați seama”.

Orice scriitor mare are momentul său caracteristic în care se concentrează deodată, într-un singur punct, toate obsesiile, tot ce este intens în conștiința sa. Dar acesta este momentul caracteristic bogzian:

„Ore întregi, după ce am descoperit aceste lucruri, am stat împietrit, fără voce, cu fălcile încheștate. Nimeni nu știe nimic din ceea ce se petrece la Ro-

șia Montană [...]. Băieșul cu sacul în spinare urcă din fundul pămîntului spre lumina zilei, urcă neîncetat. Strivit sub greutate, se strecoară prin galerii strîmte, mușcă pămîntul, înaintează metru cu metru. Sint urcușuri, la care e nevoie să se ajute și cu minile. Atunci, agățată felinarul de cîte un colț de stîncă și trage sacul cu dinții: E ceva să innebunești, să-ți sară capul în tîndări”. (s.n.)

Despre astfel de lucruri, de care îți vine să spui: „e ceva să innebunești” e fără conținere vorba într-un text de Geo Bogza.

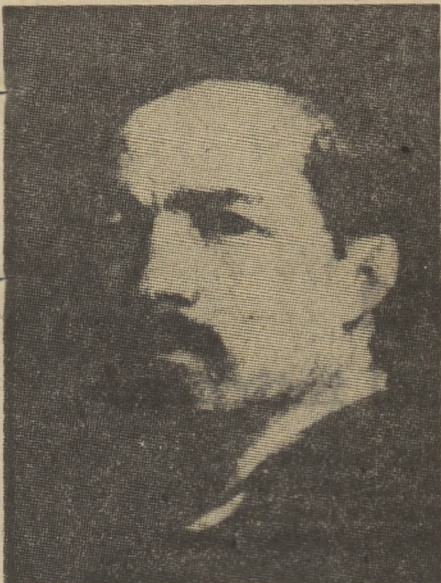
Tot un dublu impuls, din acelea care străbat opera lui Geo Bogza ajutîndu-ne să ne-o reprezentăm, să ne-o reconstruim mai bine în minte: unul aspirînd spre stabilitate, împiedicînd haosul și lipsa de criterii să se instaureze; celălalt, dimpotrivă, mărturisînd o puternică nevoie de neputență, un refuz intim al platitudinii. Chiar ultimele texte, apărute de cîteva săptămîni în „România literară” ar putea ilustra prezența acestor contraste polare ale spiritului bogzian. Unul se intitulează Stancu și în cuvinte amare deplînge imaginea mijlocie (și egalitatea de ton) constituită în jurul acestui scriitor de mulțimea comentariilor critice nediferențiate („S-a scris mult, foarte mult despre Zaharia Stancu, în timpul vieții sale, dar totul cam în același ton, fără mari virtuți intelectuale, ca o apă care, nu mai înaltă de o palmă, ar tot curge pe un prundiș liniștit”) și dă curs unei nostalgii a cuvîntului nou, care să stăvilească în felul unui „baraj” („în spatele căruia se formează bulboane nebănuite”) înaintarea lipsită de forță a „apelor” comentariului egal; abia prin ridicarea acestui baraj „chipul lui Stancu” s-ar revela nou și mai adevărat: „desvîluind torturi secrete și insondabile adîncimi psihologice”.

Al doilea text, opărit cu o săptămîină înainte de primul, se numește Nostalgia valorilor și limpezește constantă opusă a spiritului său, aspirația la stabilitate, nevoia de a se ști ancorat într-un spațiu ferm, solid constituit, spațiul unei tradiții intelectuale: „M-am abonat la „Viața Românească”, închipuindu-mi că sint iarăși mîngiat de glasul, ca o ploaie de aur, al lui Mihail Sadoveanu. M-am abonat la „Viața Românească”, închipuindu-mi că îl aud, în locuința sa, care era un templu al culturii, al prieteniei și al nonviolentei, pe Mihail Ralea...”

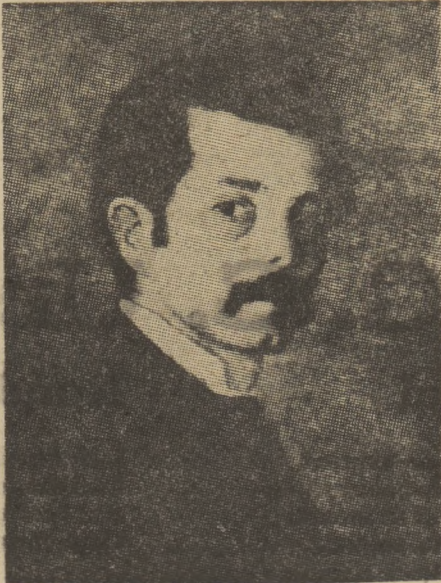
Ediția definitivă din 1971 a Țării de piatră are ca subtitlu: „Confesiune despre vitregia naturii și a istoriei” iar Cartea Oitului (prima ediție: 1945, ultima: 1976), departe de a fi numai „statuia unui riu”, reportaj superior sau poem, este o densă carte de filosofie a naturii și istoriei și chiar de filosofie a omului, o meditație de un interes deosebit asupra destinului uman. Într-o vreme care nu mai e a sistemelor filosofice constituite, cărțile lui Geo Bogza (cele numite aici, în primul rînd) sint printre puținele care par a lua asupra lor misiunea abandonată de cugetătorii profesioniști (în favoarea cercetării „specializate”), oferînd o viziune de sinteză, o sumă reflexivă, un vast depozit de gînduri asupra condiției omului etern și a omului actual, de o intensitate ce pare a nu tulbura prea mult liniștea celor ce îl consideră pe autorul lor doar un liric excepțional sau doar un superior reporter.

Gîndurile lui Geo Bogza și nu retorica poetică constituie centrul de greutate al operei sale; capacitatea de a „inventă” idei plauzibile; idei sublimă și idei „crude”, de o frumusețe acută sau de o violență acută; idei care spiritualizează lucrurile sau, dimpotrivă, le prezintă într-o perspectivă dură, demistificatoare, inconfortabilă; idei care înalță spiritul sau îl aruncă în situația cea mai brutală, mai jenantă, mai neliniștitoare. Aceste „idei” sint produsul strictei considerări a aspectelor lumii și totodată produsul unei imaginații de zile mari. Ideile sint formularea „la rece” a unei practici imaginative neistovite parcă, a unei vocații asociative capabile mereu să miamească prin energia cu care stabilește relații noi, de o rară îndrăzneală și totuși perfect verosimile. Este sigiliul marelui arte.

Lucian Raicu

NICOLAE GRIGORESCU — autoportret

ION ANDREESCU — autoportret
(Muzeul de artă din Iași)

Un text de bază

CIND Barbu Delavrancea face memorabila vizită la Berlin, Caragiale urmărește stupefiat comportamentul musafirului său, ca și cum nu ar fi cunoscut lumea din care venea năpraznicul amic; ca și cum nu el ar fi lucrat în apă tare caracterele grotești și toată forfota de întâmplări comice din Momente și schițe și celelalte... Distanța, — simulată desigur, dar atât de bine, încât nici nu se cunoaște, — pe care I.L. Caragiale o pune în relatarea vizitei la Berlin a lui Delavrancea pare a unui scriitor european retras, delicat și dezarmat, intimidat de apucăturile orientale și de superficialitatea viguroasă a personajului descris („Baedeker e stupid”)... În altă împrejurare, Caragiale îi va scrie aceluiași B.D. — frază trădând nostalgia după receptivitatea balcanică de care autorul Scrisorii pierdute nu se va desface niciodată: „Te sărut dulce, arzînd de dorul de a-ți spune ce am văzut p-ai.”

Cui să-i povestești ce-ai văzut în atât de rîvnită, de admirată, dar atât de serioasă și antiseptică civilizație germană?... Lui Mihalache (Dragomirescu) îi va scrie în țară foarte atent la tot ce se publică în revistele românești, dar mai ales cu ochiul pe stilul autorilor: „Ai făcut în numărul de 15 ian. o greșală de limbă; ia seama: simbol face pluralul simboluri, nu simbole; forma asta e și necorectă și urîtă ca sunet”.

Amăgitor surghiun... Oriunde s-ar fi dus, Caragiale purta în urechi larma și agitația comediei sale bucureștene. Singura eroină fără pată, pe care el o voia fără pată, și pentru care avea o adevărată manie și o intransigență tiranică, era limba română. De aceea îi și pusese pe eroii săi ridiculi să vorbească atât de sucit... pot pentru ca să zic... Din grijă pentru corectitudinea limbii. Astăzi, pînă și nouă, cînd ni se întâmplă s-o luăm razna gramatical, topic sau sintactic, ne gîndim anume la el, Caragiale, și la nimeni altul, la păzitorul graiului bine articulat. Ce a mai păzit Caragiale?... El s-a aplecat, duios, prin fire hohotele de ris ale schițelor sale, asupra unui tipograf anonim zăcînd beat în zori pe stradă și pe care îl muștră părintește că se face de ris, — ieșînd brusc din vrtejul comediei. Eminescu, la fel, cunoscu din partea demoniului său prieten aceeași dragoste profundă, și dacă știm azi cum arăta, fizic și sufletește Eminescu, o știm datorită portretului emoționant pe care i l-a făcut cel mai caustic scriitor din literatura română. Tăranul de la 1907 a fost și el apărut tot de Caragiale ca de nici un alt autor al vremii... Așadar: un tipograf onest, un poet genial fixat în citeva pagini portretistice în conștiința posterității și unsprezece mii de palme și susținuți cu îndrjire în fața istoriei. Cu această poziție scriitoricească poate să înceapă o civilizație și o literatură serioasă. Ceea ce s-a și petrecut, cit a fost cu puțință în limitele date.

FOARTE interesant e că acel text de bază al scrisului caragialesc face parte dintr-o simplă scrisoare adresată nu unei mari personalități a timpului, ci unui artist mai modest ca Vlahuță, un om de bine însă, blind și cumsecade, deși făcea o dramă din toate, cum li se întâmplă firilor mai puțin înzestrate. Vlahuță era un fel de tată al pesimismului minor, din cauza talentului la fel de minor, — fiindcă și pesi-

mismul, în artă, cere o anumită vigoare capabilă să ducă la izbăvirea estetică printr-o autentică zguduire. La ceea ce-l datorează literatura română lui Vlahuță, se cuvine adăugat și textul despre, care e vorba, — una din scrisorile pe care i le adresează Caragiale, text „smuls” lui Caragiale de însuși pesimismul mic și plîngăcios al primului. Astfel, carura intelectuală, robustețea structurii lui Caragiale, pusă în fața unei lamentări provinciale, în spirit, scoate acel accent puternic de optimism privitor la soarta poporului român, din epistola amintită. Efectul ar putea să pară bizar. Cel mai neînduplecat satiric al nostru, socotit drept cinic, și urît în epocă și mult timp după aceea de moftangii pentru acțiunea sa corosivă, în scris și în societate, produce această dovadă — atât de patetică — de iubire de țară, de care aceiași moftangii pretindeau că el își bătuse joc, fără a lăsa vreo porțiță deschisă.

„Frate Vlahuță... (citez pe scurt și pe sărite din admirabila ediție semnată de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin, cu o prefață de Silviu Iosifescu, — Opere 4 Publicistică)... Românii sunt astăzi un neam de peste zece milioane de suflete, avînd una și aceeași limbă (nu ca s-o lăudăm noi), extraordinar de frumoasă și de... grea; avînd un mod de gîndire deosebit al lui, o comoară neprețuită de filozofie morală, de umor și de poezie — cu atât mai originală avuție cu cît este un amestec de moșteniri și de dobîndiri antice, grecești, slave, orientale. pecetluite toate cu netăgăduita lui nobilă pecetie romantică, latină, care-l arată bun și netăgăduit stăpin al lor. Din această stăpînire seculară a lui rezultă și puterea nebiruită de asimilare a acestui popor, ce încă d-abia pe departe începe a-și simți importanța în lumea europeană. Și de aceea este așa greu de-nțeles teama ce o au unii de înstrăinarea neamului românesc, de «alterarea spiritului național», de... «pierderea românismului»!...”

Să se piardă neamul românesc! Auzi dumneata!...

Dar întorcă-se Oltul și Mureșul d-a-ndăratele către obîrșia lor în creierii Munților Cîlcuii, neamul românesc, tot el, neam românesc va fi, lucrînd cu minte, așteptînd cu răbdare vremea cînd să dea și el culturii și civilizației europene concursul lui specific, pe cît va fi fost înzestrat pentru asta de pronia cerească — fiindcă, oricum ne-om învîrți și ne-om răsuci noi, oamenii, legile cari stăpînesc mersul omenirii tot în mîna proniei cerești sunt și trebuie să rămînă... Fie dată în omenire parte cît mai frumoasă și neamului românesc...”

Această dorință este implicată în întreg edificiul literar al lui Caragiale. El și-a iubit eroii. Cu asprime, dar el i-a iubit, vrîndu-l, dacă nu mai buni, cel puțin mai coerenți. Ca să ajungă însă la acest text scump, dur și incoruptibil ca un diamant, text în care noi, cei de azi, credem literă cu literă, totul trebuie să treacă prin focul drăcesc și perpetuu al criticii. Astfel se și obține diamantul, sau adevărul: arzînd cu mult meșteșug și cu rigoare artistică acea materie perisabilă ce se prefăce fatal în ris, în lăcrimă sau în cenușă, lăsînd să apară opera și esența umană durabilă.

Constantin Joiu

Țara mea

Țara mea...
muma mea...
leagănul și casa veșniciei mele,
lasă-mă să strig,
cu patimă
și cu sfială:
Mărire ție!

Pe tine te-au rîvnit poftele
flămînde,
ale năvălitorilor.
Din trupul tău au mușcat, ca
niște haite de lupi,
vitregiile vremurilor.
Copite de cai străini au lăsat răni
pe cîmpurile tale
pe care ți le-au mîngîiat
numai tălpile goale ale străbunilor
și le-a vindecat sarea
din sudoarea lor.

De aceea,
Pe tine te laudă soarele
și-ți mîngîie umerii munților,
îmbrăcîndu-te cu lumina lui
în straie curate de țărancă-
domniță.

Pe tine te slăvește luna
cînd arde pe cer ca o durere de
demult

Modestul demiurg

Eroul neștiut
al gîndului și al faptei
doarme liniștit
numai sub lespezi de piatră,
la umbra gloriei reci,
învelită în moarte.

Dar cine are ochi de văzut,
îl zărește pe stradă,
pe toate drumurile frămîntate
ale lumii:

în carne și oase,
rîzînd și plîngînd,
bucurîndu-se și sperînd,
ducînd mincarea, la un loc cu
unelte,

ascunsă într-o geantă veche
sau într-o traistă ponosită,
rămășă ca o amintire de la țară;
îmbrăcat în haine de lucru,
cu șapca trasă pe ochi
sau cu pălăria aruncată pe ceafă,
cu noroi pe bocanci
sau cu picioarele goale,
sărutînd pătimaș pămîntul cu

tălpile,
îmbrăcat sărbătorește la zile mari,
și nici o umbră de monument în
jurul lui.

Îl zărește la ora cinci dimineața,
alergînd după tramvai,
La șase intrînd pe poarta fabricii...
Înainte de a se crăpa de ziuă,
îl aude pe ogor, căci de văzut nu
se vede.

Seara, după apusul soarelui,
îl zărește venînd obosit acasă,
cu capul în pămînt,
de pare că și-a pierdut norocul
și-l caută atent
pe drumul înecat în pulbere ori
în glod,

pășînd agale,
cu grijile și visele după el,
numai ele statornice
și credincioase,
ca un ciine.

La el ar trebui să coboare sau,
poate, mai bine, să urce filosofii
să învețe ce e viața
și moartea
și-nțelepciunea,
ce e bine
ce e rău,
ce e prea mult
și prea puțin,
ce e cumpătare
sau desfrîu;

sau strălucește ca o pecete
domnească
pe un hrisov de moștenire.

Ție ți se supun stelele
cînd cad în hăurile lumii,
ducînd cu ele soarta
vremelniceii treceri.

Vremuri de-a-rîndul
prădalcicii ți-au pustit grădina
și ți-au sorbit izvoarele.
Acum numai pe tine te slujesc
adîncurile pămîntului,
și țăriile cerului tău.
Pe tine te binecuvîntă
fiii tăi,
asupra cărora ai întins cerul
senin al speranțelor
ca un cort imens
sub care se adăpostește
străvechea noastră stirpe.

Țara mea...
Muma mea...
Leagănul și casa veșniciei mele,
Rogu-te,
Lasă-mă să strig,
fără sfială,
cu glasul demnității:
Mărire ție!
Preamărită,
între măritele țări ale lumii.

ce e iubire
și ură,
ce-nseamnă să suferi,
să-nduri
și să taci,
împăcat cu tine însuși,
ce-nseamnă să fii fericit
că ești sănătos.
La el ar trebui să coboare sau
poate, mai bine, să urce profesorii
să-nvețe ce e drept
și ce e omenie
și cînte
și adevăr
și minciună
care deși se înșiră aici la un loc,
nu stau niciodată în el împreună.

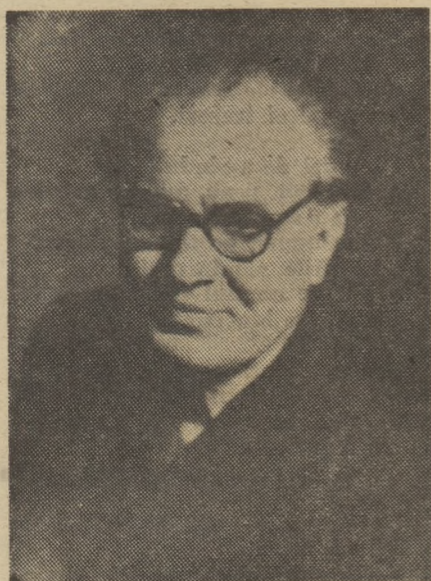
La el ar trebui să coboare sau
poate, mai bine, să urce poeții
să vadă cum în cîntecele sale se
taie sufletu-n arcuș
și visele în razele de lună,
cum mușcă din nădejdea lui
îndoiala

și cum o ațipește-nțelepciunea
în leagăn de iluzii.
La el ar trebui să coboare sau
poate, mai bine, să urce profeții
tuturor religiilor,
să-nvețe
ce e smerenia
ce e căința
și umilința
și iubirea de-aproapele
și lepădarea de sine
și raiul
și iadul,
cu toți ingerii
și toți dracii
aici pe pămînt.

Pe ridurile de pe chipul lui
pe care au curs zi de zi sudorile
ca un pîriu ce taie brazde în
piatră,
ar trebui poate să suprapună
geografii
paralelele și meridianele lumii,
pentru ca omenirea să-și îndrepte
busola

după relieful lui nevăzut,
după flacăra lui care se mistule
în umbră,
după clocotul și cîntecul
acestui modest demiurg,
după căldura lui numită omenie
după numele Om.

Ion Dodu Bălan

G. G. Ursu

Sonet Patriei

Spre nemurirea Patriei, de-azururi,
Mai ardem încă flăcări de comoară, —
Pe rind, bătrînii-s osîndiți să moară,
Ca lumea, — tînără să fie, pururi.

Doar pentru tine timpul nu-i povară,
Măcar tu, Patrie, să nu te-ndururi,
În codrii tăi sint veșnice murmururi,
Pe noi și clipa poate să ne doară.

Ai tăi suntem, și ieri și azi, cu toții,
Ca și străbunii, fiii și nepoții,
Ți-or înmulți statornicul tezaur.

Și jertfa trudei mele-i slavă ție,
Iubirea noastră pentru tine-i aur,
Din clipe-ți faci cununi de veșnicie.

Rondelul întîrzierii

Întîrziem iubind, întîrziem,
Căci dragostea sîrșitul îl amină,
Așa precum o floare de țărînă,
Cînd vîntu-i friguros se face ghem,

Dar cu lumina toamnei se îngină,
Să amăgească ultimul blestem,
Întîrziem iubind, întîrziem,
Căci dragostea sîrșitul îl amină.

Presentimente-n frunze pale gem,
Nu mă lăsa, mai murmură, fîntînă,
Cit luna despletită o mai chem,
Să-și spele-n unde părul de cadină...

Întîrziem iubind, întîrziem.

Singurătatea să nu doară

Singurătatea să nu doară,
Iubirea să rămînă vis,
Spre cer aripa mi-am deschis
Ca flacăra dintr-o comoară.

Cu infrunziri de-a cita oară,
Uitînd infernu-n paradis,
Singurătatea să nu doară,
Iubirea să rămînă vis.

Și cu tristeți ce n-au ucis
Și-o nostalgie ce strecoară
Prin suflet, adieri de vară,
Cu flori pe margini de abis,

Singurătatea să nu doară.

Începutul meu de țară

Oraș care-ai rămas în urmă
Ca o iubire nemplinită,
Ca un alean ce te mai scurmă,
Ca o chemare de ursită,

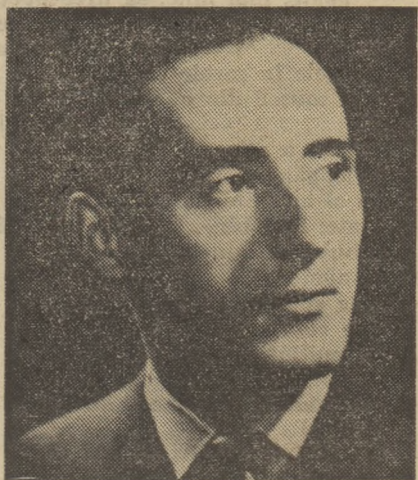
Ai fost izvorul, ești popasul,
Ai fost obirșia, ești crugul,
Mi-ai întetit în flăcări glasul,
Cu stele înflorindu-mi rugul.

Pe-aici în vremuri fără soare
Trecu Miron Costin — se spune —
Ca să rămînă-n noi o floare
Din trena-lui de-nțelepciune.

Pe dealuri, scumpele morminte,
Cu nendurarea funerară,
Că ești — îmi tot aduc aminte,
Alb, începutul meu de țară.

Pămîntul ne-a-nvățat de toate.
E-n noi lumina. Și Misterul.
De-aceea în Moldova, poate,
Cu gîndurile umplem cerul.

Tot cerul patriei și-al lumii
E-nchis în roua unei stele,
Am prins-o ca pe-un vis al humii,
Sub plopilor dimineții mele.

Constantin Abăluță

Odă pe strada bradului

Dulap scos într-o curte la aer
dulap sprijinit de un zid
dulap așezat într-o rină
dulap încolțit de furnici
și mirosind a stea de-odinioară
cometă cu miez de trifoil
trecători zic despre tine vrute și nevrute
lor le-aș spune că pe ușile tale
întră rîndunicile-n țară
și-n ciobul de oglindă ridat și înnegrit
încă palpită chipul mamei

Iubire

În mansarda aproape virgină
păsările pluteau îndeaproape
ficusul spicuia cornete roșii
apa șiroia în butoiul de tablă
și Cristina se legase la un deget
în universul somnolent al melcului

Elegie

Stau pe pat și ascult
singele dat la minimum și cine
rotește aerul în jurul degetelor mele
O aveam pe mama — știu...
Acum e ca într-o oglindă veche
în care năpîrlește vîntul și cine
adulmecă urmele egal împărțite
pe lingă peretele măsluitor

Mama a murit într-o odaie rotundă

Iubire

Catapeteasma unui singur gest de-atunci
dezlănțuie arhitecturi solare
curbura glasului de greier mă conduce
prin încăperi somnoroase
prin insule de maghiran
care se-nfoaie îndărătul meu ca spuma
oglinzilor

Am timp să străbat toate reliefurile
migrarea buzelor anunță vreme bună

Burg transilvan

Pe strada sforii umbrele se-nvață
orologiul vînturilor hîrîie-nfundat
vapori și frunze moarte dansează pe calcane
istoria unui gulden în ceața primară
un iaurgiu strigă peltic
călcîiul pămîntului intră-n vibrație
Cristina mă ia de mină. Fugim
pînă cînd nu se mai aude nimic

Mitologie

Tatăl meu într-o singură noapte
de zeci de ori s-a trezit
cioburile de oglindă nu mai leagă
imaginea mării
dar bezna de-o singură șoaptă e
pirogravată

„Eminescu — cultură și creație“

INTITULATĂ astfel după ultimul eseu despre clasicul căruia autoarea i-a consacrat mai mult de o substanțială monografie, cartea recentă a Zoei Dumitrescu-Buşulenga se înscrie printre cele mai valoroase studii eminesciene. O serie dintre acestea sînt consacrate motivelor, adică tematicii universului poetic. Un termen care revine curent în scrisul autoarei este acela de **topos**. Lacul „ca topos magic închis”, pădurea „ca un topos magic cu puteri supranaturale”, satul și codrul „aceste topos-uri sacre”, biserica „luată ca simbol al topos-ului sacru desacralizat”, „topos-ul apărut, adăpostitor al pădurii”, nunta din „Călin”, efectuată „pe marginea lacului ca topos sacru”, „topos-ul sacru, plin de puteri, al patriei”, „topos-ul rotund al lacului”, visul, „care transformă lumea într-un tărîm de basm, receptacol fermecat, topos binecuvîntat al întâlnirii de dragoste”, doma întunecoasă, „topos al interdicțiilor”, călcare de erou, iată o serie impresionantă de motive, dacă am lua cuvîntul elin în cea de a doua din accepțiile sale, inițial fiind cel de loc (de unde topografie, topometrie etc.). Tema este înțelesul cuvîntului în vechea retorică, iar în cea nouă intervine sensul peiorativ, acela de loc comun (franc. **topo**), care, ri-rește, nu poate fi aplicat unui poet de dimensiunile lui Eminescu.

Îeșind din sfera interpretărilor didactice obișnuite, autoarea ridică la un înalt nivel intelectual analiza unor motive ca acela al pădurii, al mării, al „domei” (domnului), al cuplului, preschimbate în mituri. Comparatistă eminentă, Zoe Dumitrescu-Buşulenga ne informează astfel despre motivul pădurii la diverse națiuni și în momente diferite ale civilizației :

„Ca în tot folclorul românesc pe care poezia eminesciană îl chintesențiază, dar ca și în mitologia indică, unde pădurea deține prin excelență virtuțile locului magic vizitat de sihaștri, de sanyasi, ca și în mitologia germanică sau în cea celtică unde i se acordă un accentuat caracter sacru, pădurea se bucură în opera scriitorului român de o surprinzătoare prezență, însoțită întotdeauna de atributele arhaității, purității și puterii”.

Recurgînd frecvent la postumele, care se bucură de cităva vreme de o prețuire deosebită, autoarea remarcă tilcul revelator al poemului cu caracter autobiografic, **Fiind băiet, păduri cuteieram**, și subliniază :

„Pădurea l s-a relevat deci de timpuriu copilului ca un topos magic cu puteri supranaturale, benefice și protectoare, ca un loc unde visul se împletește cu realul înfrumusețat și unde operează cunoașterea magică, accesibilă numai unui foarte mic număr de inițiați”.

Tocmai pentru că, din păcate, nu mă îndreaz în acest cerc prestigios și nu am fost niciodată sensibil la occultele puteri magice, îi sînt recunoscător autoarei că mi-a deschis un orizont închis, parcă, pentru totdeauna. Simt ca o datorie de onoare să mărturisesc, cu acest prilej, că într-o împrejurare cînd Eminescu a făcut obiectul unui simpozion și Zoe Dumitrescu-Buşulenga a vorbit despre același motiv, al pădurii, am avut rara bucurie să descopăr în conferințara care a vorbit liber, fără note, același mare talent, al aceleia care a fost Alice Voinescu, neîntrecută maestră a captării auditoriului prin vraja cuvîntului și a spiritualității conferite acestuia. Scriitoare de talent, Zoe Dumitrescu-Buşulenga este o vorbitoare superioară, mai ales cînd improvizează și cînd își controlează fluxul verbal, în primele vremuri ale desfășurării, prea volubil. Nimic nu este mai atrăgător pentru un public cultivat, decît impresia că asistă la elaborarea gîndirii vorbitorului sau a vorbitoarei, la această nobilă gestație spirituală, în care

se reflectă un temperament de autentic gînditor și un intelectual, stăpîn pe toate coordonatele culturii antice și moderne. Zoe Dumitrescu-Buşulenga este pe linia Aicei Voinescu, o exemplară profesoară, în sensul major al cuvîntului, aș spune, cu intenția de a da noțiunii sensul ei plinar, fără nici un epitet de balast, o învățătoare, învățătoarea.

AM REGĂSIT în eseu Mitul pădurii, aceleași idei ca în amintita, neuitată scurtă conferință, și anume, rezumativ, drama lui Eminescu la vîrsta adultă, cînd, rupt de spațiul fericit al jocurilor copilăriei, în pădure, care i-a oferit și bucuriile somnului, poetul a rămas nemîngiat.

Aș vrea să ridic o singură obiecție asupra interpretării unor versuri din strofa :

„Mi-a părea cum că natura
Toată mintea ei și-a pus
Deci orișice păpușă
Să te facă mai presus”.

Glosatoarea comentează, înainte de a cita această strofă :

„Strofa care urmează nu face decît să intensifice ideea aceluiași univers copilăresc și ludic exprimată prin imaginea iubitei care atinge dimensiunile unei păpuși prin lucrarea extraordinară a naturii”.

Nu cumva poetul a vrut să transcendă condiția de păpușă, adică de jucărie vie, loc comun al diminutivării, ce e drept, afectuoasă, a femeii, dar nu mai puțin injustă, dacă vedem în sîmînul nostru o ființă capabilă de a simți și de a gîndi, iar nu automatismele plăcute bărbatului, căutător de jocuri preliminare ? Versurile 3 și 4 ale strofei mi se par tocmai că ridică femeia deasupra condiției păpușești, care a determinat-o pe Nora lui Ibsen să-și părăsească și căminul și copiii, ca să fie ea însăși. Așadar „mai presus de orice păpușă” nu mi se pare păpușa prin excelență, prima dintre păpuși, ci păpușa deosejită de femeie.

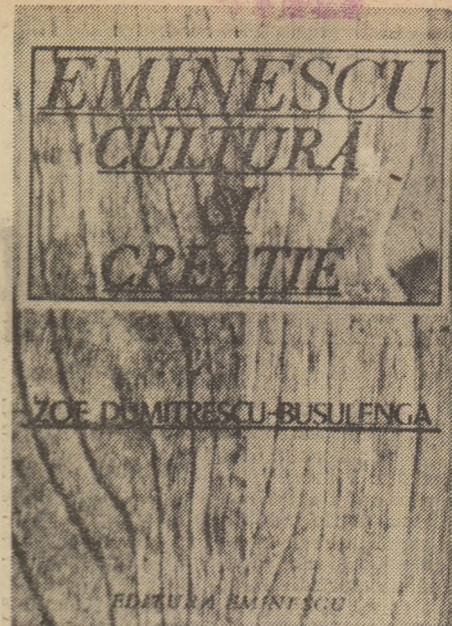
Aș mai contrazice-o pe interpreta motivului mării, cînd îl pune pe Lucian Blaga

alături de Eminescu, vorbind de „viziunea celor mai mari poeți români, Eminescu și Blaga”. Judecînd obiectiv și avînd drept criterii diversitatea genului și bogăția structurii, revoluționarea limbajului și cea „Sprachkraft”, adică forța verbală, dacă e musai să-i găsim lui Eminescu un soț, acela nu poate fi decît Arghezi, ca și precedentul, tot atît de mare prozator ca și poet și pamfletar, iar dacă, sub raportul gîndirii filosofice, l-am găsi pe Blaga mai potrivit să suporte comparația cu poetul Luceafărului, aș releva gîndirea argheziană genuină, tot atît de autentică, desigur, ca și aceea filtrată prin filosofia blagiană. Cum însă oricare critic are libertatea preferințelor sale, nu-i fac Zoei Dumitrescu-Buşulenga un reproș din faptul că și le exprimă franc. Dimpotrivă, o felicit, iau act, dar îi opun un alt punct de vedere, pe cel obiectiv.

DUPA ciclul de eseuri despre „Universul motivelor”, urmează un rînd de „Glosse”, despre proza lui Eminescu, despre Toma Nour, eroul din **Geniul pustiu**, romanul eminescian postum, despre **Floare albastră** și **Odă (în metru antic)** și despre „evoluția unor mijloace poetice în lirica eminesciană”, de fapt, analiza adîncită, ca și celelalte, ale straniului poem, atît de îndrăgît de Mihail Sadoveanu, care-l citea minunat : **Sara pe deal**.

„Poet al spațiului”, conchide autoarea, „și în opera maturității, Eminescu, insufletit însă de dorința stingerii, în solitudine, izbutește să-l transforme în spațiu interior, proiectîndu-l spre adîncimi abisale, spre straturile ultime ale ființei”.

Mărturisesc fără rușine că nu m-au preocupat niciodată acele „adîncimi abisale, spre straturile ultime ale ființei” și că m-a atras la Eminescu nu atîta onticul, cît cosmologicul, adică setea de cunoaștere a cosmosului, a esenței și a legității acestuia. Mi-am îngăduit, într-o cercetare fugitivă a marelui său poem, **Memento mori**, să relev frecvența semnificativă a noțiunii

de gîndire, care ne orientează către concepția umanistă a genialului poet : omul gînditor și prin aceasta și constructor și artist, faber, în patetică luptă cu destinul, ridică civilizație după civilizație, toate trecătoare, dar fiecare admirabilă, sau, cum spune autoarea, după Blaga, **mirabilă**.

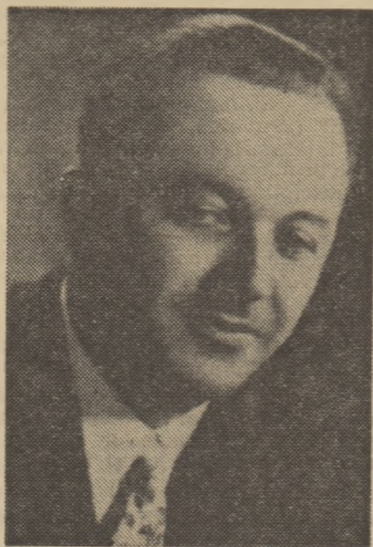
În al treilea ciclu de studii, **Confluente**, atrag luarea aminte asupra a două cercetări fundamentale : „Shakespeare în viziunea lui Eminescu” și „Eminescu și Hölderlin”. Paralela dintre acești doi geniali lirici, nefericiți în viață, victime ale fatalității biologice și neadaptați timpului lor, este remarcabil condusă. Cunoscut-a Eminescu romanul lui Hölderlin, **Hyperion** ? Nu se știe ! Sîntem în dubiu chiar asupra chestiunii dacă Eminescu l-a citit pe Hölderlin. În cazul afirmativ, ar fi rămas o urmă în vastul șantier literar al caietelor postume, repertoriu și al tuturor lecturilor lui, nu numai al creațiilor neduse la capăt, nefinalizate.

Scurtul eseu final încheie cu strălucire o carte plină de miez, uneori prea susținut abstractă în expunere, dar niciodată obscură, chiar cînd ne întîlnim prea des cu termeni neobișnuiți pentru media cititorilor, ca impact, conotație, arhetipal, receptor, uranic, neptunic, catalitic, etimon. Dintre creațiile verbale ale autoarei, semnalez departele și aproapele, „polariități caracteristice eminesciene” și „oricindul”, în sintagma „**oricîndul românesc**”, în care n-am putut înțelege altceva decît permanențele noastre spirituale.

Deopotrivă de sigură atît în analizele literare cit și în sinteze, Zoe Dumitrescu-Buşulenga se afirmă încă o dată stăpînă pe universul eminescian și pe ceea ce domnia sa numește „**aventura istorică a creației eminesciene**”.

Șerban Cioculescu

ION ISTRATI

■ S-a stins din viață, la Iași, după o lungă și grea suferință, în plină forță creatoare, scriitorul Ion Istrati. Înzestrat cu o profundă sensibilitate, mare iubitor și cunoscător al graiului moldovenesc, extrăgînd frumuseți din tezaurul folcloric, dovedind un autentic cult față de lecția înaintașilor, dis-

tinsul prozator și-a făcut din scrisul său cea oglindă vie în care să se reflecte sufletul omului de azi. Schițele, povestirile, nuvelele, romanele și piesele de teatru (inșirate mai ales din viața satului), în tot ce au mai durabil, cumulează în substanța lor pulsațiile unor realități sociale în adîncă prefacere. În desfășurarea varilor subiecte și în încercătura epică, un lirism funciar iradiază un farmec poetic aparte. Iar în sutele de articole, un patos, o anume feroare nuanțează crezul scriitorului-cetățean legat, prin firele devoțiunii, de destinele obștei.

Omul, interesat de tot ce era nou în zonele literaturii, era un sentiment al mari disponibilități de apropiere și prietenie. La întîlnirile cu cititorii, avea ceva din farmecul modelului său spiritual : Creangă, acel umor fin, cu inflexiuni lingvistice, invenții de ziceri și adaptări de proverbe de mare savoare și cu trimiteri indirecte la poezie. Și mai avea pasiunea descoperirii de talente, protejîndu-le cu o bucurie ardentă izvorîtă din cea vocație pe care nu mulți o posedă.

În literatura română de azi, Ion Istrati, îndrăgîtul prozator moldovean, a lăsat frumoase pagini (capodopera sa fiind : **Din neagra țărînie**), prin care ni se va continua în tot ce-a fost mai luminos, în spațiile memoriei noastre.

H. Z.

■ Prozatorul Ion Istrati s-a născut la 19 ianuarie 1921, la Alba-Hușești, județul Botoșani (m. 25. I. 1977). A urmat liceul la Dorohoi. Studiile universitare la Iași (Drept și Litere). Și-a început și desfășurat activitatea publicistică la Iași. A debutat în literatură la revista „Flacăra”, în 1947, cu povestirea **Vin brașovenii**.

■ Scrieri : **Bostanii** (povestire, 1950) ; **Gru înfrățit** (roman, 1950), **Balada Bicașului** (1951), **Bucurie** (1951), **La noi pe Hălăuca** (1951), **Căruța cu cal** (1953), **Venea de la Moscova** (1953), **Oul năzdrăvan** (1954), **Macazul** (povestire, 1955), **Oameni de nădejde** (proză), **Din neagra țărînie** (1957), **Iașul nostru** (1957), **Cu dragă inimă** (proză, 1959), **Tinerete fără tinerete** (proză, 1959), **Itinerar sentimental** (1960), **Milionarii** (1961, comedie), **În pofta mîsoghinilor** (teatru), **La fîntîna cu găleată** (proză, 1962), **Lumea tîmlor mele** (1963), **Fanteziile Ilenei** (1973), **Moldovencele** (teatru, 1973), **Satul fără țară** (1974), **Păsări cîntătoare** (1975).

■ A colaborat la : „**Lupta Moldovei**”, „**Bucovina literară**”, „**Cronica**”, „**Iașul literar**”, „**Tribuna**”, „**Steaua**”, „**Convorbiri literare**” etc.

■ Referințe critice : Al. Andriescu („**Iașul literar**”, nr. 10/1959) ; Constantin Ciopraga („**Cronica**”, nr. 43/1969) ; Paul Georgescu („**Contemporanul**”, 30. I. 1953) ; G. Mărgărit („**Iașul literar**”, nr. 3/1958) ; Al. Oprea („**Viața Românească**” nr. 4/1953) ; C. Papastate („**Steaua**”, nr. 5/1958) ; D. Florea-Rariște („**Steaua**”, nr. 10/1959).

Norme depășite
de realitatea
lingvistică

Poezie și angajare

CEATEA TĂCERII — debutul lui Ion Bănuță, din 1946, îi este autorului o adevărată carte de vizită. Fiindcă placheta lui de atunci rămâne și astăzi demnă, un discurs ce avea să fie mai târziu amplificat, ornamentat și rafinat — despre om și omenie. Ca și ciclul ce a urmat, cel al tenționatelor sale Panorame.

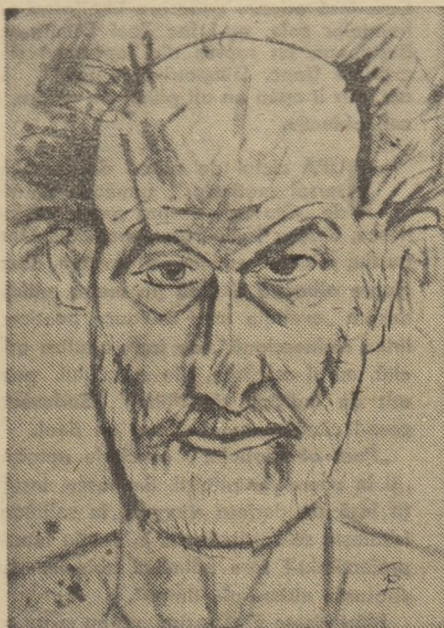
Cu anii, cărțile de poezie semnate de Ion Bănuță s-au înmulțit, s-a vorbit și de o inflație a versului său, cu îndreptățire chiar. Dar sintem departe, totuși, de a-i refuza pentru aceasta harul, pentru că o substanțială antologie a lui e oricând posibilă, explorându-i volumele. O antologie ilustrând, cu precădere, poezia politică, dar și o poezie a peisajelor interioare.

Ceea ce caracterizează versurile militante ale autorului, deci poezia lui politică, este sinceritatea, adică — adăzirea fără rezerve la principiile partinice, pe care le apără confundându-se cu ele și afectiv, nu numai rațional. De aceea, subliniindu-și crezul, Bănuță va materializa, personifica precum în baladele populare străvechi, urcând și închizând în metaforă — ideea de sacrificiu, reprezentată de avangarda clasei muncitoare în lupta ei pentru eliberare social-politică: „Codrului bătut de gânduri, / Codrului bătut de vânturi, / Codrului bătut de noapte, / Codrului bătut de soapte, / Codrului bătut în dungă / de neliniștea prelungă [...] / Codrului de sub secure / tot îi este mai ușure / decît Faurului, care / stă-n Dof-tana sub zăvoare, / adunînd din noapte soare”. („Codrului bătut de gânduri”). În sonuri folclorice, cantabile, uzind de repetiția ce subliniază prin ea însăși preeminența unei idei de înaltă noblete și de nestăvilit. Același simbol este figurat — fie și prin asociere, în „S-a rănit scorușul”, un mic poem de o curioasă simplitate: „S-a rănit scorușul, / crengile-s de sînge. / Prins de vîntul rece, / nici nu știe-a plînge. // S-a rănit scorușul, / firele subțiri / ard ca steaguri roșii / și ca vechi iubiri. // Frunzele de toamnă / și-au pierdut urcușul. / Pentru împlinire / s-a rănit scorușul”. Contextul social la care trimite versurile reproduse fiind, se înțelege, cel al luptei partidului, în anii ilegalității, ca și în „O lacrimă”, în altele alte poeme. Tabloul din „O lacrimă”, de pildă, e acela al Griviței eroice, al muncitorilor greviști, ceremonios, cu maiestate derulată, în impresionantă secvență cinematografică. Să desprindem numai un crîmpei de culoare în mișcare și de aici, ilustrînd de astădată destinul în perspectivă al maselor muncitoare, făurît conștient, prin luptă organizată: „Pe fluviul lacrimilor noastre / plutesc nevăzutele nave ale speranței. / Sub negrele pusti ale vremii — pe fantomaticile nave — / trec luptătorii Griviței turnați în bronz și în fier, / navigînd sub steagurile roșii spre Marea Libertății”. Imaginile sînt cosmice, pe măsura măreției unei glase menite a transforma lumea din temelii. Ele amintesc vigoarea, grandiosul din unele poeme whitmaniene, ca și patosul de manifest, fermitatea revoluționară a unui Maiakovski.

Ion Bănuță oficiază, cu versul patetic, cel mai adesea fără a cădea însă în grandilocvență, în teatral, el știind să comunice cu gravitate solemnă, substanțială mereu și prefigurînd în poemele sale imaginea de miine a lumii ideale, absolvite de mizeria materială și morală, trăind în demnitate și în afara coșmarului: „Toate steagurile ro-

șii pe turnuri, pe turnurile tuturor orașelor / care reînvie ca pasărea Phoenix, / pe coșurile tuturor fabricilor / pierdute în cer, / pe coșurile tuturor locomotivelor, / care adumescă văzduhul, muntele și cîmpia, / pe coșurile tuturor vapoarelor, / care taie apele albastre ale Mării Negre / și ale tuturor apelor lumii...” („Toate steagurile roșii”).

ÎN CIUDA prolixității evidente în unele poeme ale sale, Bănuță este capabil și de concentrări expresive. Nu mă gîndesc la poezia lui minijaturală, de giuvaergiu, din catrene, de care nu ne ocupăm aici, ci la chipuri (la modul propriu) închegate de el prin antiteze metaforice, sau pur și simplu prin descriția vizînd portrete

THEODOR PALLADY — autoportret

interioare. Din prima categorie de poeme, îmi vine în minte conturarea, antologică, a unui satrap — spaimă a închisorilor burgheze în care erau aruncați comuniștii — definit prin efectul lui catastrofic, de fenomen maculînd însuși principiul vieții în ipostazele cele mai pure ale acesteia: „Înalt și greu, malac de piatră, / ride Ancateu și latră. / Florile din virf de dor / tremură, și plîng, și mor / cînd presimt că duhul lui / umblă printre cărării” („Ancateu”). O imagine a materiei brute, neorganizată, oarbe. Dar, iată și un poem în care prinde viață un portret interior, de frumoasă ingenuitate, — cel din „O păpușă mică”, unde o fostă existență trăiește proiectată, răsfrîntă în însuși ecoul ei, asemenea unei voci reconstituite din propriile-i fragmente: „O păpușă mică-și caută fetea! / Are ochi albaștri, buclele de aur, / are-o floare roșă prinsă în bentiță, / și pe fruntea-i albă verzi cununi de laur. // Peste mări o cată, dar n-o mai găsește. / Ca o Cosinzeană a fost de frumoasă, / și mergea la joacă unde iarba crește / unde mierla cîntă în pădurea deasă // Dor nestins o poartă — chiar dacă-i păpușă; / și-a iubit stăpîna visătoare,

dulce, / o striga pe nume cum intra pe ușă / și-i cînta sub lună, ușurel, s-o culce. // O păpușă-aleargă peste tot în lume. / Are ochi de soră și-are plîns de mamă; / căutînd fetea, neștiutu-i nume / pe pămînt, pe ape, prin păduri o cheamă. // Dar fetea noastră doarme adînc în humă. / Și-a pierdut păpușa într-o seară rece. / A trecut-o-n moarte un fascist, în glumă / Și-azi, prin dungă în neguri, el tot mai petrece”. Dramatismul autentic al acestui poem amintește de zguduitoarul „Lidice” al lui Eugen Jebeleanu. Acolo, în poemul lui Jebeleanu, obiectele evocau existente sfărîmate; la Ion Bănuță, obiectul devine însăși conștiința, rămasă vie, a unei foste existențe. Condamnarea barbariei fiind deopotrivă de neiertătoare la ambii poeți.

CORNELIU BABA — autoportret (Muzeul de artă din Iași)

Am mai putea evoca „Peisaj de iarnă la Buchenwald”, pentru a întregi imaginea agresivității brutale împotriva rațiunii, a omului — dar și un alt poem, intitulat chiar „Imagini”, în care autorul își rememorează momente de infern din viața de zi cu zi a muncitorului de ieri. Dar, visătorul incurabil la fericirea lumii nu și-a pierdut nici nădejdea în mai bine și nici încrederea în semenii săi. „Sînt un ateu ce-naltă rugăciuni! / Eu omului mă-nchin” — va exclama el, privind timpul mereu din unghiul devenirii lui umane ineluctabile, cu un optimism caracteristic clasei sale: „O! vis înalt și viu, / te știu, ești prea departe — / e pin' / te tine drum de moarte, / și-atît de aproape ești, / că-ți bat cu degetu-n fețești” („Putere”). De la înălțimea acestei înțelegeri, omul eliberat de servituți prin revoluție va putea ajunge să disciplineze natura însăși, („Panorama ploilor”), și își va face un steag din mărturisirea — în agora — a convîngerilor lui politice neștrămutate: „Voi vota pentru drapelul nostru de soare / venit din suflet de cer și de dor / voi vota pentru tine, Tară, fiindcă-mi ești vatră / și trecut, și prezent, și viitor” („Panorama opțiunii mele”).

Ion Bănuță se vrea și este un „Olimp al diavolului”, al principiului perpetuu activ și scormonitor, și deci constructiv în poezie, ca și în viață. „Panoramele” lui sînt serii fără de sfîrșit ale ipostazelor trăirii noastre înseși, ca scene ale lumii, în care lumina se amestecă uman cu umbrele. Cu o mare economie a cuvîntului — ceea ce ar presupune însă o reluare și revizuire pe spații întinse a poeziei sale — glasul lui ar reține mult mai mult atenția cititorului.

1. Ideea că orice limbă „vie” se află într-o continuă mișcare sau evoluție a devenit de multă vreme un loc comun în studiile de lingvistică. Fie ea chiar foarte lentă (cum se întâmplă în cazul structurilor gramaticale), dezvoltarea este însăși forma de existență a limbii și nu se poate să nu ținem seamă de ea atunci cînd fixăm ori numai revizuiem normele exprimării corecte — singurele care ne interesează în discuția de față. Dacă, din diverse motive (începînd cu deficiențele sistemului lingvistic și terminînd cu comoditatea), limba se schimbă neîncetat, pare cit se poate de firesc ca unele dintre normele pe care le avem în vedere să rămîne în urma exprimării generale sau cvasigenerale, ceea ce reclamă punerea lor de acord cu noua realitate lingvistică. În cele ce urmează vom examina câteva „abatere” de la normele în vigoare ale limbii române literare, încercînd să arătăm de ce acestea din urmă ar trebui revizuite în unele detalii nelipsite de oarecare importanță.

2. Primul exemplu asupra căruia ne vom opri mai pe larg este folosirea invariabilă a numeralului ordinal intîi, atunci cînd acesta urmează după un substantiv și are valoare de adjectiv. După cum se știe, îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație (ediția a III-a, p. 155), ne recomandă să spunem nu numai rîndul intîi, volumul intîi etc., ci și: partea intîi, grupa intîi, compania intîi ș.a.m.d. Ca adjectiv invariabil, intîi se explică istoric (pentru că provine din lat. „antaneus”), însă el nu se justifică și din punct de vedere structural. Pentru a înțelege acest lucru, este suficient să subliniem, deocamdată, că toate celelalte numere ordinale se acordă în gen cu substantivul feminin precedent, asemenea oricărui adjectiv (cf. clasa a doua, banca a treia etc.). Pe de altă parte, cînd precedă substantivul determinat, chiar intîi își schimbă forma în funcție de genul acestuia, spunîndu-se (în mod corect), atît intîiul rînd sau intîiul om, cit și intîia grupă, intîia dată etc. (paralel cu prima grupă, prima dată ș.a.). Precum vedem, în astfel de cazuri, numeralul de care ne ocupăm primește articolul postpus -a (intîia, alături de intîiul) și la fel se mai comportă el cînd este folosit cu valoare substantivală: „Intîiul (sau intîia) a sosit cu întîrziere”. În lumina precizărilor făcute, ni se pare cit se poate de clar că folosirea lui intîi (sub această formă), după un substantiv de genul feminin, este o excepție (ca să nu-i spunem chiar anomalie), care complică în mod inutil sistemul numeralului ordinal al limbii române. Aceasta fiind situația, nu este de mirare că imensa majoritate a vorbitorilor încalcă norma limbii literare actuale, spunînd și scriînd partea intîi, seria intîi și conjușarea sau persoana intîi (intîiune din ce în ce mai des chiar în lucrările de lingvistică). Sub presiunea sistemului (care, după cum am văzut, se manifestă din mai multe direcții), forma „greșită”, dar simetrică, este, practic, aproape generală, ceea ce ne îndreptățește să pledăm pentru acceptarea ei în limba literară, unde ar putea constitui un element de progres.

3. Un alt exemplu de ceea ce am putea numi abatere lingvistică justificată structural este folosirea tot mai frecventă a lui atare sub forma de plural atari, deși ni se recomandă să spunem și să scriem: atare oameni, atare probleme, atare evenimente etc. Cauza acestei „abatere” trebuie căutată nu numai în influența analogică a lui tare (cu pl. tari), ci și în faptul cu o semnificație mai largă că adjectivele total invariabile sînt aproape cu totul izolate în sistemul morfologic al limbii române. Aceasta este, desigur, principalul motiv pentru care foarte mulți spun și chiar scriu forță motrică, rol motric, factor motric etc. (în loc de motrice din fr. motrice). N-ar fi exclus ca asemenea forme (create prin analogie cu numeroasele adjective de felul lui alb — albă, bun — bună etc.), să se generalizeze, în viitor, și să fim obligați să le acceptăm în limba literară, după ce am avut (și mai avem încă) obligația de a le repudia.

4. O justificare structurală are, de bună seamă, și pluralul seminare, pe care îl auzim adesea în locul lui seminarii (singurul acceptat de lucrările normative actuale). Acest plural corespunde, de fapt, vechiului singular seminare, în locul căruia s-a impus, pînă la urma, seminar, tot așa cum în loc de mai, vechiul laboratoriu (cu pluralul laboratorii) l-am acceptat în limba literară pe laborator, al cărui plural corect este, astăzi, laboratoare. În ceea ce ne privește nu prea vedem ce ne-ar împiedica să-l acceptăm și pe seminare alături de laboratoare și de zeci de alte plurale în -e ale unor substantive de genul neutru. Mergînd pe aceeași linie, ne întrebăm ce inconveniente ar putea să decurgă din acceptarea pluralului fărânci și coperți (eventual alături de formele literare coperți și țărânce, care sînt pe cale de dispariție). A nu admite absolut nici o abatere de la normele prestabilite ale unei limbi literare înseamnă a vedea în ea ceea ce nu este, de fapt, și nici n-ar putea să devină vreodată, adică întruparea idealului de perfecțiune.

Distincții

● Biroul Secției de critică a Asociației oamenilor de artă a conferit distincții și diplome pentru cele mai însemnate realizări teatrale din anul 1976. Cel mai valoros act regizoral de restituire a unei opere clasice românești a fost considerat „Zamolxe” de Lucian Blaga, spectacol al Teatrului Giulești, semnat de Dinu

Cernescu. Cea mai bună interpretă a unui rol feminin: Silvia Ghelan, în „Viața unei femei” de Aurel Baranga la Teatrul Național din Cluj-Napoca. Cel mai bun interpret al unui rol masculin: Corrado Negreanu în „Regele Ioan” de Durrenmatt, la Teatrul Giulești. Cea mai bună realizare scenogra-

fică: a lui Vittorio Hottier, pentru spectacolul „Timpul în doi” de D. R. Popescu la Teatrul muzical din Ploiești. Distincția pentru critică teatrală a fost acordată exaequo lui Florin Tornea de la revista „Teatrul”, și lui Ion Cocora de la revista „Tribuna” din Cluj-Napoca.

Hristu Căndroveanu

Theodor Hristea

Evoluția conceptului de critică

ATA un studiu temeinic, minuțios și solid documentat: **Conceptul de critică literară în România** de Florin Mihăilescu. Primul volum, apărut de curând, se oprește la 1944. Al doilea ar urma să aducă la zi istoria conceptului de critică. Autorul îl schițează deocamdată în câteva considerații finale din volumul publicat și într-o amplă prefață intitulată **Critica în conștiința criticii la antologia Semnificațiile critice contemporane**. În formă definitivă, studiul va constitui fără îndoială cea mai importantă analiză de acest fel la noi, comparabilă, ca metodă, cu serioasa **Istorie a criticii literare moderne** a lui René Wellek, deși are în vedere doar evoluția ideilor critice, nu și pe a aplicailor. Formația marxistă a autorului (cunoscător atât al marxismului clasic, cât și al celui contemporan, al lui Lukács și Goldman) este vizibilă pretutindeni, în referințe și interpretări. Studiul este preponderent descriptiv. Originalitatea teoretică nu lipsește totuși, mai ales în amănunte, și, uneori, în încercarea de a oferi premise și concluzii personale ale întregii discuții.

Acestea rămân de obicei prea generale: „Tot un anume interregnum îl reprezintă critica și în privința obiectivității sau a subiectivității sale...”, căci la nivelul gustului spontan primează subiectivitatea, iar la nivelurile succesive de abstractizare, care filtrează cea dintâi impresie și o purifică de accidentele perturbatoare, devine tot mai evidentă obiectivitatea. Altele, ele comportă dificultăți de principiu: „Ceea ce trebuie, în interesul nostru, să reținem este prezența într-un **sincretism inevitabil** a tuturor momentelor fundamentale ale criticii încă din pragul propriei constituiri ca act **valorizator**”. (Sublinierile îmi aparțin). Cum anume? „Momentele la care ne gândim sau operațiile ce alcătuiesc complexul abordării critice a oricărei valori sunt așadar (în ordinea intrării lor în... scenă): analiza, interpretarea, explicarea și evaluarea”. Ordinea intrării în scenă e oare o simplă metaforă metodologică sau orice critică începe prin a analiza și sfârșește prin a evalua? Dacă evaluarea ar succeda celorlalte operații, ar însemna că, inițial, noi analizăm, interpretăm și explicăm structuri inerte, indiferente estetic, dobândind abia la urmă sentimentul valorii, ca efect al unei cunoașteri raționale, de nu chiar științifice, a operei. Însă sentimentul valorii există de la început sau nu există deloc și este în afara oricăror speculații teoretice. Dovadă atâtea eminente sisteme estetice ai căror autori n-au avut gust, comițând enorme gafe. Lui Thibaudet îi plăcea să citeze o frază răutăcioasă din *Jurnalul fraților Goncourt* în care Taine era comparat cu un cîine de vinătoare în stare să facă tot ce i se spune, dar căruia îi lipsea mirosul. Și nu se poate măcar susține că sentimentul valorii ar fi altceva decît gustul spontan: a arătat împiedec Croce de ce antinomia dintre aprecierea pur hedonistă și aprecierea valorii, una considerată ca natură, alta, ca spirit, e fără sens. Critica adevărată documentează totdeauna un sentiment al valorii și e totdeauna axiologică. Chiar scriind despre Shakespeare sau Tolstoi, a căror valoare e unanim admisă, noi căutăm de fapt să o dovedim încă o dată din punctul nostru de vedere. Altfel, n-am scrie critică.

Florin Mihăilescu reia chestiunea **sincretismului**, dintr-un unghi diferit, într-un capitol despre Ibrăileanu. El respinge pe bună dreptate accepția dată de acesta „criticii complete” ca o „cumulare de metode parțiale”, preferîndu-i „sinteza lor (a acestor metode) din perspectiva unică și unitară a unei viziuni integrate și fără îndoială supraordonate”. Și: „Cînd zicem critică sociologică sau psihologică, critică semiotică sau informațională, critică fenomenologică sau structurală, n-ar trebui de fapt să înțelegem decît tot critică estetică, firește singura legitimă și chiar și existentă dacă ne păstrăm în planul artei, dar critică estetică făcută din perspectiva uneia din teoriile mai sus citate...” Nu e așa de simplu. În definitiv problema nici nu e ea, să spunem, critica psihologică sau structurală trebuie să aibă caracter estetic (acest lucru se subînțelege și la Richards și la Barthes, de vreme ce obiec-

tul lor e totdeauna valoarea estetică), ci în ce fel critica estetică reușește să înțelegă semnificațiile de ordin psihologic sau structural. Cum anume converg acestea în semnificația literară? S-au observat mai demult cel puțin două piedici majore. Întîi: nici o știință particulară nu e capabilă să prindă sensul literar total. Opera fiind o totalitate (sociologică, psihologică, filosofică, tehnică etc.), ea nu poate fi abordată ca atare din perspectiva uneia sau alteia dintre științe în parte. Apoi: există o adevărată o „super-critică”, ca viziune „supraordonată”? Și oare nu conține ea riscul transformării unei metode de înțelegere a structurilor într-o filosofie ce pretinde să explice valoarea luind judecățile de fapt drept judecăți valorizante? În sfîrșit, Florin Mihăilescu stabilește, în alte împrejurări, o analogie a criticii cu filosofia, ceea ce mi se pare mai aproape de adevăr, dar pare a nu simți contradicțiile ce se ivesc automat cînd vrem să împăcăm statutul unei critici ce-și ia ca model științele umane cu statutul unei critici ca meditație filosofică asupra literaturii.

M-a iritat totdeauna eclecticismul. Pe al lui Florin Mihăilescu mi-l explic prin cumpătarea de care autorul dă dovadă la tot pasul. El e un om informat, însă un teoretician cuminte. Își asumă mereu riscul de a evita toate riscurile. Demonstrațiile lui sînt în majoritate juste, dar cam prea evidente, ca să nu zic banale. E un iubitor al liniei de mijloc care creează foarte buni profesori, niciodată însă teoreticieni extraordinari. Să adaug și o desconsiderare a metamorfozei pe care orice speculație o suferă în aplicarea practică. Nici un critic, în analizele lui, nu poate fi atât de eclectic încît să țină neabătut cont de toate recomandările esteticii. Pus el însuși în situația de a judeca praxisul critic (în prefața la antologie), Florin Mihăilescu descoperă aproape numai inconsecvențe teoretice. Firește! Dacă cineva afirmă, bunăoară, într-un context evident polemic: „Istoricul literar e obiectiv, impersonal și fără talent”, comentatorul se arată surprins de pretinsa opoziție între istoria literară (operă de documentarist) și critică (operă de vocație). Sau dacă, altundeva, e combătută platitudinea monografiilor, el protestează contra acestui exclusivism, argumentînd că există și monografii interesante. Însă critica aplicată e uneori în răspăr cu teoria, fiind totdeauna polemică. Ea nu e ilustrarea fidelă a unor abstracte propoziții, ci teorie la act, demers concret și chiar contradictoriu.

MERITUL studiului în latură analitică e însă incontestabil. Autorul împarte istoria criticii românești în șapte perioade: începuturile (sfîrșitul secolului XVIII — prima jumătate a seco-

lului XIX), critica generală a lui Maiorescu (1867—1886), critica științifică a lui Gherea (1886—1903), critica culturală de pînă la războiul mondial, critica estetică de după el, și critica contemporană, cu două diviziuni. Capitole de sine stătătoare sînt consacrate principalelor personalități: Titu Maiorescu, Gherea, Iorga, Ibrăileanu, M. Dragomirescu, E. Lovinescu și G. Călinescu. Se remarcă justetea analizelor, noutatea unor puncte de vedere, soliditatea viziunii de ansamblu. După o trecere în revistă a criticii de început (cu un elogios capitol despre Radu Ionescu, cam exagerat totuși în concludii, fiindcă autorul **Principiilor criticii** a fost un teoretician, nu un critic), Florin Mihăilescu se oprește îndelung asupra lui Titu Maiorescu, a cărui campanie contra formelor fără fond o numește spiritual „protectionism cultural”. Toate punctele delicate ale cazului Maiorescu sînt atinse. Fînețea comentariului e de neîgăduit, fie că e vorba de problema politicii în literatură, fie că e vorba de aceea a impersonalității. Nu am înțeles însă de ce era nevoie ca autorul să-și atribuie integral soluțiile, chiar și atunci cînd Liviu Rusu (necitat) în articolul istoric din 1963 sau Paul Georgescu (de asemenea necitat) sau, lăsînd modestia la o parte, eu însumi în **Contradicția** (tot necitat) am formulat opinii foarte asemănătoare, uneori în aceiași termeni. Admirabile mi s-au părut și capitolele despre Gherea și Ibrăileanu. Analiza marxismului gherist („materialism economic”) este exactă, ca și a limitelor lui, după cum, simpatia pentru Ibrăileanu nu-l oprește pe critic de la severe rezerve (de exemplu în ce privește atitudinea față de poezia nouă). Mult prea descriptiv este în schimb capitolul despre G. Călinescu, cu obiectii doar subînțelese în majoritatea cazurilor. Prestigiul lui G. Călinescu interzice parcă spiritul critic al comentatorului: ce e drept, e singura dată cînd acest lucru se întîmplă. Nu pot intra în alte amănunte. Să mai spun doar că, alături de marii critici, sînt discutați cu atenție și alții, volumul lecturilor lui Florin Mihăilescu fiind considerabil și cu atît mai demn de laudă cu cît criticul se arată la fel de comprehensiv și de onest intelectualicesc în toate cazurile.

De E. Lovinescu, Florin Mihăilescu s-a ocupat într-o carte specială, reluînd acum doar chestiunile esențiale. Era normal ca acest capitol să fie printre cele mai bogate. Premisa trebuie citată: „E. Lovinescu construiește o sociologie a mutațiilor revoluționare ale societății românești și o așază imediat în temelia unei ideologii estetice al cărei az devine lupta pentru înnoire și modernizare a literaturii dintr-o ineluctabilă necesitate de sincronizare cu ritmul evoluției politice și

sociale. Faptul este semnificativ din două puncte de vedere: întîi pentru că demonstrează caracterul inerent ideologic al gândirii critice, și în al doilea rînd pentru că ilustrează o fericită adecvare a acesteia din urmă cu sensul progresiv al dezvoltării noastre sociale. Este o concordanță pentru prima oară reușită între ideologic și estetic, ceea ce ne explică fără îndoială succesul strălucit al acțiunii militante lovinesciene”. Aceste lucruri e bine că sînt reamintite din cînd în cînd celor care, cu destulă ușurință, continuă să nege criticului de la „Sbîrătorul” eficacitatea militantă a acțiunii sale. Florin Mihăilescu își demonstrează cu grijă ideea, convingător, aș zice, pentru toată lumea, mai puțin desigur pentru cei de rea credință. Un singur aspect în această demonstrație mi se pare discutabil. Criticul găsește neclare raporturile dintre cele două concepte fundamentale din **Istoria civilizației**: imitație și spirit al veacului. El pare a accepta obiecția din epocă a lui Ion Barbu și G. Călinescu. „Ce determină în ultimă instanță sincronismul, se întreabă el, **saeculum-ul** sau imitația?”. Firește, amîndouă, deși la niveluri deosebite. Mai mult: sincronismul le presupune deopotrivă. Obiecția lui Ion Barbu de pildă că ar exista un spirit „coeficient” în afara interdependenței și a imitației ignoră de fapt esențialul tezei lovinesciene. Sigur că există similitudini datorate, cum să spun, naturii umane, motive și forme universale, în afara contactului real dintre două societăți. Dar Lovinescu se ocupă de acel **saeculum** sau **Zelgeist** pe care-l învederează dezvoltarea istorică și culturală comună, în limite stricte de spațiu și timp. Acest **saeculum** e tocmai totalitatea condițiilor materiale și spirituale comune, imitația fiind agentul de difuzare „Spiritul veacului precede imitația sau invers?” adaugă Florin Mihăilescu. Întrebarea denotă oarecare lipsă de spirit dialectic. **Saeculum-ul** e substanța, imitația e factorul de influențare determinat de existența celui dintîi, și care, nici vorbă, o dată intrată în acțiune, poate ajuta la statonizarea comunității de preocupări și realiza sincronismul. A nega interdependența în numele „omogenității incongruente”, cum zice Barbu, nu înseamnă decît a admite că, pe lîngă sincronism (care e istoric), există și întîlniri între culturi datorate suflului, același peste tot, al omului. Lovinescu admite el însuși această posibilitate, numai că se arată mai interesat de circulația reală, istorică a elementelor, de contactul direct, de imitație, decît de coincidențele în absolut. Meritul tezei lovinesciene constă în istoricitatea pe care o introduce în legea evoluției materiale și spirituale. Și ar trebui să fim atenți cînd îi reproșăm generalizarea imitației: elementul principal este la el spiritul veacului ca istoricitate și interdependență la cultură.

Conceptul de critică literară în România e o carte serioasă și folositoare.

Nicolae Manolescu

Barbu Cioculescu Palatul de toamnă

(Ed. Eminescu, 1976)

● Debutul în proză al lui Barbu Cioculescu înseamnă în același timp inaugurarea unei specii pe care literatura contemporană, atât de fecundă în inventarea de specii noi, n-o utilizase încă: alegoria antiistorică cu substrat ironic. Puține exemple literare putem invoca spre a ilustra proiectarea prezentului în trecut, a unui prezent considerat selectiv, din perspectiva tuturor trăsăturilor sale neviabile, atribuite cu compasiune unor epoci revoluate. Ironia tonului salvează de scepticism o viziune funerară cîlică asupra evenimentelor și asupra psihologiilor. Tot ce este vulnerabil în noi a mai fost și tot ce a fost se va repeta, sugerează Barbu Cioculescu. Toată arta stă în a inventa situații și personaje-prototipuri și a le proiecta în vremuri cu un specific istoric, bine cunoscut de la o treaptă de cultură în sus.

Superstiția trecută drept știință (Sobek), incapacitatea de a participa conștient la

o istorie barbară, de războaie, nefăcută pentru intelectualii obișnuiți să despice firul în patru, nu sînt atere porțile orașului (Kerkaporta), evadarea din istorie într-un spațiu damnat, labirintic, chiar dacă evadarea e însoțită de o iubire, prea prudentă și aceea (în labirint), disponibilitatea de a acorda atribute zeiești unor chipuri cioplite (Theos epiphanes) sînt temele de care se simte atras Barbu Cioculescu. Semnificațiile generale ale narațiunii, fără a putea fi ignorate, nu însă, în acest tip de povestire, o importanță mai mică decît modalitatea relatării. Scriitorul practică o literatură pentru intelectuali, care are nevoie, spre a fi gustată, de multe cărți consumate cu o încredere transformată în simț al relativismului valorilor. Exemplele pot fi culese de pe orice pagină. Iată: un împărat roman în preajma detronării (ou contează care) e mai preocupat de arta lui de actor decît de vicisitudinile puterii. El învață un rol și face concomitent teoria brechiană și critica teoriei brechienne: „O piesă la care replicile sînt pronunțate de-a-nădratelea, cu fiecare cuvînt spus pe dos, asta ar mai merge, ar da de gîndit, ar stirni mințile adormind sentimentele, fiindcă la teatru de ele e bine să te dezbari”. Împăratul, fugăr, descoperă farmecul vieții bucolice și-i creează țărâncii a cărei găzduire o cere iluzia că e una și aceeași persoană cu soțul dispărut. Ne aflăm dintr-o dată în plină piesă de Pirandello, despre incertitudinea personalității. Totul pe un fundal de zădărnici a gestului istoric, mereu repetabil.

Oricare dintre nuvele rezistă la analiză mai ales prin asociațiile culturale pe care le provoacă, păstrînd tot timpul aerul de sobră relatare, și prin aluziile a căror ironie nu poate scăpa contemporanilor. Prea marea noastră încredere într-o știință care, spre a progresa, trebuie să se dovedească falsă, ca și excesul de birocrație sînt ale epocii faraonice. Dacă cineva ar fi vrut, pe atunci, să se sinucidă, ar fi trebuit să fie foarte atent la formula invocării șarpelui verinos: „Faptul că unui pas greșit îi răspunde o formulă eficiență nu repune lucrurile în situația de mai înainte, dimpotrivă! Știința are limite, cel puțin în ceasul de față”.

Faptul că în oricare dintre nuvele se pot recunoaște situații contemporane și, uneori, personaje istorice cunoscute ar face lectura fastidioasă, pentru că și exercițiul de raportare permanentă a alegoriei la semnificația ei poate deveni oboseală, dacă stilul n-ar salva relatarea de monotonie. Stilul este parodia inteligentă a narațiunii obiective, impestriată ici-colo cu nume de batjocură (faraonul Pepsil XII, frumoasa Lighioana, devotul Șarșă Iha = Sarsailă etc.). Seriozitatea tonului e evidențiată ironic nu încrederea în cele narate ci relativitatea întîmplării.

Nuvelele lui Barbu Cioculescu, prin tematică și tonalitatea povestirii, se adresează unui cititor pentru care cultura a devenit a doua natură.

Roxana Sorescu

Florin Mihăilescu, **Conceptul de critică literară în România**, Ed. Minerva; **Semnificațiile criticii contemporane. Perspective ideologice**, Ed. Eminescu — 1976.

ALCĂTUIT din cinci cicluri, dintre care unele de dimensiunea unor substanțiale plachete, noul volum de „poeme”, apărut în condiții grafice impunătoare, al lui Vlaicu Bârna¹⁾, oferă cititorului ipostaze și tonalități deosebite. Trei din cele cinci cicluri: *Triptic brâncușian*, *Umbre de la Cartea Veche* și *Instantanee romane* sînt, după cum arată și titlurile, variațiuni pe teme date, evocări sugerate și încadrate de o realitate poetică exterioară. În general, Vlaicu Bârna simte nevoia unui impuls, livresc sau biografic, versurile sale pornind aproape întotdeauna de la o atmosferă caracteristică, de la un mediu bine definit, cultural, exotic sau istoric, de la o operă de artă sau de la un mit. De la meditația filosofică abstractă inspirată de sculpturile lui Brâncuși la concretul pitoresc și la rafinamentul de epocă din *Umbre de la Cartea Veche* și apoi la notația de jurnal liric a *Instantaneelor romane*, modalitățile poetice se diversifică fără greutate, ca într-un exercițiu, dovedindu-se deopotrivă de familiare autorului. Care reușește mai ales în desprinderea unor personaje pline de culoare, literare, istorice sau de epocă (*Dracula*, *Duduca mult frumoasă*, *Pena Coreodusa*, *Raselica*, *Magaficiențiu*, *Mișca*). Să exemplificăm cu o pagină din Filimon, „recitată” într-o frumoasă manieră poetică: „Duduca mult frumoasă Kera / cu ochii-i verzi, lături de peste, / și pune-un benghi și chioțește / cînd fierbe-n uliță zăvera. // De spaimă-mpuns Tulzuc hlizește: / — Am să le tai eu calimera, / îi bag în lanțuri cu potera! / Dar fierberea de-afară crește. // Ea, tolănită pe covor, / în mină ține alintat / un evantai de sicomor: / De intră plebea în palat, / tu du-te, eu rămîn în pat / le spun că sufăr de amor!”

¹⁾ Vlaicu Bârna, *Grăunțele timpului*, Editura Cartea Românească, 1976.

tat, descumpănit („Prin labirintul lui Dedal / rătăcesc de o viață”), cu chipul marcat de riduri ca un încercat spadassin de balafre, avizat asupra primejdiilor ce l-au silit să exerseze și „pasul alergător / al spaimii de moarte”, bintuit de coșmare („Căi escadronului trei, / fantasmă luncind peste cîmpuri și ape, / copitele grindină-n poduri, / în coame scaieți și stele, / chiaguri de singe pe potcoavele grele...”), imaginind cînd o neliniștită *Onirică*, cînd un *Bestiar* populat cu „fapturi de apocalips”. În această ipostază a sa, scriitorul știe să surprindă foarte bine momentele de surdă încordare, de tensiune camuflată, de disimulată opresiune, ca în remarcabila poezie intitulată *Să cînte muzica*: „Să cînte muzica! Truditul bal / își poartă la comandă ritmul tonic / și-n iureșul de măști de carnaval / se sfîșie fligoarnele, agonice. // Un zurlit de lanțuri pe șenile / se-aude mobilind al nopții miez / și spaima se dilată în pupile / cu strigăte tirzii de huhurez. // Să cînte muzica! Din portative / foșniri de pislă, răgete de fiară, / ecouri fac sub boltile festive / cascade-nchipuind, de Niagara. // Tîrșii pași pe-oglinzi de marmori lucii / acopăr glasuri ce să-ngaime vor / un alt cuvînt; de strajă eunucii / în răpăit tobelor sonor”. Acestei ipostaze i se opune aceea a căutătorului de odihnă, încercînd să dobindească împăcarea cu sine, liniștea. Poetul evocă atunci, cu un special instinct al depistării lor, sediile secrete ale calmului, ale păcii: „mirajul acelor adîncuri / în care algele / leagănă somnul peșterilor” sau „marca (...) liniște” a pămîntului „din adînc / nerăscolit de pluguri și obuze / ci numai / de cazmaua flămîndă a fîntinarului”. *Ca Fortinbras* (e titlul unei poezii care se ține mînt), autorul vrea să pecetluiască, solemn, epilogul dramelor sale interioare, înlăntuindu-și „fantomele”: „Birursor soldat în urma morții / ca Fortinbras și eu voi da cîns-tire / celor căzuți sub boltile de frig / în Elsinorul bintuit de patimi. // Din cupe voi vărsa în vînt otrava / iar săbiile în venin muiate / le voi purifica în jar de ruguri / și le voi așeza pe totdeauna / în panoplia zorilor sclipind de raze. // Și-acele vechi cohorte de fantome / ce bintuie prin somn fără astîmpăr / voi

porunci să fie puse-n lanțuri”. Cele două atitudini, cea de înnegurare a spiritului, consonantă cu mai vechiul medievalism, neabandonat nici în prezentul volum, al scriitorului și cea de înseninare, de energică redeșteptare a ființei, simbolizată de Fortinbras, opuse și în aparență greu de conciliat pot deveni însă, în sufletul larg al poetului (formînd „o curioasă tagmă”, după cum spune autorul), complementare: „Poezii lumii-ntregi — o curioasă tagmă / vulcani ai disperării vărsînd nădej-diile magmă...”

Mai degrabă un „artizan” decît un „sensibil”, unind picturalul cu mișcarea de baladă, Vlaicu Bârna izbuteste cel mai bine — în acest volum cel puțin — în așa numita scenă de gen (o poezie se și intitulă „astfel”), în tabloul static (*Vitrina stil*) sau de mișcare epică. Un episod cinegetic de altădată precum vînătoarea de dropii cu „sinețe, tolbe și arcanse” (*Droptile*) sau imaginea vînzătorului de indulgențe care colindă tirgurile pentru a-și umple coșul cu guldeni dar lăsînd totodată în urma sa curată „cartea vieții” (din care șterge „orice păcat”) — *Din ev apas* sînt ilustrative pentru un filon ce pare a urca din vechi *Visuri de copil*: „Mă întilneam în visuri de copil / cu marele viteaz Buffalo Bill, / și cu ososul niciodată-nfrînt / brav cavalier al morilor de vînt. // Și mai visam tînuturile caste, / ostroave ale mărilor albastre, / fîntane somnoroase și indole / în grele catifele spaniole // și cruciați călări în sir pe zăre / în abureala toamnelor brumare. / Băteam în gînd tînuturi austere / și-ntinsele păduri de conifere // de la septentrion, printre licheni, / strunind sub bici un atelaj de reni, // Erau destule tainice tentații / prin vechii timpi și-nchipuite spații, / liberator al roabelor captive / pe-argintî vindute-n Babilon, Ninive, / umblind cu Machedon la cuceriri / prin țările cu perși și cu iliri...” *Romancero cu nouă stele-n fereastră*, evocînd o noapte de dragoste cu „femeia / contrabandistului de aur”, venită să cumpere eliberarea acestuia, sau *Papas de noapte*, cufundîndu-ne în „bătrînul epos nîbe-lung” pot fi considerate niște schițe de baladă. Tabloul se amplifică în *Fantasmă din adîncurile mării*, transformîndu-se

într-o amplă viziune, pe alocuri confuză, în care, ca dintr-un Panteon submarin, se ridică la suprafață, „surgîndu-se” obzărurile de apă, figuri ilustre ale istoriei sau eroi anonimi, de la Ovidiu, un „rege dac” sau Gelu, pînă la victimele Răscoalei din 1907. Uneori Vlaicu Bârna folosește metafore de mult epuizate („cail sîrepi ai mării”), încearcă transfigurări care nu-i reușesc: „Pe toate străzile tirgului / oameni cu gîstele-n brațe; / mar procesiuni de albe trofee / purtate cu fală; / oameni și gîste, / gîste și oameni, în brațe tăcut legănînd / nevoia de puritate”, exprimă refuzuri prea categorice, pe care nici măcar dreptul de *Alegere* nu le poate justifica: „O, nu-mi dați mie goticul pletoric, / bulz de halvilă motivat istoric (s.n.), / ciubuce maxindrilice și goluri / în care ciorile un cuib să-și facă, / lungi țepi spre cer tronînd peste pristoluri / simbol pentru credința lor săracă... // Ci vreau Acropolea — alb chivot de vecie — / Coloanele-i spre cer să ni le ție”. Surprinzătoare opțiune la un poet de atîtea ori „gotic” în inspirația sa, de la evocarea memorabilă a galopului obsesiv al lui Tuhutum, dintr-un volum mai vechi, pînă la acel „popas” (deja citat de noi) medieval din cartea de față: „A-seară am băut la turnul șapte / dar gîr-zile dormeau pe rogojini, / cu halebar-dele propătite-n noapte / și suflulete duse prin străini. // Am tot izbit în poarta sunătoare cu sulia...” etc.

Valeriu Cristea

Monografia „Sburătorului”

DUPĂ aproape trei decenii și jumătate de la moartea lui E. Lovinescu, interesul pentru opera, acțiunile și spiritul lui se vedește în forme atât de diverse și cu o intensitate mereu sporită astfel încît dobindește caracterul unui fenomen literar dintre cele mai semnificative pentru epoca noastră. Trebuie de aceea precizat, spre a îndepărta eventualele grăbite obiecții, că nu este vorba de eforturile unor fervenți, de manifestări partizane și mărunț adulatorii; cu greu, de pildă, mai pot fi găsite atîtea deosebiri în spațiul aceluiași preocupări cum sînt cele existente între Ileana Vrancea, I. Negoitescu, Eugen Simion, Florin Mihăilescu și Alexandru George, autori — în ordine cronologică — ai unor studii întinse despre E. Lovinescu, inevitabil individualizate, nu însă numai prin valoare, ci și prin obiective propuse, prin perspectivă și nivel de înțelegere, dar toate avînd un punct comun în afirmarea caracterului *exemplar* al criticii lovinesciene. Chiar dacă n-a avut răsăditul convenit în publicistică, opera lui E. Lovinescu, reeditată în mare parte prin grija lui Eugen Simion și a lui Z. Ornea, nu a rămas totuși fără ecou în conștiința publică; un ecou poate mai profund și mai fertil decît simpla profuziune de consemnări jurnalistice.

Rămîne un mister — un mare mister — cum de a fost posibil ca E. Lovinescu, spiritul literar cel mai constant și mai consecvent al epocii sale, cel mai puțin tranzacțional, inamic structural al conduitei suburbane, in-

flexibil apărător al moralei scrisului, să fie urmărit, de-a lungul întregii sale vieți și nu doar într-un trecător moment de întunecare spiritua-lă, cu o tenace inversurare furioasă ce a luat foarte adesea aspecte triviale și patologice. Această perseverență, ce nu putea fi încununată altfel decît prin îndemnul, rostit de un obscur în 1942, dar într-o revistă cu nume glorios în cultura română, „Convorbiri literare”, ca E. Lovinescu să fie „pus la zid” și împușcat, ca fiind „primejdios” pentru „literatura noastră națională”, este la fel de uimitoare ca și faptul de a vedea cum împotriva lui, alături de cei care nu-i puteau fi decît neîmpăcați adversari, se ridică, în epocă, foști colaboratori și tovarăși apropiați de acțiune, scriitori cărora le sprijinise și le grăbise afirmarea, spiritele cele mai puțin mărginite ale vremii și care în mod firesc ar fi trebuit să se afle de aceeași parte a baricadei cu el.

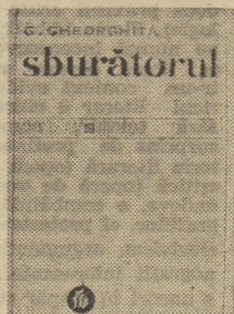
O nouă imagine, cea mai pregnantă de pînă acum prin bogăția și sistematizarea informațiilor, a luptei duse de E. Lovinescu o dă recenta monografie a revistei și a cînaclului „Sburătorul” întocmită de G. Gheorghită¹⁾.

Autorul, tînr, nu este un necunoscut; în istoria literară el s-a retras după cîțiva ani de publicistică juvenilă, adăpostită, de prin 1969—1970, mai ales în paginile revistei „Ramuri”, cu atitudini voit rigide și purtate într-un

spirit sentențios didactic al cărui model nu era greu de recunoscut. Incontestabila lui energie polemică s-a canalizat apoi, numai aparent neașteptat, spre lămurirea rolului revistei lovinesciene, prefăcîndu-se, poate și prin influența obiectului cercetat, într-un superior interes literar, transformare măturisită cu franchețe în prefața monografiei: „Cuceriti de mult de personalitatea lui E. Lovinescu, ne-am apropiat la început de „Sburătorul” din pură curiozitate, fără a gîndi vreo finalitate. Apoi, curiozitatea aceasta grațuită a devenit intenția de a demonstra rolul important — nu o dată contestat — al revistei, pornire polemică de a arăta că, dincolo de scurta apariție, acțiunea ei în epocă, mai ales prin ultima serie, concurează, nu de puține ori cu succes pe aceea a unor reviste cu existență mai îndelungată. Altfel spus, am început scrierea acestei cărți din rațiuni mai mult polemice. Apoi interesul pentru faptele de istorie literară s-a dovedit a fi la fel de puternic, cercetarea propriu-zisă ne-a acaparat complet, oferindu-ne și cele mai multe satisfacții”.

APLICATĂ, conștiincioasă, exactă, refuzînd parca voit să se îndepărteze de materialul faptic, prezentat cu o grijă pentru detaliu ce impresionează, monografia lui G. Gheorghită nu este totuși o simplă contribuție documentară; autorul se trage deliberat în spatele imensului dosar alcătuit, preferînd parca interpretării personale forța evidenței.

¹⁾ G. Gheorghită, „Sburătorul”, revistă și cînaclul, seria „Momente-sinteze”, Ed. Minerva, 1976.

Tehnica sa de lucru este însă înșelătoare și în realitate cercetarea este abil condusă către evidențierea unui climat, a unei mentalități și a unei atitudini literare și morale definite. Spiritul lovinescian este înfățișat, în această carte, în acțiunile și în ipostazele concrete; din reconstituirea atentă, meticuloasă a profilului revistei „Sburătorul” în succesiunea seriilor cunoscute, din evocarea polemicilor și a confruntărilor ce au marcat existența publicației, din obiectiva recompunere a ambianței cînaclului, cu urmărirea raporturilor dintre „sburătoris-tii” marcant și conducătorul cercului, se impune, cu o forță pe care numai faptele certe o au, imaginea tulburătoare a unei existențe închinată literaturii, cu acceptarea integrală a implicațiilor unui adevărat „pact faustic”. Memorabila formulare a lui Pompiliu Constantinescu, pentru care E. Lovinescu „și-a pecetluit cu propria experiență credința în sacerdoțiul scrisului și-n mistica scriitorului” capătă astfel o îndreptățire temeinică. G. Gheorghită a procedat în chipul cel mai potrivit pentru o asemenea lucrare, lăsînd să vorbească faptele, sistematizîndu-le cu pricepere, intervenînd arareori, dar îndepărtînd fără ostentatie, cu fermitate însă, judecățile grăbite, aprecierile eronate, opiniile pătimase sau excesiv sentimentale. Totul este privit cu luciditate și sub dominația voinței de a nu lăsa ceva fără control critic; datele sînt meticuloș verificate și se merge întotdeauna la sursă, pentru cel mai mic amănunt. În bună parte, monografia conține și tabloul unei epoci, văzută obiectiv, fără exaltări patetice. Uneori, o ironie rece, nu totuși lipsită de duritate, se întrevede în notațiile comprimate, laconice, în legătură mai ales cu mulțimea de afirmații contradictorii existente în textele memorialistice. G. Gheorghită a dat, prin această carte pasionantă la lectură, o remarcabilă contribuție la cunoașterea spiritului lovinescian în două dintre întrupările caracteristice — revista și cînaclul „Sburătorul”.

Mircea Iorgulescu

Un roman al actualității

DINTRE romanele lui Platon Pardău (după o lungă activitate poetică și publicistică, scriitorul s-a dedicat aproape în exclusivitate prozei literare), unul doar a câștigat sufragiile criticii — **Ore de dimineață**, celelalte hrănindu-se o vreme din acest succes. Și nu e nesemnificativă evoluția criticii! Prozatorul atrăgea atenția în **Ore de dimineață** printr-o viziune socială convingătoare, prin însușiri de bun observator al vieții politice și al oamenilor angajați în ea, printr-o obiectivitate a atitudinii și a stilului. Trep-tat, aceste calități au fost înlocuite cu o rețetă epică rămânând statornică una singură: înclinația spre romanul de actualitate, spre ultima temă dezbătută în presă, spre aspectele imediate ale existenței noastre.

În **Cu ochii dragostei** (*), conflictul central simbolizează, foarte demonstrativ, lupta dintre vechi și nou, dintre două mentalități de conducere, dintre un spirit democratic, stimulant, creator și o disciplină înțeleasă ca o respectare necondiționată a ierarhiei și a sarcinilor indicate. Mihail Petreanu, noul prim secretar al unui județ din nordul Moldovei, se izbește în inițiativele sale de opoziția fățișă sau ascunsă a unor subalterni. Confrontat cu importante probleme ale vieții economice și sociale locale, el va dovedi o extraordinară suplețe a metodelor de lucru, va fi aspru și subtil, direct și sincer, dur și prietenos, popular și autoritar, va mima șovăiala pentru a oferi prilejul celor din jurul său să-și afirme opiniile, va sădi cu răbdare simțul responsabilității în toți colaboratorii, reușind, în final, să stărnească entuziasmul masei, clarviziunea conducerii.

Eroul este privit din toate părțile pentru a-și se întregi un portret total. Din interior — în temerile și crizele sale sufletești (îndatoririle către mama defunctă, amintirea unei crime săvârșite în timpul războiului pentru salvarea atelierelor C.F.R. etc.), în coșmarurile sale. În viața de familie — o iubire matură, consolidată, pentru soția sa Ana, un bizar resentiment, transferat cu timpul într-o afecțiune gravă pentru fiul său Călin, o subită dar reprimată pasiune pentru o tinăra geologă. În raporturile lui cu subalternii, cu foștii tovarăși de muncă, în comportamentul său profesional, social și public.

*) Platon Pardău: **Cu ochii dragostei**, Editura Cartea românească, 1976.

Privindu-l astfel în toate manifestările lui interioare și exterioare, autorul crede a-și oferi complexitate. Face chiar unele excese în această privință. Dintre ele cel mai nefericit este episodul celui **coup de foudre**, descris pe un ton exaltat și nepotrivit: „...i se arătase subit, explodind în încălțarea unei secunde, strigând mut, din toată povestea nemaipomenită a trupului subțire, prelung, a obrazului parcă numai ochi, a ochilor cu clipiri încete, parcă ar fi ridicat, de fiecare dată, voalul ca aburul de pe un secret înnebunitor: Există!”. Transportat de iubire, Petreanu face vizite prin întreprinderile locale interesându-se de situația necăsătoritelor și de felul cum este rezolvată problema sexuală „care, la rândul ei, are o importanță deosebită în edificarea noii societăți”. Dacă episodul ar fi fost tratat cu gravitate, ar fi putut constitui pentru personaj un nucleu de dramă intimă, așa reușește doar să-l facă ridicol și să sugereze o afectivitate rudimentară.

COMPLEXITATEA e aparentă, contrăfăcută, tocmai pentru că nu se sprijină pe situații conflictuale reale. Acumularea de linii în alcătuirea unui portret nu e o garanție a expresivității ulterioare a portretului. Adesea din câteva tușe se încheagă un personaj memorabil. Mai rău este că liniile îngrămadite de Platon Pardău în desenul acestui erou nu sînt convingătoare. Începînd cu înfățișarea („rezistență de bivol, capacitate de a munci fără întrerupere zi și noapte”, spa-te lat de hamal, înălțime de doi metri) și terminînd cu înflăcăările erotice, trăsăturile caracterului lui Mihail Petreanu sînt schematice. Sub aparența complexității se află un clișeu, căci existența lui este plină de probleme dinainte rezolvabile și în adînc nu sălășluiește nici o dramă. În ciuda aspectelor superficial contradictorii („prudență în vorbire”, „căutătură ermetică”, temperament sanguin — „simțea furia înțepîndu-i fălcile și-o spumă rece prelungindu-i-se pe la colțurile buzelor” —, sentiment de însingurare pricinuit de funcție, necesitatea unei dedublări), Mihail Petreanu este, în fond, așa cum singur este pus să constate, „un om ideal”, pentru care nu există conflict fără soluție, pentru care nu a fost încă desoperită reflexivitatea. La fel sînt Ana și

frământatul adolescent Călin — reprezentant al tinerei generații care vrea să ajungă la adevăr prin propriile ei convingeri, refuzînd preceptele și autoritatea adulților. În casa cu lei de bronz la intrare nu se ivesc decît chestiuni mărunte, casnice și atunci cînd cititorul are tresărire unei posibile ciocniri între generații (Petreanu și fiul), autorul are grija să o tărăgăneze molcom.

În ceea ce privește atmosfera de la județana de partid, romanul reia unele elemente din **Ore de dimineață**. Personajele de planul doi sînt mai reliefate (George Adam, Faliboga, Zuică, Romană, Panaitescu), cu excepția lui Văraru, figură tipică a unui stil învechit de muncă politică, înțelegînd disciplina în afara oricărei convingeri interioare și democratismului ca un riscant parlamentarism și care, sub presiunea ultimelor evenimente, trăiește cam prea simplist un proces de convertire.

Interesante cu adevărat sînt relațiile lui Petreanu cu Faliboga, șeful sectorului economic. Cunoscînd viața întreprinderilor din județ, însușirile bune și rele ale conducătorilor lor, Faliboga lasă primului secretar impresia că-l ghicește gîndurile, că „i se uită în creier” și, enervat, acesta reacționează dominator. De fapt, cel care domină este Faliboga („răspindea în jur un fel de superioritate modestă”), prin răbdare, supunere, tenacitate, viclenie. Mi se pare un raport interesant poate și pentru că rămîne mereu deschis. Cu toată încrederea pe care o capătă Petreanu în Faliboga, iritat de intuițiile lui, nu încetează să-l zgîndăre. În ultima pagină lucrurile par însă, și în acest caz, să la o întorsătură roză.

CITEVA cuvinte despre stilul cărții. În raport cu interesul pe care îl prezintă evenimentele narate ar părea o șicană să ne referim la felul în care ele sînt narate. Și totuși. Mărturisesc că mi-a scăzut plăcerea lecturii încă de la prima pagină după o asemenea frază: „Cu o voce calmă, de individ care văzu-se începutul și sfîrșitul lumii, bărbatul tînăr (șeful de secție de la centru, n.m.) lustru perfect alama automatismelor și știu să țină în friu vorbele mari”. Nu te poți obișnui ușor cu asemenea expresii rebarbative. Ele ajung la un moment dat să stărnească o ilaritate nefastă pentru

întîmplări fără sens. Într-un stil cit de cit literar. Dar autorul mă uimește și prin dezinvoltura cu care își probează absența nu doar a talentului literar, dar și a minimului de îndeminare în compunerea frazelor.

Am ales, pur și simplu la întîmplare, cîteva mostre: „Sabina se uita cu ochi buni la mine cînd mă vedea răsfrînt în suprafețele mobilei, o senzație de plăcere predispușind-o atunci la o îmbrățișare, cu minile pe umerii mei și cu o parte a feței ei lipită de a mea”. „Mi-am trecut palma peste pielea genunchiului ei, apoi buzele. I-am sărutat colțurile gurii, fața ei cu perne moi. Tresărea latent”. „Se zămisli parcă cineva, altul, din mine, un copil înfometat de pielea și carnea ei. Îmi pocneau parcă urechile. Stringea buzele, eu îi ceream sărutul — și le întredeschidea doar într-un suris ironic, brăzdat de o senzație reținută, de plăcere. Undeva, în mine stăvileam boabe necinstite de lacrimi” etc., etc., etc., de la pagina 5 la pagina 174. ba chiar și mai departe, căci iată ce găsim scris pe coperta romanului: „Sufletul omului nu moare după vreo catastrofă sentimentală, stă numai în agonie și așa se explică posibila lui renaștere — clipă de miracol și unică bucurie”. Cuvinte care vor să rezume ideea cărții. Vestitul Gigă e un ageamiu în comparație cu inventatorul acestor propozițiuni. Stau și mă întreb dacă nu cumva mi-am pierdut astăzi tot simțul umorului încît să nu mai pot recunoaște un roman parodic sau satiric. Îmi răspund singur, cu tristețe: nu mi l-am pierdut. Și l-au pierdut însă cei care au dat drumul acestui „roman” spre cititori. O fi lectură un viciu nepedepsit, dar nu atunci cînd e pierdere de vreme. Se pare că nu e nimic de făcut. E riscul criticului de a fi din cînd în cînd pedepsit prin lectură pentru viciul lecturii. Numai că de data asta e prea de tot evident că autorul a fost ajutat să-i pedepsească pe critici. Și unde-s mai mulți, se știe, puterea crește. Iată, recunosc: în tentativa de a-l pedepsi pe critic autorul acestui roman și cei care i-au sărit în ajutor au reușit. Păcat.

Laurențiu Ulici

PLATON PARDĂU

CU OCHII
DRAGOSTEI

CARTEA ROMÂNEASCĂ

conținutul cărții. Mihail Petreanu „avea iarăși satul înaintea lui, băgat în betonul armat al uimirii”; „prin curgerea faimoasă a momentului” același „văzu cum îmbătrînește timpul și avu din nou zvicnirea aceea din bărbie pe care l-o observase George Adam, dar în ochi mai luci ura ca o sabie scurtă romană”. În altă parte, primul secretar șofează „cu gesturi de pianist”. Cei șapte geologi, dintre care se distinge Brigitte Bardot a noastră, sînt „abia coboriți de pe armăsarii adolescenței”. Exemplele se pot înmulți. Nu insist. În concluzie, și după această carte voi continua să cred că **Ore de dimineață** este cel mai bun roman al lui Platon Pardău. S-ar putea însă ca scriitorul, atras constant de problemele actualității, descriind, cu o directețe și un elan aproape reportericești, evenimentele vieții imediate, acumulînd experiența literară a volumelor sale de pînă acum, să ne ofere, mai curînd sau mai tîrziu, acea imagine autentică, deplin convingătoare, a realității, pe care o vizează. Consecvența sa e în orice caz lăudabilă, chiar dacă, deocamdată, rezultatele nu sînt pe deplin mulțumitoare.

Dana Dumitriu

Calendar

- 1.II.1927 — a apărut la Brăila bimensualul literar „Florile Dunării” (se împlinesc 50 de ani), redactor Barbu Alexandru-Emandi.
- 2.II.1938 — s-a născut Mihail Nadin.
- 3.II.1888 — s-a născut Mihail Săulescu (m. 1916).
- 3.II.1896 — a murit Nicolae Bel-diceanu (n. 1844).
- 3.II.1926 — s-a născut Tudor George.
- 3.II.1944 — s-a născut Petre Anghel.
- 3.II.1952 — a murit Constant Tenețaru (n. 1919).
- 3.II.1954 — a murit Ionel Teodoreanu (n. 1897).
- 4.II.1849 — a murit Costache Cernachi (n. 1778).
- 4.II.1909 — a avut loc la București premiera dramel istorice **Apus de soare de Delavrancea**.
- 5.II.1859 — a murit Alecu Russo (n. 1819).
- 5.II.1903 — „ASTRA” a înființat Premiul „Andrei Mureșanu”.
- 5.II.1918 — a avut loc inaugurarea sediului Societății Scriitorilor Români în clădirea „Luvru” (colț cu str. Sărindar).
- 5.II.1922 — s-a născut Teodor Boșca.
- 5.II.1928 — s-a născut Hristu Căndrovanu.
- 5.II.1935 — a murit Constantin Balabaș (n. 1856).
- 6.II.1883 — s-a născut I. C. Vissarion (m. 1951).
- 6.II.1891 — s-a născut Adrian Mănu (m. 1968).
- 6.II.1908 — s-a născut Geo Bogza.
- 6.II.1921 — s-a născut Dan Constantinescu.
- 6.II.1927 — s-a născut Lucian Zatti.
- 6.II.1950 — a murit Alexiu Vidu (n. 1855), folclorist și lingvist maramureșean.
- 7.II.1777 — s-a născut Dinicu Giescu (m. 1830).
- 7.II.1934 — s-a născut Florin Măgur.
- 7.II.1936 — s-a născut Adela Popescu.
- 8.II.1496 — s-a născut umanistul sas din Transilvania, Ioan Honterus (m. 1549).
- 8.II.1913 — a avut loc premiera piesei **Cocoșul negru** de Victor Eftimiu.
- 9.II.1846 — s-a născut Vasile Buriă (m. 1905).

Prima verba

File de jurnal

■ 31 IANUARIE 1977. Am citit, de pe la patru după-amiază pînă pe la opt seara, romanul lui Ion Jurca Rovina. **Fericiți cînd renaștem** (Ed. Facla). Constat, încă o dată, că hîrtia suportă orice. Romanul este sub orice critică, așadar invulnerabil. Să-l privești cu ironie? Inutil, fiindcă ironia presupune, cituși-de-cituși, un dram de considerație estetică pentru „opera” ironizată și nu știu pe nimeni să fi adoptat o atitudine ironică în fața neantului. Să-l înconjur de attribute critice necruțătoare? Degeaba, fiindcă a face un examen critic violent unei „opere” prin sine dezmembrate nu-l un act brav și nici onorant nu e. Rămîn la ideea că este invulnerabil, așadar, sub orice critică și pentru că, totuși, e vorba de ceva foarte concret cu o finalitate foarte precisă, adică de o carte apărută spre a fi citită, n-am altceva de făcut decît să-i „povestesc” și tema epică și stilul artistic. Un tînăr, Simion Bretan, trăiește o dramă erotică zguduitoare: student fiind, se îndrăgostește de o tinăra funcționară, Maria, i se răspunde așederea și, firesc, urmează căsătoria. De o gelozie aproape patologică, tinăra soție îl aduce în pragul disperării, făcîndu-l să-și abandoneze studiile (sic), să ia, împreună cu ea, drumul unui sat îndepărtat, să revină, să părăsească domiciliul conjugal, să găsească oarecare compensație în brațele unei anume Sabina, să fie abandonat, la rîndu-i, de aceasta, etc. etc. De-a

lungul a 170 de pagini eroul spune un singur lucru: „vreau să fac om din mine”, dar tot ce face este o sistematică abaterere de la aspirație. Materia epică rezumată mai sus nu e, în sine, nici bună, nici rea pentru un roman, în cazul de față autorul depunînd

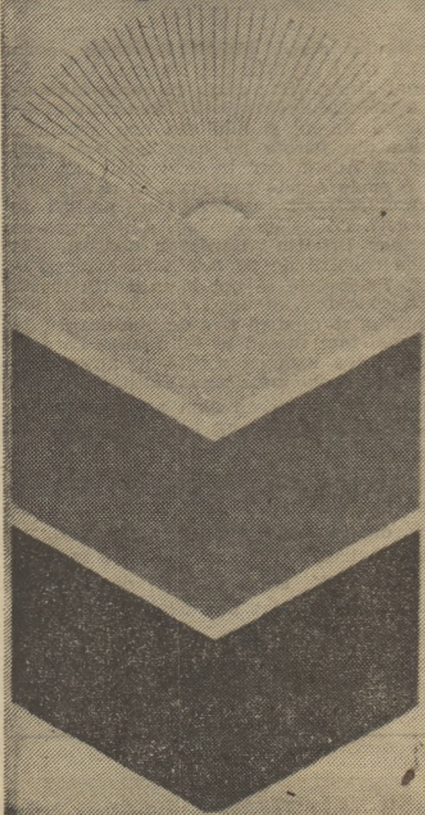

toate eforturile spre a o face insuportabilă prin superficialitate. Nici o idee, nici un sentiment mai adînc, nici o putere de a spune ceva semnificativ într-un discurs atît de lung. Măcar de-ar fi fost scrise aceste înlîntuiri de meditații puerile, de comunicări derizorii, de

LUNA CARTII LA SATE

FEBRUARIE 1977

la cadrul festivalului național
„CÎNTAREA ROMÂNIEI”

UN ȚĂRAN mîngîind o carte poate declanșa ideea unui roman, precum odinioară marelui Rebreanu imaginea nefericitului său erou pe care-l văzuse sărutînd o bucată de lut. Desigur, sînt două realități diferite: unul a fost romanul înrobirii și decăderii, celălalt ar putea fi romanul eliberării, cunoașterii și devenirii. Cu toate acestea, țăranul n-ar putea fi niciodată închipuit fără o puternică dragoste față de pămînt, altfel ar dispărea chiar sensul ideii de recoltă. Săvîrșindu-se revoluția socialistă, făcîndu-se, deci, dreptatea mult rîvnită, la ideea de pămînt s-a adăugat ideea de carte, fapt absolut nou pentru orizontul vieții țărănești. Amintindu-mi de vremea în care l-am văzut pentru prima dată pe țăranii noștri mergînd la cîminul cultural, răspunzînd unui proverb creat de altfel de ei înșiși: „Ai carte, ai parte”, — o vreme în care cartea abia își croia marele ei drum de azi — mă gîndesc că la începutul lungului șir al invențiilor omenirii s-ar cuveni s-o trecem neapărat pe a aceleia care a pus în pămînt o sămînță cu scopul să răsară o mie. Iată o operă capitală! O operă fără de care n-ar exista nici o altă operă, de nici un fel! Fiindcă printr-o asemenea scriere de geniu a fost suspusă pentru întîia oară natura, pentru întîia oară omul a intervenit în ordinea ei după o voință nouă, conștientă. Printr-o asemenea scriere de geniu, omul a descoperit unul dintre lucrurile fundamentale ale civilizației: grîul cultivat. Și de aici putem descoperi și forța aburului, putem inventa și avionul.

Pe țăranii îi văzusem, de fapt, chiar din clipa în care, învățînd să merg, am făcut primele călătorii prin casă. Dar abia cînd m-am urcat pe scara de birne ca într-un copac și, mai apoi, cînd am ieșit în cîmpie, mi-am dat seama că ei sînt făurarii mării, ai acelei mări din lanuri mișcătoare ca și valurile, marea cu grîu mai înalt decît calul și mai strălucitor decît aurul. Și timpul a trecut și, pe măsură ce urmașii depărtatului descoperitor al grîului și-au schimbat condiția socială, ei mi-au apărut tot mai luminați, tot mai înțelepți. Pentru că la avuția materială dobîndită s-a adăugat megeu cartea, atît ca o unealtă neprețuită, cît și ca unul dintre marile miracole ale spiritului ome-

File pentru „Cîntarea României”

CARTEA ȘI

nesc: cartea ca un instrument al desăvîrșirii omului.

L-am întrebât pe un țăran din Moldova, un țăran care este și primarul comunei (comuna Vetrișoia, județul Vaslui), primarul Gheorghe Iacob, ce părere are el despre rolul cărții în viața satului și a oamenilor și el auzindu-mă că vorbisem mai înainte despre legătura dintre carte și grîu m-a întrebât la rîndu-l: „Ați văzut vreodată cum crește grîul?” Iar eu l-am răspuns, cumva nedumerit: „Sînt copil de țăran! Am cunoscut cîmpul din primii ani de viață.” „Foarte bine, s-a străduit el să mă facă să înțeleg unde-l bat gîndurile: Eu de mic am stat în mijlocul lanului. Primăvara, cînd abia se lua zăpada, mă așezam cu fața în jos, dar nu l-am văzut cum crește. Numai după ce treceau cîteva zile și-l măsuram, vedeam că se făcuse de două degete. Dar ca să-l văd eu cu ochii mei cum creștea, nu l-am văzut niciodată. Așa cred eu că se întîmplă și cu rodul cărții. Cartea face să crească experiența, conștiința. Dar totul se face pe nesimțite. Citești, citești și, odată, te simți mai puternic, mai plin de cunoștințe, mai împlinit sufletește, mai eurat. Acesta-i, după mine, rodul ei”.

ACESTA este, desigur, rodul cărții — mi-am spus și eu — și, dîndu-i dreptate, mă gîndeam că omul de azi, și mai ales cel de mîine, omul viitorului, nu se poate închipui în alcătuirea lui morală fără frumusețea și adevărurile pe care le iradiază cartea asupra spiritului său. Așa cum circulă, așa cum se citește la noi, cartea ne face mereu demonstrația permanentei înnoiri a operei românești de construcție socialistă, precum și a unei tot mai organice legături între muncă și educație. „Cartea înseamnă cunoaștere, cunoașterea înseamnă creație”, mi-a răspuns la întrebare directorul I.A.S. Ograda, din județul Ialomița, Constantin Gib, un admirabil cultivator al pămîntului și prieten al tinerilor mecanizatori, tehnicieni și ingineri din această mare unitate agricolă a Bărăganului. „Cartea e ca o ființă — îmi spunea el mai departe, — ea cuprinde o experiență care se transmite neîncetat, cartea e un pedagog”.

De cînd există cartea, nimeni n-a putut s-o despartă vreodată de morală, de educație, și în aceasta constă valoarea ei profund umană: cartea formează, cartea dezvoltă personalitatea. Mai ales în acest secol al științei, mai ales în acest cîcinal al revoluției tehnico-științifice, cartea are un rol uriaș.

Intr-un sat de lîngă Dunăre, la cîminul cultural, unde tocmai se adunaseră deputații comunali să discute stagiul pregătirii lucrărilor de primăvară, primarul comunei, un foarte prețuit inginer agronom, îmi spunea: „Cu un an în urmă eu am luat parte la un eveniment de o extremă importanță în procesul dezvoltării pe toate planurile a satului modern românesc: Congresul consiliilor populare județene și al președinților Consiliilor municipale, orașenești și comunale. Ei, bine, acolo s-a discutat și s-a prefigurat, în baza Programului partidului, imaginea satului de mîine. De ce amintesc acest eveniment, de ce amintesc indicațiile secretarului nostru general? Pentru că satul de mîine va fi nou nu numai prin înfățișare ci și prin spirit, prin cultură. Satul de azi e, de fapt, șantierul satului de mîine. Uitați-vă la copiii care trec pe uliță: într-o dimineață se vor trezi cetățeni ai unui orașel agricol. Un orașel pe care am și început să-l construim. Noi muncim, în primul rînd, cu pămîntul! Iar pămîntul la noi, azi, cere tehnică, cere o folosire pe deplin rațională. Și cum să faci toate astea dacă n-ai lua în seamă cartea? Putem înțelege acest adevăr și dacă ne-am gîndi

doar la ideea: „meseriile noi ale satului nou!” Un om are nevoie de cultură tot așa cum are nevoie de piine. Există și o foame de natură asta, o foame spirituală”.

Da, — mi-am spus ascultîndu-l — există, într-adevăr, și o foame spirituală!

M-am gîndit la cuvîntul acelui primar-inginer, el însuși fiu de țăran, acum cîteva zile, pe cînd mă aflam sus, în Podișul Moldovei, nu departe de Bistrița, unde odihnesc osemintele lui Alexandru cel Bun, și nici de Putna, unde arde în marea candelă nevăzută spiritul nemuritorului Ștefan, și nici de lpo-teștii lui Eminescu... Mi-am adus amînte de aceste cuvinte duminică, 30 ianuarie, pe cînd mă aflam sub o colină de pe care mi se părea că vin spre noi, coborînd cu uimire, admirație și cu un sentiment de aprobare voievozii Moldovei și marii ei cărturari ca spre o întîlnire cu voievozii Munteniei și Ardealului, cu marii cărturari ai întregii noastre patrii. Faptul s-a petrecut într-o comună cu nume istoric, așa cum sînt atîtea așezări și locuri în Moldova, comuna Flămînz.

AFOST acolo un început de sate toare de un fel surprinzător.

Flămînzii s-a deschis duminică, 30 ianuarie „Luna cărții la sate”. Fiind un dintre reporterii care au luat parte la a doua ediție a acestei acțiuni întîrîtă în viața noastră culturală cu șaptesprezece ani în urmă și fiind, după aceea, în multe rînduri, martorul cald de februarie al celor care au ascultat, de-a lungul timpului, atîtea voci de activiști ai partidului de poezii și prozatori, de învățători și profesori care chemau oamenii satelor și cartea, faptul m-a tulburat adînc. Mai în cea de a șaptesprezecea ediție a „Lunii cărții la sate” se desfășoară în cadrul unei serii de masă a Festivalului național „Cîntarea României”, Festival inițiat de secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Festival care-și trage numele de la vibrantul și pateticul poem care chema poporul, în preajma Unirii Prințelor, la luptă pentru împlinirea pe pămîntul străvechii Dacii a luminărilor de libertate, dreptate, egalitate. „Cîntarea României”, care înseamnă astăzi, același pămînt străbun, un poem „muncii și creației libere”. „Cîntarea României”, poem care nu poate să nu a-

GRÎUL

IN URIAȘA ACTIVITATE CREATOARE A MASELOR POPULARE, UN ROL IMPORTANT. ARE MUNCA IDEOLOGICĂ, EDUCAȚIA POLITICĂ, FORMAREA OMULUI NOU, DEZVOLTAREA CULTURII. PORNIM PERMANENT DE LA ADEVĂRUL CĂ FĂURIREA SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI SE REALIZEAZĂ PE BAZA CELOR MAI NOI CUCERIRI ALE CUNOAȘTERII UMANE, CĂ ȘTIINȚA ȘI CULTURA SÎNT O PUTERNICĂ FORȚĂ DINAMIZATOARE A ÎNTREGII VIEȚI ȘI CREAȚII SOCIALE.

NICOLAE CEAUȘESCU

sate" a început de aici. De ce tocmai de aici? El, fiind un fost învățător, își dă seama foarte bine și se mindrește și el cu ideea organizatorilor. Pentru că aici, în satul acesta care poartă, simbolic, numele tuturor satelor de altădată, în satul acesta, astăzi, cu o viață nouă, schimbată din temelii, sat modern, sat socialist, s-a petrecut pe vremuri o mare întâmplare care a zguduit toate celelalte sate din țară. Și el, fostul învățător, nu poate să nu fie emoționat la gândul acelei mari întâmplări înscrise pentru totdeauna în cartea de istorie a patriei.

Sînt, deci, 70 de ani de cînd niște oameni dintr-un sat, niște oameni dintr-un leagăn al țării în care au crescut atîția eroi și martiri, niște oameni blînzi și harnici, ospitalieri și cumpătați, au devenit dintr-o dată aprigi și neînțelegători cu nedreptatea și au aprins scînteia celei mai mari răscoale a țărănilor din România. El, fiind învățător, își dă foarte bine seamă că acei oameni dintre coline care abia seara veneau în jurul lămpii din pridvor, care erau nu numai secerători vestiți, dar și săpători și lemnari și iconari vestiți, care făcuseră cele mai frumoase turle, tronuri și catapetesme, acei oameni care mește-reau juguri înflorate, porți și uși, stilpi și scaune, covoare și briuri, acei oameni cu fața oarecum rotundă și, deci, tot blindă, dar cu fruntea, de cele mai multe ori înaltă, nevoind nimic altceva decît să se fi înfrățit în cuget cu strămoșii nepieritori și cu singele fierbinte al propriilor lor copii, acei oameni au fost aspru prigonîți de moșieri și arendași. Și au strigat că vor „să li se dea pămînt” și moșierii i-au căsăpît ca și cînd le-ar fi cerut stelele de pe cer și nu ceea ce li se cuvenea de drept.

Bătrînul dascăl, Dumitru Simionescu, unul dintre pușinii martori ai momentului de început al marii răscoale din 1907, mi-a spus apoi: „Eu, ca învățător, n-am înțeles niciodată această nedreptate. Că ce era moșierul? Un zbir care a ținut oamenii în întuneric total”.

L PRIVEAM pe bătrînul din fața mea și mă gîndeam că de la răscoala din 1907 a trecut atîta timp, că au trecut peste trei decenii chiar de la revoluția fundamentală, nici vorbă, deci, de a mai dialoga cu moșierii, clasa lor a dispărut, la noi, pentru vecii vecilor. Cu toate astea cînd, ceva mai tirziu, în cadrul manifestărilor de duminică, am vizitat un interesant stand de cărți apărute sub egida tuturor editurilor din țară, cărți din domeniul științelor sociale și politice, al științelor naturii, tehnicii, agriculturii, cărți ale clasicii literaturii românești și ale beletristicii contemporane, cărți de literatură universală, albume de artă, cărți pentru copii și tineret, după ce am asistat apoi la un recital de poezie patriotică, la spectacole corale și de dansuri, precum și la parade ale portului popular, străvechi și nou, încîntîndu-ne inima și dîndu-ne mereu senzația unei împliniri așteptate, după ce am văzut toate acestea acolo, la Flămînzii, am simțit nevoia să-mi amintesc de toți creatorii care au înfierat prin proză, poezie, pictură, sculptură, muzică și filmele lor marea crimă din 1907 săvîrșită împotriva celor care au descoperit grîul. Și m-am gîndit că arta, fiind suflet, răs-cumpără și suferința.

„Ce era moșierul?” Intr-adevăr un zbir care-i ținea pe lucrătorii pămîntului într-un întuneric total. Citez dintr-un articol apărut în „Tribuna poporului” la 1 octombrie 1944, semnat de George Călinescu, adică la puțină vreme după 23 August, cînd oamenii satului așteptau împlinirea dreptului străbun: „Moșierul este un om străin de viața spirituală, tăiat de orice tradiție, un simplu antreprenor de pămînt”. „Nu-și lucrează moșia direct,

așadar nu este măcar un gînditor agricol. O dată în administrație unei rude care trăiește bine și nu studiază nici el agricultura, fiindcă pune un fel de vechii care și acesta nu face altceva decît închiriază peste vară pogoane pentru grădinărie țărănilor cu pămînt puțin”. Iar într-un articol din februarie, anul următor, adică în preajma reformei agrare, Călinescu strigă: „Indiferenți pentru o națiune de milioane de plugari, cițiva înși vor să păstreze satisfacția romantică de a zbura călare peste țărani!”

Și, mai departe: „Țăranul nostru poate deveni un cultivator model. Statul îi va da tractor, inginerul agronom îl va sfătui!”

Iar în încheiere: „Cînd mi se va dovedi că bobul de grîu din piinea pe care o mîncă a fost secerat de mina moșierului, atunci voi spune: nu expropriați!”

Nu s-ar fi putut dovedi, iar dreptatea s-a făcut. Țăranul nostru a devenit într-adevăr un cultivator excelent, iar sfatul științific, sfatul care-l ajută să se ridice pe trepte tot mai înalte ale cunoașterii are, spre el, o rază tot mai mare de pătrundere. Om al muncii, stăpîn pe rodul grîului semănat de el, locuitorul satului se bucură azi de toate binefacerile culturii. O statistică a Consiliului Culturii și Educației Socialiste și a Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum ne-a pus recent la dispoziție cîteva cifre care ne dau o impresionantă imagine nu numai a tipăriturilor de cărți ale căror tiraje sînt de ordinul a zeci și zeci de milioane, ci și a circulației lor spre satele țării, numărul titlurilor din toate domeniile fiind, în anul care s-a încheiat, 1976, de 2.300, într-un tiraj de peste 11.000.000 de exemplare! Niciodată, de cînd există cuvîntul tipărit, nu s-au difuzat în satele noastre atîtea cărți într-un singur an! Atîtea cărți care sînt tot atîtea miraculoase universuri ce te îndeamnă a le descifra; atîtea cărți care sînt tot atîtea sanctuare în care găsești spiritele marilor noștri martiri, duhul lui Decebal, al lui Mihai, al lui Bălcescu și al eroilor comuniști, cărțile cu care construim țara de azi și de mîine, cărți vechi ale străbunilor și cărți noi inspirate de ideologia partidului. Atîtea cărți frumoase cărora — parafrazîndu-l pe Arghezi — le putem spune: cînte cui v-au scris! Așadar, ce va însemna în acest an, 1977, „Luna cărții la sate”? Va însemna un și mai larg drum al cărții —, cartea deschisă tuturor cititorilor, care va intra, prin formele cele mai diverse, în casa omului de la sat, cartea ce se va afla în standuri în toate comunele țării, în întreprinderi și unități agricole, în școli — acea carte care va completa bi-

bliotecile personale, dar și cartea ce va fi cunoscută sau recunoscută la bibliotecă și căminul cultural în dezbateri publice. Închiderea acestei „Luni a cărții la sate” se va face în ultima duminică a lui februarie, la Poiana Mare, județul Dolj, printr-o manifestare similară cu cea de la Flămînzii, de astă dată însă sub semnul sărbătoririi Centenarului Independenței.

Toate zilele din toate lunile anului pot fi considerate zile ale cărții. Urmînd însă o nobilă tradiție, „Luna cărții la sate”, ce are loc în miez de iarnă, la cumpăna dintre recolte, în acele clipe de meditație, dar și de pregătire, în care cultivatorul pămîntului, știind ceea ce s-a făcut, se gîndește, mai ales, la ceea ce trebuie să se facă, rămîne ca un simbol al roadei ieșite din pămînt și din carte. Aceasta e, de altfel, semnificația exactă a acestei luni, pe care aș numi-o „Lună plină”, ea fiind o imagine vie a unei multitudini de acțiuni culturale care duc, de fapt, în modul cel mai real, în satele noastre, spiritul făuritorilor de carte românească, luna în care clasicii și autorii contemporani se întîlnesc cu cititorii satului. Vor avea loc concursuri literare, spectacole, recitaluri de poezie, expuneri, simpozioane, vor fi organizate vitrine și saloane ale cărții unde vor fi prezentate volume apărute recent, vor avea loc întîlniri ale publicului cu prozatori, poeți și critici literari.

Vorbindu-ne despre această amplă acțiune culturală în care vor fi cuprinse toate satele patriei, poetul Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, preciza că, pe tot parcursul „Lunii cărții la sate”, se vor organiza, cu concursul Uniunii Scriitorilor, al asociațiilor locale și al cînaclurilor literare, dezbateri, în prezența autorilor, a unor lucrări reprezentative din creația ultimilor ani, lansarea unor cărți ce apar în această perioadă, iar, în colaborare cu Uniunea Compozitorilor, se vor prezenta spectacole de muzică și poezie, — principalul țel al acestor manifestări fiind, de fapt, o și mai puternică stimulare a gustului pentru lectură și, implicit, a atașamentului creatorului pentru ceea ce constituie, cu adevărat, izvorul operei sale: viața poporului. Imaginea cărții cu milioane de aripi (am numit metaforic tirajele) zbînd spre sate nu ne mai uimește azi. Cîndva însă fenomenul ar fi fost de neînchipuit. Astfel că un țăran citind cu luare aminte o carte reprezintă gestul celei mai înalte împliniri dintre toate împlinirile neosteniților lucrători ai pămîntului românesc.

Vasile Băran

DUMITRU PASIMA : Fata citind

Ștefan BERCIU

Răfuiala

● Piesă în două părți (fragmente)

PERSONAJE

Judecătorul 30—60 ani
Procurorul 30—60 ani
Avocatul 30—40 ani
Anton Becheru . . . acuzat 50—60 ani
Didu Ciljan . . . acuzat 20—30 ani
Soldat Marin Jurcă . . . acuzat 20—25 ani
Învățător Florea Trăișan 30 ani
Ana Trăișan . . . mama învățătorului 50 ani
Velu Trăișan . . . tatăl învățătorului . . . acuzat 60 ani

Costache Mihălceanu 50—60 ani
Tina Mihălceanu . . . fiica lui Costea 25—30 ani
Plot. Ilie Căjălie 30—50 ani

■ FIGURAȚIE : obligatoriu : 1 sentinela ; neobligatoriu : 2 membri în completul de judecată.

DECOR UNIC

În fundul scenei, pe o estradă înaltă de 40—60 cm, se află masa judecătorului.

La stînga, pe un podium înalt de 20 cm, masa procurorului.

În partea dreaptă, boxa, unde se află cei 4 acuzați, păzită de o sentinela.

Restul scenei va fi locul unde se vor desfășura momentele retrospective, la invocarea cărora decorurile vor fi marcate prin simple elemente care să sugereze locul acțiunii (o parte dintr-un gard, un perete alcătuit din gratii etc.).

PARTEA I

ACTUL I

La intrarea spectatorilor, cortina e ridicată iar scena pare o sală de judecată care așteaptă oamenii ce o vor însufleți. Singurul zgomot care tulbură apăsătoare liniște este acela produs de o pendulă.

Fără a se vesti în vreun fel începerea spectacolului, auditoriul trebuie șocat, spre a intra în atmosferă, brusc, nemilos, viclean și dur, așa cum va fi și întimplarea la care va asista :

— Un foc de armă, tras undeva, în spatele publicului.
— Un răcnet scurt.

Apoi, un sput luminos, țîșnit din scafă, și îndreptat spre fundul sălii, va conduce privirile spectatorilor spre intervalul pe care sînt aduși acuzații, în monom, escortat de o sentinela, cu baionetă în armă.

Sputul își mărește conul de lumină, și, treptat, îi desoperim pe :

1. — Didu Ciljan
2. — Anton Becheru
3. — Soldatul Marin Jurcă (fără chipiu, fără centron, cu ținută în dezordine).
4. — Velu Trăișan

Toți, cu hainele zdrențuite; fețele lor trădează oboseala de chinuri la care au fost supuși.

5. — În urma lor, sentinela.

Acuzații au lanțuri la picioare ; mersul greoi și uniform face ca zgomotul lanțurilor să devină dominant, amplificîndu-se parcă.

Imediat după ce se aude împuscătura, glasul sentinellei se face auzit.

SENTINELA : Ce, mă ? V-ați speriat ? (Ride prosteste).

(În clipa asta sputul luminos brăzdează, dinspre scenă, spre fundul sălii). Hai, mă ! Asta a fost așa... ca nu care cumva să vă treacă prin capetele alea proaste c-ați putea fugi ! (Îi înghiontește pe Velu). Înaintee... marș ! (grupul se pune în mișcare, cu pas greu, uniform, pînă cînd ajunge pe scenă). Stăi ! (Toți se opresc ; după cîteva clipe, sentinela îi numără). Va să zică... unu ! Tu ești... doi ! Tu... al treilea și moșul... al... al patrulea... Așa e, mă ? (Mindru) Păi, cum adică ? Hai ? Adică... nu știu să număr ? (Pauză ; apoi ride prosteste). Ia treceți, vitelor, dincoace, după țarc ! (Îi împinge în boxă) Bă ! (Pauză) Drepti ! (Acuzații execută) Ascultă aici, la mine : Sala asta îi mormint fără de cruce, de unde răsculatul să liberează în plic ! (Pauză) Ați înțeles ? (Pauză ; nimeni nu răspunde) Așa mi-a spus dom' plotoner, bă ! Și ce spune dom' plotoner, ie ordin ! (Pauză) Ripaus ! Prin ușa din fund apar :

— Judecătorul (eventual, urmat de doi asistenți)
— Procurorul

JUDECĂTORUL (Aruncă o privire de ansamblu, după care se adresează, deopotrivă, celor din scenă ca și celor din sală) : Vă puteți așeza... Declar ședința deschisă ! (Lovește cu ciocanul)

Rog pe domnul procuror să dea citire actului de acuzare.

PROCURORUL (Deschide un dosar, extrage cîteva file pe care le pune într-o anume ordine, se ridică și citește) : Domnule președinte, onorat tribunal ! Avem în fața noastră spre dreaptă judecare, patru dintre mulții tulburători ai ordinii publice, patru mișcavi criminali care au atentat la legile pașnice din scumpa noastră țărișoară ! (Joacă emoție) Primul, și spun asta, fără a ține seamă de gravitatea, mai mare ori mai mică a fărdelegilor comise de ei, căci deopotrivă, ticăloșiile făptuite de fiecare sînt la fel de mari, de primejdioase, repet, primul caz, este cel al soldatului Marin Jurcă, din compania a doua, comandată de dl. locotenent Tiberiu Vătășescu. (Soldatul se ridică) Ei bine, acest netrebnic a refuzat să execute ordinul bravului său comandant ; mai exact, a refuzat să execute pe țăranul Anton Becheru (Anton se ridică) și nici măcar n-a raportat actul de nesupunere.

Al doilea caz, Anton Becheru, aici de față, care s-a făcut vinovat de atitudine pasivă în fața incendiului săvîrșit la conacul și hambarele boierului Costache Mihălceanu. Pur și simplu, nemernicul acesta (îl arată pe Anton) a privit focul de parcă s-ar fi aflat la comedie și nu în fața unui sinistru, iar pe deasupra s-a mai și bucurat.

La cererea boierului și după referințele șefului de post al jandarmeriei, plot. Ilie Căjălie, care-l știa ca hoț de produse agro-alimentare, domnul locotenent Tiberiu Vătășescu a ordonat executarea lui prin împușcare și, culmea... culmea...

AVOCATUL (Intervine) : Culmea nesupunerii și a spiritului de răzvrătire, Anton Becheru n-a murit ! Ba mai mult, are chiar cutezanța să apară în fața dumneavoastră, de data asta însă, nu împotriva legii, ci... doar împotriva voinței sale.

PROCURORUL : Domnule președinte, atitudinea apărării este de-a dreptul ofensatoare.

JUDECĂTORUL : Domnule avocat, vă chem la ordine ! Vă rog să nu mai întrerupeți.

AVOCATUL : Cer scuze, domnule președinte și-l asigur pe domnul procuror că am fost victima inteligenței și causticei sale expuneri ; ca să fiu sincer, am crezut că glumește, chemînd în judecată pe un om care se face vinovat doar de faptul că a scăpat de la moarte ! (pauză). Dacă însă acuzația a fost rostită serios, abia atunci dați-mi voie să rid.

PREȘEDINTELE (Procurorului) : Cred că domnul avocat are vederi socialiste.

AVOCATUL (Îi corectează) : Socialiste ! domnule președinte. (Precizează) Așa am învățat eu.

JUDECĂTORUL : Acu'mneata ne dai lecții ?

AVOCATUL : Cînd e vorba de limba neamului, da ! Și-apoi, dacă dreptatea trebuie apărată doar într-o sală de proces, limba românească trebuie apărată oriunde !

JUDECĂTORUL : Mă rog, eu am făcut dreptul ; ceea ce spui dumneata este treabă de învățător la școala satească. (Procurorului) Continuați !

PROCURORUL : Ei bine (cu emfază) iată-ne la cel de al treilea caz, acela al țăranului Didu Ciljan, și el aici de față. (Înghiontit de sentinela, Didu se ridică) Vina acestui nelegiuit este aceea de a-l fi adăpostit pe Anton Becheru, condamnat (se montează) la executare prin împușcare, dar neexecutat de soldatul Marin Jurcă. Și, în sfîrșit, al patrulea și cel din urmă caz, pe ziua de azi, țăranul Velu Trăișan (sentinela îl silește să se ridice).

VELU (Absent, biiguie) : Mi-e frig, tăicuțule... mi-e tare frig...

JUDECĂTORUL : Ce tot bombăne ăla ?

ANA (din sală) : E bărbatu-miu, domnule. De cînd ne-a murit băiatu, tot asta zice...

JUDECĂTORUL : Bine, bine, lasă-l să zică ce-o vrea, dar să tacă. (Procurorului) Care e vina ăstuia ?

PROCURORUL : Velu Trăișan este cel care a dat foc hambarelor și conacului.

COSTACHE : M-a nenorocit, oameni buni ! M-a adus în sapă de lemn...

JUDECĂTORUL (Compașione) : Știm, coane Costache, știm și uite, de-aceea vrem să-ți facem dreptate.

AVOCATUL (Accentuat) : Să-i faceți dreptate ? Cum vine asta ? Nu cumva dreptatea trebuie făcută tuturor, deopotrivă. Nu înțeleg, domnule președinte, asigurarea pe care i-o dați boierului.

JUDECĂTORUL : Ia ascultă, domnule apărător ! Dar cui vrei dumneata să facem dreptate, sau de partea cui ai dori să incline balanța ? De partea celor care l-au năpăstuit pe boierul Costache Mihălceanu, aruncîndu-i averea în foc și pîrjol ?

AVOCATUL : Chiar așa, onorată instanță, dreptatea trebuie să fie de partea celui năpăstuit.

JUDECĂTORUL : Ei, vezi ?

AVOCATUL : Văd... însă numai pe jumătate.

JUDECĂTORUL : Asta... pentru că dumneata privești numai cu un singur ochi. (Ride)

AVOCATUL (Ris silit) : Întocmai. (Jenă falsă) Dar știți de ce ? Pentru că celălalt ochi al meu vede năpasta pe care boierul a aruncat-o asupra acestor nefericiți, pe care boierii din toată țara au aruncat-o asupra țăranilor, tot așa cum boierul Costache i-a năpăstuit pe acești nefericiți (arată boxa) și această năpastă dăinuie de mult ; ea a fost aruncată de părinții boierilor asupra părinților țăranilor, de moșii și strămoșii boierilor asupra moșilor și strămoșilor lor (arată boxa) dar... din ce în ce mai mult, și niciodată mai rău ca astăzi ! Din pricina asta, domnule președinte, nu pot vedea cu amîndoi ochii numai dreptatea lui conu Costache...

PROCURORUL : Dar aici nu judecăm procesul boierului, ci...

AVOCATUL (Înterupe) : Deocamdată !

COSTACHE (Avocatului) : Cum adică ? Adică... Îți trece prin minte că eu aș putea sta alături de nespălații ăia, acolo, în boxă ? (Se închină) Doamne ferește ! Dar dumneata nu ești în toată firea ! (Precipitat) Auzi ? Eu, în boxă ! Nu ! Mai întii că n-am fost niciodată acolo (arată boxa) și-apoi... pentru că nu mi-ar da voie mama. (Își șterge o lacrimă)

JUDECĂTORUL : Nu plînge, coane Costache ; noi îți pricepem durerea... (Procurorului) Continuați !

PROCURORUL : Onorată instanță, domnule președinte ! Aparent, cazurile se prezintă separat, în realitate, însă, avem de-a face cu un complot, pentru că toți acești criminali au lucrat mină în mină, acționînd împotriva ordinii publice prin răzmerița ce au stîrnit-o, călcînd în picioare chiar și dreptul sfînt al proprietății.

AVOCATUL : Dreptul sfînt al proprietății ? Ce mai e și asta ?

PROCURORUL (Pe nervi) : Eu vorbesc așa cum trebuie să vorbească un drept credincios, și nu ca un socialist păgîn.

AVOCATUL : Domnule procuror, aici nu-l vorba de credință ori necredință, ci de felul ei. Și-apoi, eu nu sînt păgîn, pentru că respect sfîntul drept al sfintei biserici de a declara sfînt ceva ori pe cineva. Nu eu, ci dumneavoastră ați numit sfînt dreptul de proprietate. Scrie oare așa ceva la vreun canon bisericesc ?

PREȘEDINTELE (Avocatului) : Dumneata tîlmăcești și răstîlmăcești vorbe omului, doar, doar ne-oi prosti ca să nu vedem de partea cui inclini balanța. Află domnule că zeita dreptății a fost născută oarbă tocmai spre a nu se lăsa influențată și astfel să judec fără părtinire. Acest simbol al dreptății...

AVOCATUL (Înterupe) : Acest simbol al dreptății ar putea să lipsească foarte bine, din toate tribunalele lumii ! La ce bun această precupeată, legată la ochi, indiferentă la minciuni și adevăr ? Eu unul nu mă pot încrede în cei ce nu vor să vadă !

PREȘEDINTELE : Ei, poftim ! Mai adineauri ne dădea lecții de dreptate, apoi de limba română... și-acu, ne învață să interpretăm anarhic spiritul de justiție. (Avocatului) Am spus eu că dumneata ai cultura unui învățător de școală satească dar te previn că n-ai să izbutești... (se sufocă) Domnule procuror, primul caz !

PROCURORUL : Soldatul Marin Jurcă ! Acest ticălos a compromis armata, s-a declarat de partea răsculaților și n-a executat prin împușcare pe Anton Becheru, cu toate că domnul locotenent Vătășescu Tiberiu, comandantul său, îi ordonase să-l împuște. Faptele sale mă îndreptătesc să-l acuz de înaltă trădare ! (Avocatul se agită).

PREȘEDINTELE : Apărarea are obiecții ?

AVOCATUL : O asemenea încadrare s-ar potrivi dacă acuzatul s-ar fi pus în slujba unei puteri străine. Soldatul Marin Jurcă este țăran, iar comportarea lui, cred eu, este chiar meritorie : nu și-a trădat clasa din care face parte ! Nici țara, nici clasa ! (Pauză) Atunci, pe cine a trădat ?

PROCURORUL : Dar neexecutarea ordinului primit de la comandantul său ?

AVOCATUL (Sovăie) : Într-adevăr... neexecutarea ordinului... Desigur, dar... dar nu trădare !

PREȘEDINTELE : Important este că s-a făcut vinovat de ceva... ceva grav, pentru care trebuie să i se dea pedeapsă prin decapitare, spre a ține minte.

AVOCATUL : Domnule președinte, iar strigă din adîncurile mele modesta mea cultură de învățător satească ; pedeapsa prin decapitare înseamnă că va fi omorît prin tăierea capului, or... dacă i se taie capul, cu ce va ține minte ?

PREȘEDINTELE : Dumneata ! (enervat) Dumneata să-ți vezi de treabă, Eee !!!

AVOCATUL : Asta și vreau, dar mă tem că veți pronunța sentințe capitale, mai înainte ca procesul să se fi desfășurat.

PREȘEDINTELE : Asta privește tribunalul. Treaba dumitale este să speri. (Pauză) Acuzarea !

PROCURORUL : Îmi mențin încadrarea acuzatului Jurcă Marin ca trădător. Cel de al doilea caz este al criminalului Anton Becheru care, așa cum am mai spus, s-a complăcut a privi pasiv cum arde conacul și hambarele conului Costache... fără să schițeze măcar un gest de bunăvoință. (patetic) O cană cu apă, să fi aruncat, nenorocitul !

ANTON : Nici cană n-avem, cucoane. Nimic n-avem...

PROCURORUL : Mai mult, l-a corupt pe soldat, făcîndu-l să se abată de la ordinul primit și astfel să se sustragă de la executarea prin împușcare.

AVOCATUL : Ați fi procedat altfel, domnule procuror ?

PROCURORUL (Indignat): Cum? Să împiedic un ostaș să-și facă datoria? (Patetic) Mi-aș fi desfăcut pieptul și aș fi strigat: Trage băiete! Fă-ți datoria!
MARIN: Raportez că tot așa a făcut și rumânul ăsta... numai că n-a strigat. Mi-a spus...

RETROSPECTIE

Lumină de amurg.

În avanscenă, partea stângă, se introduce din culise, un trunchi de copac — butaforie. Soldatul stă pe trunchi, Anton — pe jos, la o oarecare distanță.

ANTON (Glas stins): Dacă e să tragi... trage.
MARIN (Frământat, fără să-l privească): Păi... așa mi-a ordonat. Auziși doar și tălică...
ANTON: Am auzit.
MARIN (Își aruncă chipiul, își freacă fruntea): Acu' și tălică... De!
ANTON: De!
MARIN: Făcuși d-alea nefăcute...
ANTON: Păcatele mele.
MARIN (Pe gîndul lui): Măi neică! (Imploră) Făcuși ori nu făcuși? (Anton își clatină capul) Copil ai?
ANTON: Am.
MARIN: Mulți?
ANTON: Șase.
MARIN: De ai mici, ai?
ANTON: Cel mic, e ca dumneata, domnule soldat.
MARIN (Ars): Auzi tălică? Să nu-mi mai zici așa.
ANTON: D-apoi... cum?
MARIN: Păi... Marine! c-așa mă cheamă. (Pauză) Ie-te-te! S-a inserat!
ANTON (Spaimă): Aștepți să cază noaptea... ca să...
MARIN (Tresare): Ca să... ce? (Precipitat, vrea să-și învingă propria-i teamă) Ai? Ca să ce? De ce s-așteaptă să-nopteze?
ANTON: Ei... așa (îi arată pușca) Da, pină acum trebuia să te fi 'napoiat la cazarmă.
MARIN (Trist): Da... așa trebuia. (Pauză) Ziseși că ăi mic e ca mine, hai?
ANTON: Da, ca... tine. (Pauză) E soldat și el...
MARIN: Unde?
ANTON: Păi... pe undeva prin Gorj.
MARIN (Se trage lingă el): Auzi tălică? (șoptit) O fi și p-acolo, că eu de pe-acolo sint, zic... și p-acolo o fi răzmeriță de-asta... ca pe-aici și ca prin alte locuri pe unde mai trecui...
ANTON (Abătut): O fi, că mai ieri, alaltăieri, a venit un om de prin părțile celea și zicea că și pe-a-

să zică... acuzații s-au aflat în război cu... alți războinici.

JUDECĂTORUL: Chiar așa!

AVOCATUL: Atunci... dacă soldatul a trădat, s-a dat de partea taberei adverse, nu?

JUDECĂTORUL (Ride): Tii! Dar greu mai pricepi dumneata! Sigur că s-a dat de partea taberei adverse.

AVOCATUL: Vă cer iertare, dar spre a înțelege cit mai exact pe cine apăr și mai ales cită osteneală merită clienții mei, rog pe domnul președinte să-mi dea o singură explicație.

JUDECĂTORUL (Mindru): V-o dau, domnule avocat, și fac asta gîndind că vă veți da seama cită osteneală ați irosit bătînd drumul de la București pînă aici, pentru acești nemernici.

AVOCATUL: Erau, deci, două tabere, în război. Războiul se purta pe pămîntul țării noastre.

JUDECĂTORUL: Exact.

AVOCATUL: Și cele două tabere erau alcătuite din români.

JUDECĂTORUL: Exact.

AVOCATUL: Înseamnă... înseamnă că ne-am aflat în fața unui război civil...

JUDECĂTORUL: Chiar așa.

AVOCATUL (Joacă nedumerirea): Și domnul procuror consideră tot așa?

PROCURORUL: Evident.

AVOCATUL: Atunci, nici domnul procuror nu poate cere pedepse capitale, pentru acuzați, și nici onorata instanță nu poate pronunța asemenea pedepse, întrucît acuzații (arată boxa) sint prizonieri de război! (Pauză) Oricum, chestiunea cu războiul civil ar trebui comunicată presei naționale și... chiar celei din întreaga lume, nu de alta, dar ca să se știe pe tot globul ce a fost la noi în țară.

JUDECĂTORUL: Interpretarea dumată e subiectivă!
PROCURORUL: Scandaloasă!

AVOCATUL: Nu voi transmite decît ceea ce mi-ați comunicat dumneavoastră.

JUDECĂTORUL: Fac atent pe domnul apărător că atitudinea lui de șantaj nu va influența soarta procesului. (Procurorului) Cazul următor!

PROCURORUL: Acuzatul Becheru Anton s-a făcut vinovat de pasivitate criminală în fața unui adevărat sinistru provocat de prietenii și complicității lui, prin incendiere a conacului, hambarelor și acareturilor boierului Costache Mihălceanu. Mai mult, a influențat pe soldatul Marin Jurcă să nu-și îndeplinească misiunea și deci să nu-l exe-

„Ioane, ioane, ai cerut pămînt” (desen de Nicolae Vermont, 1910)

boierule, dacă nu ne scădeți de rămășițe, apoi... anul acesta n-om mai avea cu ce ne duce zilele.
COSTACHE: Pomană? Vreți pomană, mă?

REVENIRE LA PROCES (pe replica Judecătorului)

JUDECĂTORUL: Chiar așa! Cum să vă dea boierul de pomană?

ANTON: Apoi... dacă-l pe-așa, nu știu, zău, care prima de pomană; noi care-l rugam, ori'mnealui care...

PROCURORUL: Destul, acuzat!

AVOCATUL: Rog pe domnul procuror să permită acuzatului să vorbească liber. Mă tem că întreprinderile l-ar putea înfricoșa...

JUDECĂTORUL: Să vorbească... dar să nu fie obraznic. (Lui Anton) Vorbește, omule!

ANTON: Acu' ce să vă mai spun, domnule? Să spună domnul avocat care și-a făcut cu-adevărat pomană să ne apere, fără nici măcar să-i plătim drumul. Că... poate pe dumnealui nu l-ați bruf-tului ca pe mine și... poate că nici teamă nu i-o fi, ca nouă, de puterile domniilor voastre. Să vorbească dumnealui...

COSTACHE: Zi-i tu, Antoane, dar să zici drept, de-a să se crucească' mnealor cînd ar auzi cum m-ai dojenit tu pe mine.

AVOCATUL (Vine lingă Anton): Vorbește! Uite, și domnul președinte... și domnul procuror doresc să te asculte...

ANTON: Apoi...

RETROSPECTIE

(Se reia dialogul Anton — Costache)

COSTACHE (În vechea ipostază): Vreți pomană, mă?

ANTON: D-apoi, boierule, nu vrem pomană, ci doară o leacă de dreptate.

COSTACHE: Adică... eu vă năpăstuiesc? Vă nedreptătesc?

ANTON: Doamne, cucoane! Da' cine-a zis că dumneavoastră?

COSTACHE: Atunci?

ANTON: Ia... zicem și noi că tocmai de la dumneavoastră să căpătăm îndurare, că și dom'administrator... și dom' arendaș...

COSTACHE (Enervat): Și, mă rog, ce vă face domnul administrator?

ANTON: Ia, boierule, cu plecăciune ne plîngem dinaintea dumneavoastră; dom'administrator face răfuiei necinstite, adică socoteli nedrepte.

COSTACHE: Și voi doriți să mă răfuiesc eu cu administratorul?

ANTON: Păi... cam asta am vrea... ca nu care cumva să-i treacă prostimii prin cap... a... a se răfui ea cu'mnealui.

COSTACHE (Îi imbrînțește): Mă ameninți?

ANTON (Se ridică): Nu, boierule, v-am spus asta tocmai ca să ne-ajutați a nu ne împinge sărăcia și mizeria la rele, ca pe alții... de prin atîtea alte locuri. Că, ce vină avem noi cînd nu-i vreme de seceră, atunci cînd plouă, ca să facem zilele de muncă de anul trecut? Rămășițe, cum le zice dom'administrator, dar care se-adună... și se-adună, cucoane, că de-ar fi să le punem cap la cap, nici nu ne-ar ajunge toată viața.

COSTACHE: Păi... ce vină am eu, dacă plouă?

ANTON: Nu-i vorba de vina'mneavoastră, că ploaia își are și ea rosturile ei, numai că ce-l ce-au tăiat pădurile, cu nemiluita, nu s-au gîndit nici că ele aduc ploaie la vreme de secetă... și nici că toți copacii aceia pe care i-a răpus, își aveau rostul lor de opreliște în calea șuvoaielor, la vreme de dezgheț. De-astea să țineți seamă cucoane, și să ne mai despovărați de datorii.

COSTACHE (Viclean): Bine, Antoane, dar cu arendașul ce-aveți?

ANTON: Suflet de...

COSTACHE: De cîine, ai?

ANTON: Ba nu, cucoane; cîinele nu mușcă pe oricine și la orice vreme, pe cînd dom'arendaș... Știți, dacă ar fi să zicem drept, un arendaș nu poate avea suflet de cîine ci... mai de grabă un cîine... dar de ăi turbat, cred eu, are suflet de arendaș. Că dijmă... e dijmă, dar... drept arendaș... ne cere alte zile de muncă, și... să iertați boierule, de-aia forțată, și, doamne iartă-mă! de unde-atîtea zile că doar o viață avem și noi, ca oricare alt om de-al lui Dumnezeu? De unde, boierule? (Pauză) Să dați poruncă a ni se face răfuiei drepte! Vă rugăm, cucoane, că prea sîntem muncii mai rău ca vitele, și prea ne fură toți munca... de nu ne mai rămîne nici cu ce să ne ducem zilele, că... parcă niciodată n-am fost așa de neajunși ca acumă... Niciodată, cucoane! (Pauză) Vrem răfuială dreaptă!

Episod al Răscoalei din 1907 — desen de Ștefan Luchian

colo oamenii cam vorbesc de necazuri, și încă... în gura mare.

MARIN: Poate că ăi mic al tălică o fi stînd de vorbă cu tăicuțu, cum stăm noi aci...

ANTON: Păi... noi stăm de vorbă?

MARIN (Apucă pușca): Da' cum altfel?

ANTON: Uite (îi arată pușca) uite-așa.

MARIN (Aruncă pușca, se lasă în genunchi): Tăicuțule (gîtit de emoție), tăicuțule!

ANTON (Îi mîngie pe cap): Fă-ți datoria, băiete!

MARIN: Zici că nu făcuși d-alea nefăcute?

ANTON: Nu...

MARIN: Viață de om ai luat?

ANTON (Se închină): M-a ferit Dumnezeu.

MARIN: De urgisit, ai urgisit pe careva?

ANTON: Nu... (Pauză) Da' ce faci tu? Mă spovedești? Trage dracu' odată, că nu-i nici un păcat! (Se ridică) Uite, eu m-oi tot duce 'nainte, iar tu... cînd ți-o veni bine, apeși cucoșul. Numa' să nu mă chinui, și dacă nu m-oi chinui, să știu că ți-ai făcut pomană.

MARIN (Îi prinde o mină): Tăicuțule! Nu poci!

ANTON: Ba să poți, c-altminteri ăi pieri tu și-ar fi tare păcat; că una e viața dusă a omului bătrîn... și alta e cu tine...

MARIN (Îi sărută mina): Du-te!

ANTON (Îi sărută pe cap): Dumnezeu să te ierte! (Plecă, și în urma lui, Marin ridică arma. În timp ce scena e cufundată în întinerie se aude o împușcătură. Apoi, brusc, lumina de dinaintea retrospectiei)

REVENIRE LA PROCES

JUDECĂTORUL: Dacă ai tras, de ce nu l-ai răpus?
MARIN: Raportez: nu-l nimerii.

PROCURORUL: Trebuia să mai fi tras încă o dată (se montează) și încă o dată, și încă o dată, pînă ce ți-ai fi îndeplinit misiunea.

JUDECĂTORUL: Instanța reține ca fondată calificarea de înaltă trădare; soldatul Jurcă Marin se afla în misiune de luptă, în fața inamicului.

AVOCATUL: Ca la război, nu?

JUDECĂTORUL: Nu ca la război, ci război în toată regula.

AVOCATUL: Mulțumesc domnului președinte pentru explicarea punctului de vedere al instanței. Va

Teatru

„MOARTEA LUI VLAD ŢEPEŞ”, merituosă piesă istorică de Dan Tărchiţă

LA 500 de ani de la moartea lui Vlad Ţepeş s-ar fi convenit să observăm mai îndeaproape chipul de erou dramatic al viteazului domnitor şi legislator, aşa cum a apărut el, de o sută treizeci de ani încoace, în literatura naţională destinată scenei: căci dramaturgia i-a acordat atenţia principală. Există un număr relativ mare de piese care-l au ca protagonist — de la cele escalade de Ion Catina (probabil 1850) şi G. Mavrodollu (1858) la încercarea (neisprăvită) a lui Al. Vlahuţă şi piesa într-un act a lui M. Sorbul, **Praznicul calicilor**, până la lucrările de azi, semnate de Mircea Lorian, Paul Cornel Chiţic (**Cronica lui Laonic**), Mircea Bradu, Lor li se adaugă acum Dan Tărchiţă, cu drama **Moartea lui Vlad Ţepeş**, o evocare documentară a întâlnirii lui Dracula — cum îl numeau povestirile populare săseşti — cu Matei Corvin (şi epoca de captivitate, ce i-a urmat), apoi întâlnirea cu Ştefan cel Mare, la Bucureşti, când cei doi voievozi şi-au jurat frăţie în lupta antiotomană. Nu e însă doar o expunere a faptelor; acestea sînt subsumate unei interesante meditaţii a eroului asupra timpului, cu căutarea tîlcului filosofic şi istoric al evenimentelor. Vlad trece neînfîrît prin asprele încercări pentru că are puternice suporturi morale: dragostea de ţară, setea de libertate, foamea de dreptate socială. E închis, reflexiv, apărînd ciudat celor din jur, provocînd spaimă prin sarcasm iute, duritate şi bruschete, dar fascinant prin forţă şi constanţă, captivînd prin idealul ferm şi raţional.

Oscilant încă în compunere, izbutind greu să lege episoadele disparate şi să dea miez tuturor peripeţiilor, producînd şi informaţii istorice neasimilate artistic, dramaturgul a oferit totuşi teatrului piteştean o şansă reală de spectacol contemporan, cu gânduri ale zilei de azi şi expresie sublimată a faptelor, fără grandilocvenţă şi fără artificii. Regizorul Mihai Radoslavescu a întocmit montarea tocmai astfel, într-o orchestrare cit s-a putut de unitară a motivelor diverse, urmărind cu luare-aminte ritmul necesar şi dînd o măreţie fără emfază momentului ultim apoteotic. Şi deşi spectacolul suferă de oarecare lipsă de relief, el se înscrie în bunele transpuneri moderne ale piesei româneşti care problematizează istoria în echivalenţe clare cu actualitatea noastră politică. Doi actori foarte buni şi viguroşi, în expresivitate felurite, Ion Roxin (Vlad) şi Dem. Niculescu (Prelatul catolic maghiar, adversarul ideologic al voievodului) sînt coloanele edificiului scenic, căruia scenograful Vittorio Holtier i-a construit o structură de lemn interesantă, nu însă şi destul de edificatoare în ce priveşte spiritul piesei. Cornel Poenaru (Stefan), Eugen Ungureanu (Matei), Ion Focşa (Berivoi — un trădător), Petre Tanasievici (Un călugăr), Sorin Zavulovici (Gisler) se integrează ansamblului. Julietta Szöny (Prinţesa), extrem de agreabilă la prima apariţie, ridică ulterior semne de întrebare cu privire la legătura ei efectivă cu arta teatrală.

„ULCIORUL SFĂRÎMAT”, o comedie cu oarecări dificultăţi

SE PARE că scriitorul german Heinrich von Kleist (de la a cărui naştere se împlinesc anul acesta două secole), antiromantic în plină epocă romantică, s-a scotit, întotdeauna tragedian de vocaţie, văzînd în **Ulciorul sfărîmat** o simplă „glumă scenică”. Iată însă că dramele şi tragediile sale, somptuos elaborate, dar cam îngheţate în fastul lor eroic ori mitologic, au rezistat mai greu, în timp ce comedia a devenit un bun al tuturor repertoriilor lumii.

Cu toate încercările binevoitoare ce s-au făcut, de a i se juca lui von Kleist cele şapte piese, o lungă perioadă de timp ele au generat doar eşecuri. Goethe (în 1808, în timpul vieţii lui Kleist), contele de Brühl (la Berlin, în 1824), Klingemann (la Brunswick), Immermann (la Düsseldorf — 1830), apoi alţii, la Karlsruhe sau Viena (după cum aflăm din istoria lui W. Stammeler) au dat mereu gres. Toate încercările porneau însă de la ideea **imperfecţiunii** comediei şi dramelor, folosindu-se adaptări polisate şi indolente, care notează asperităţile atentau şi la vitalitatea operelor, tocindu-le personalitatea. Celebra trupă din Meiningen a hotărît, pe la 1880, să le joace în forma lor originală, nu în manieră romantică, ci realistă, şi de-atunci ele au demonstrat mereu că sînt teatrale, atrăgătoare şi autentice.

Am văzut la Dresda o reprezentare cu **Ulciorul sfărîmat**, în voioşie frenetică, foarte populară şi colorată. Premiera românească, de la Teatrul „Nottara”, mi se pare mai puţin veselă, dar mai profundă, aspectul de gravură flamandă (reusit şi armonios, în pastă grasă, cu detalii bogate — costume: Lidia Radian) fiind mai mult sau mai puţin convenţional pentru ceea ce se demonstrează: e, în acele locuri, cu ţărani munciţi şi apăsaţi, torturaţi de un birocratism demential

Spectacole felurite

şi de satrapi provinciali neruşinat de arbitrar, o stare de injustiţie cronică atît de descurajatoare, încît oamenii sînt nevoiţi să-şi explice ceea ce trăiesc prin imixtiunea unor forţe infernale. Dan Micu, regizor inteligent şi temeinic, sensibil la adevărurile generale ale universului din care s-a născut piesa şi construind un univers mai complex decît cel oferit de istorioară, a dilatat senzaţia de închitate, punînd sub semnul îndoielii pină şi pedeapsa dată judecătorului potlogar Adam de către mai marele său, Walter; căci în timp ce acela care, trebuind să se pedesească pe sine, în cursul bizarului proces, ca răufăcător, impune fuga şi acum topăia în neştire prin lanuri, trimisul central prelungea abuzurile în cont propriu, iar pe scaunul gol se instala, lacom de isprăvi asemănătoare, hămesitul şi vicelanul grefier Licht. Această continuitate, marcată cu subtile asociaţii metaforice, această ciclizare a nedreptăţii exprimă un adevăr probat istoric şi sporeşte gradul de implicare satirică a piesei. Cadrul gîndit de tînărul şi ingeniosul artist scenograf Ion Dogar-Marinescu e un fel de cochilie de melc, sugerînd întotchieri, tainiţe, cotloane, posibilităţi de a spiona şi de a interveni pe neaşteptate.

O eroare a regizorului: augmentarea, atît de inspirată, ca gîndire, a procesului provocat de ulciorul spart, pină la veritabilele sale proporţii sociale; e săvîşită mai ales într-un ton grav, chiar sumbru, deci contrazicător pentru esenţa şi forma principală de manifestare a personajelor. De aici, o anume contrarietate, care produce umorul căznit şi gîfială continuă a citorva bărbaţi şi femei; au de spus ceva, dar fac altceva. A doua eroare: distribuirea inversă a cel puţin două roluri; obezul, nesăţiosul, perversul şi apucătorul jude, sfîşiat între poftă, metehne şi neputinţe, a fost incredîntat lui Ştefan Iordache, actor reductibil, de siluetă subţire, aici evident derutat, în timp ce sfrîjitul şi pergamentosul hirtogor, soarece vested de cancelarie, grefierul, i-a fost dat talentatului şi rubicondului Victor Strengaru, aici vădit îngreunat în reacţii şi prea puţin convingător. Cum Gilda Marinescu, actriţă de mina întii, face totuşi mai mult decît are nevoie rolul şi prea puţin în materie de umor, iar tînăra vioaie şi dragălaşă, Dana Dogaru, trece cam sîncopat de la ris la plîns, iar la minie apare artificială, spectatorul e pus, din cînd în cînd, în dificultate.

E însă prezent pe scenă, cu o forţă comică neobişnuită, un actor ce aminteşte în acelaşi timp de Birlic şi Beligan cînd erau tineri, Horaţiu Mălăieles (flăcăul Ruprecht) cu o mască admirabilă de prostănac vexat şi amoretat, şi ieşiri cocoşeste, e de faţă şi Boris Petroff, obscurvior şi nostim, rece şi perfid (Walter), e şi Rodica Sanda Tuţianu (Brigitta — un haz şiret, bine dozat) şi se mai află şi George Negoescu, totdeauna relevabil în roluri mici (un servitor cavernos, cu chin diavolesc şi veşmint negru, parodiînd supozîţile demoniacale ale unor localnici), astfel că reprezentarea are totuşi un tonus general vesel destul de pronunţat şi nu e printre cele din urmă ca semnificaţie, în acest anotimp teatral.

„OAMENII CAVERNELOR”, frumuseţi de pe altă lume

CU **Oamenii cavernelor** de W. Saroyan (căruia i s-a mai jucat la noi această piesă, precum şi **Inima mea e pe înălţimi** şi **Clipe de viaţă**), Dinu Cernescu realizează un rotund spectacol la Teatrul Mic, o imagine caldă a depozitului de afecţiune din sufletele oamenilor mărunti, exilaţi la marginea lumii, traumatizaţi de nevoi şi încălziţi doar de pipernicele speranţe. Principiul vieţii, aici, la fundul societăţii, e dragostea între semenii, excluzînd patima, ura, veleităţile, neîncrederea, — ce-i drept, şi lupta. O rază benefică, de coloratură populistă, trece prin aceste inimi, care au avut cîndva o pulsaţie mai rapidă, dar care acum bat potolit, accelerate doar citeodată de frică, de foame, de frig. Cum două dintre fiinţele refugiate în vechiul teatru părăsit au slujit cîndva chiar pe scenă — autorul Saroyan, regizorul Cernescu şi mai ales cei doi interpreţi de performanţă, Eliza Petrăchescu (revînd, după doisprezece ani) şi Vasile Niţulescu au prilejul să încheie un imn artei teatrului, elogiînd-o ca o posibilitate simbolică de cuprindere a magnificenţei umane.

Carmen Galin desenează cert, cu vibraţie, o fată singură, Mitică Popescu siluetează în linii unduoase un fost boxer, Andrei Codarcea, Ileana Dunăreanu, Petre Moraru, Mihai Dinvale, Andi Ştefănescu joacă, toţi, convinşi, împreună, limpede. Bolta întunecată sub care trăiesc e desenată cu adevărate de Adriana Leonescu, iar muzica punctează exact unde trebuie o izbucnire de lumină, un geamăt surd, o nădejde.

Ceea ce-i lipseşte acestui spectacol, de o frumuseţe stinsă, e viaţa. Pare atemporal, asfîţiat şi nu ne stîrneşte nici un sentiment durabil. Recunoscîndu-i regizorului toate meritele, ne îngăduim a-i sesiza, de această dată, că n-a răcorat firul piesei la marelui tablou al lumii.

Ori poate că ar trebui să-i adresăm sesizarea scriitorului...

„TREI SURORI”, din care e prezentă numai una...

SPECTACOLUL de la Braşov continuă o idee de exegeză echoviană modernă, a ceea ce personajele sînt, în fapt, destul

de mărunte — unele insignifiante — duc o viaţă plicticoasă şi rostesc vorbe mari, nu au relaţii trainice şi se lasă copleşiţi de multe şi mici mizerii. Interesantă, în viziunea regizorului Eugen Mercus, e lipsa de comunicare între eroi, fiecare monologînd fără a fi ascultat realmente de ceilalţi, relaţiile vădîndu-se fortuite şi friabile. Se întîlnesc în salon ca într-o gară, sau într-o piaţă. Iubirea n-are aici pămînt ferm, prietenia e şovăielnică, însingurarea şi lipsa de noimă a acţiunilor par a domina peisajul. Costumele impersonale (şi terne) create de Smaranda Creţoiu-Brănescu au nuanţe cenuşii, iar decorul interior, realizat de Paul Bortnovschi, e un sistem de încăperi diforme, cu mobilă greoaie, în tapiţerii ofilite. Pe scenă se află şi grădina locuinţei — pietre sure şi copaci uşaţi, cafenii — care însă nu joacă; e un spaţiu inert. O clipă s-a crezut că, pe măsura înaintării acţiunii, acest loc fără viaţă va înghiţi casa; dar a fost o iluzie...

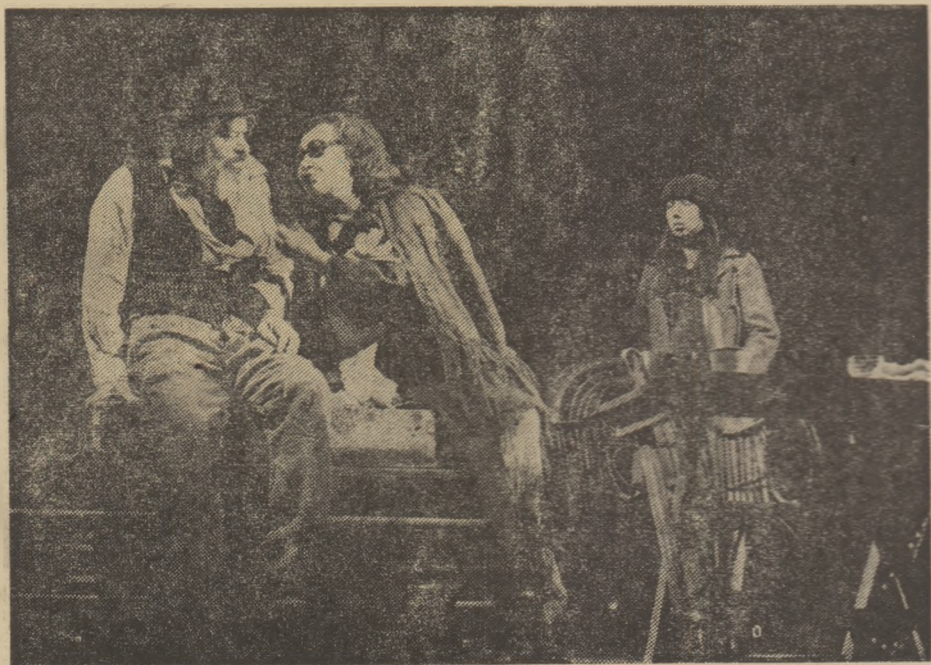
Un personaj seducător e Solionii. Îl vedem în uniformă ofiţerească neagră, mereu în penumbră, intervenind rar, ironic dar calm, scrutîndu-i pe toţi: e Moartea însăşi, umblînd cu paşi moi, inexorabil printre umbrele lîncede. Ion Jugureanu, acum, probabil, cel mai bun actor al trupei, face excelent acest rol şi îl impune cu distincţie. Irina, cea mai tînără dintre surori, e în alb şi ar sugera unica speranţă a grupului reprezentat (Lumină Blănaru, jucînd cu pondere, într-o permanentă şi delicată absenţă faţă de ceea ce se întîmplă). Proeminenţă prin agresivitatea şi vulgaritatea ei interioară, Na-

taşa apare, legitim, în interpretarea remarcabilă a Virginiei Itta Marcu, nu de totul deosebită de cele trei surori. Dan Săndulescu (un Versin gol şi mărginit), Mircea Andreescu (un Tuzenbach neajutorat şi fad — poate excesiv), E. Mihăilescu-Braşoveanu (un uşier, temperat comic), Angela Costache (bătrîna Anfisa, spiritual schiţată), Costache Babii (Prozorov, lucrat cu fineţe, ca un om lipsit total de personalitate), Nicolae C. Nicolae (Kulligian, jucat în ton direct, însă cam alb) fac o roiaşcă înocet şi vătuit creaturile ratate descrise de genialul dramaturg. Apare, la un moment dat, şi Protopopov (N. Albani), dar regizorul nu e prea decia, ni-l arată fugitiv, temîndu-se probabil să-l proiecteze între ceilalţi, devreme ce în text e doar amintit. Apar şi mascate (după ce mai multă lume ne tot asigură că „nu mai vin” — şi bine făceau dacă nu mai veneau).

Spectacolul, eficace, de compas larg, e neîmplinit însă din cauza interpretării foarte şterse a Olgăi (sora cea mare) de către Maya Indrieş, a interpretării nehotărîte, lipsite de caracter şi de direcţie estetică, a Maşei (sora mijlocie) de către Paula Ionescu şi a subinterpretării rolului Cebutikin, bătrînul doctor militar, de către George Gridănuşu.

...Un vînt puternic mătură în final frunzele uscate din grădina; cele trei surori se retrag încet, nu mai auzim ce spun, ele mor trăind, căci pentru ceea ce li s-a întîmplat mai tîrziu, nu s-a mai găsit un Cehov să ne povestească.

Valentin Silvestru

Oamenii cavernelor la Teatrul Mic, cu Vasile Niţulescu, Eliza Petrăchescu, Carmen Galin (regia, Dinu Cernescu)

Radio Televiziune

Prezenţa scriitorilor

● Vorbînd, în ultima **Revistă literar-artistică TV**, despre proiectele sale teatrale şi despre unele aspecte ale climatului literar, Horia Lovinescu s-a oprit în chip semnificativ asupra condiţiei dramaturgului, accentuînd că pentru anume ţări, cu deosebire pentru acelea care au trăit secular sub o opresiune străină, teatrul a apărut ca o tribună deschisă marilor idei politice ale momentului. Din acest punct de vedere, angajarea scriitorului are în România o serioasă, edificatoare tradiţie.

● Ciclul **TV. O viaţă pentru o idee** a evocat viaţa şi activitatea matematicianului român de renume internaţional Dan Barbilian, cel care prin

1920—1921 mărturisise marea aventură a destinului său de pînă atunci: „mă las cu totul în voia dominaţiei literare”. Da, steaua matematicii şi cea a poeziei, scilicît cu puternică, egală intensitate, i-au însoţit armonios anii, iar cărţile — de ştiinţă şi de poeme — s-au orînduit cu înaltă coerenţă pe rafturile aceleiaşi bibliotecii.

● La radio, **Fonoteca de aur**, înscriindu-se într-un program de anvergură naţională, a cîştigat memoria marelui Caragiale. Comentariilor critice li s-au adăugat amintirile emoţionate ale Ecaterinei Logadi (singurul copil al scriitorului rămas în viaţă) şi Călei Delavrancea. De asemenea, tot la radio, **Biografia unei ca-**

podopere, urmărind „istoria” filmului **O noapte furtunoasă** de Jean Georgescu, s-a înscris în aceeaşi sferă de preocupări.

● Un sugestiv documentar a semnat (simbatic după amiază) la televiziune Toma George Majorescu. **Tamisa noastră** Londra a descifrat, dincolo de tradiţionala ceaţă britanică, silueta unui oraş cu celebre monumente şi îndrăzneşte construcţii moderne, cu paşi nesfîşite de iarbă şi străzi pe care va fi păşit spre eternitate William Shakespeare.

● În jurul lui Eugen Barbu, hula unor contrafrăţi, admiraţia altora şi interesul general al publicului foşnesc ca valurile mării. Celebritatea, cu ale ei capcane şi incerte ferici, este asumată de scriitor fără multe comentarii, ca o fatalitate privită cu o indiferenţă aproape sinceră. Obligat de Viorel Grecu să-şi numească alter-ego-ul literar, Barbu ne-a vorbit luni seara (**Scriitorul şi epoca sa**, la televiziune, pe programul II) despre melancolia Prinţepelui. Atunci, cum rămîne, insistă reporterul, care a realizat cu acest prilej cel mai bun interviu al ciclului şi unul dintre cele mai bune interviuri lite-

Parada Chaplin

PARADA CHAPLIN, aceste trei admirabile comedii pe care le vedem acum, sînt ultimele sale filme scurte. Înainte de ele mai făcuse cîteva zeci. Dar poate că acestea au fost „primele” cu tîlc tăios satiric și cu tăis polemic? Nici asta nu se poate spune, căci deja alte filme anterioare ridiculizau sacrosantele instituții sociale (Emigrantul, Charlot polițist, Cămătarul). Totuși este ceva adevărat în ideea că cele trei filme, despre care vom vorbi, încep o nouă eră în estetica și etica lui Chaplin. Satira devine mai serioasă, mai fină, mai acerbă. În *Pelerinul* se ridiculizează biserica; în *Viață de ciine* se deplîng suferințele, nedreptățile, mizeriile vieții de proletar. Cît despre *Charlot soldat* (Shoulder arms, adică „Arma la umăr”), acesta e un rechizitoriu nemilos împotriva războiului și militarismului.

Un foarte curios istoric are această operă. Iată o informație pe care ne-o dă Sadoul, informație totodată interesantă și nevinovată falsă. Ea aparține unei curioase (și onorabile) specii de inexactități, pe care le-aș numi „minciuni viitoare”. Dar iată informația: „Societatea First National (scrie Sadoul) refuză categoric să-l distribuie. Și Chaplin trebuie să cedeze. Filmul, lung de 5 bobine, n-a fost niciodată prezentat publicului. Negativul zace intact de 34 de ani (azi 46 de ani) într-un adăpost betonat (la Beverly Hills, n.n.) unde Chaplin își păstrează secretele. Charlot soldat, pe care îl cunoaștem noi, e un film de scurt metraj, de 3 bobine.”

Filmul pe care îl vedem azi este cel original, cuprinzînd și faimoasele secvențe cu Hindenburg, Kronprinzul și chiar Kaiserul Wilhelm făcuți prizonieri, acesta din urmă chiar primind un picior retroactiv de la omulețul nostru (premiera avusese loc la 20 octombrie 1918, adică o lună înainte de victoria aliaților!).

Poeții, gînditorii sînt adeseori profeți. Poetae vates. Ei pot gîndi adevăruri viitoare. Dar există și adevăruri prezente care vor deveni, ulterior, minciuni viitoare. Informația exactă dată de Sadoul a devenit, azi, minciună. O fostă minciună viitoare!

Așadar Chaplin compune cea mai acerbă condamnare a războiului și militarismului. Scenele de ridiculizare se țin lanț. Este o operă de o valoare satirică egală cu a faimosului *Arms and the man* al lui Bernard Shaw. Și această campanie antibelicistă a lui Chaplin e cu atît mai interesantă cu cît, în același ani 1917 — 1918, el se afla în fruntea campaniei pentru colectarea a miliarde de dolari pentru „Cel de al treilea împrumut al Libertății”, mișcare în care antrenează și alți colegi, ca Douglas Fairbanks, Cecil B. de Mille, Mary Pickford, faimosul, popularul erou de western, William Hart, și alții. Chaplin, în aceste împrejurări, este

primit și felicitat de președintele Statelor Unite, Wilson.

IATĂ acum și celălalt film satiric, o operă de valoare gorkiană, unde este descrisă „viața de ciine” pe care o duce proletarul în împărățiile burgheze. „De ciine”, căci ca și ciinele el trebuie să fure mîncarea, să o șterpelească exact așa cum face un ciine de stradă. Dar cuvîntul „ciine” nu e aici doar metaforă, ci fapt real. Într-adevăr, într-una din secvențele cheie ale filmului, cînd ni se arată agenția de angajări de salariați, unde toți candidații i-o iau înainte și-l dau pe Charlot, brutal, la o parte, rămas tot fără slujbă, el iese afară în stradă. Un cățel pricăjit reușise să înhațe un os. Cincisprezece dulăi se reped la el să-l sfîșie. Atunci Charlot se repede la rîndu-l, înșfacă neferidita javră și fuge cu ea în brațe, fugărit de haita de ciini. Am spus adeseori că măreția personajului creat de Chaplin este aceea a omului care nu are nimic și care, totuși, tot timpul, nu face decît să dea, să ajute, să sară în apărarea altuia. De data asta, donquijotescul său generos ajutor îl va da nu unui om, ci unui ciine!

IN CEA de a treia comedie premergătoare lung-metrajelor viitoare, avem o satiră împotriva ipocriziei, tartufferiei, bisericșorilor. Împotriva moravurilor bigote. Și mai găsim aici ceva nou și nespus de delicat. Se știe ce panică îl cuprinde pe

omulețul cu gambetă ori de cîte ori vede un polițist, prezentat totdeauna ca un slujbaş obtuz și brutal. În filmul nostru, avem un șerif care are însărcinarea să predea pe Charlot pușcării din care evadase. Dar acel șerif constatase că Charlot era un om de treabă și că, el, cu primejdia vieții, ajutase la prinderea unui hoț adevărat și la recuperarea banilor furați. Probabil, își va fi spus șeriful, că omul acesta a fost pe nedrept condamnat. Împreună merg pe drum. Ajunși la frontiera dintre S.U.A. și Mexic, șeriful îi spune: „du-te acolo (adică unde începea teritoriul mexican) și adu-mi o floare”. Charlot se duce, culege, dar vede că șeriful (călare) ia cale întoarsă. Cînstit și conștiincios, Charlot aleargă nebunește să-l ajungă și să-i dea floarea promisă. Atunci șeriful, înduiosat, descalecă, se așează în fața liniei de graniță și, cu un brînci viguros, îl expediază pe omulețul nostru drept în Mexic...

Această idee că oameni drepti și de treabă se găsesc și în cîmpul adversarilor este de o nobilă omenie și face să se prevadă poveștile mai nuanțate, mai subtile, din lung-metrajele de mai tîrziu, față de care cele trei filme adunate într-un set unitar, sub titlul *Parada Chaplin* (și înfrumusețate cu o admirabilă ilustrație muzicală, aranjată tot de Chaplin) — sînt ca un adevărat prolog.

D. I. Suchianu

Cadru din capodopera lui Chaplin, O viață de ciine

Flash-back

Între extreme

● Copilul sălbatic al lui Truffaut a stîrnit la vremea sa stupoare prin sensurile pe care fiecare din noi am încercat să i le descoperim, dar pe care toți ne-am resemnat pînă la urmă să încercăm a le inventa. „Această poveste autentică — spune autorul, încă din generic — începe într-o pădure franceză, în 1798”. Ea se continuă, cu același aer doct, într-un spital și, mai departe încă, în locuința de țară a unui medic tînăr care încearcă să recupereze intelectual un copil sălbatic găsit în codru.

Astfel de creații apar din cînd în cînd în pădurile lumii, dar ele devin mult mai rar personajele unui film. Vechiul combatant al noului val a vrut să facă unul. Dar el nu s-a decis prea bine cum. El n-a optat nici pentru formula Tarzan, nici pentru filmul științific, nici pentru poem. Rînd pe rînd, prestigiul autorului te îndeamnă să accepți una din aceste ipoteze, dar, ca într-un sac cu pisici, manierele se bat și se sfîșie în ambalajul opac. Romantismul senzațional este diluat de intimism, documentarul e infirmat de tonul lîlal, poemul e ucis de prea stricta referire științifică. Rămii pînă la urmă cu senzația unei lupte în vid: o excelentă experiență tehnică desfășurată sub un clopot de sticlă cu unicul scop al experienței. Accepți atunci supoziția că autorul n-a vrut să transmită nimic sau — poate — că, nevrînd să facă vreo raportare logică la epoca datată (1798, an ciudat, cînd francezii se îndreptau spre piramide!), a vrut cel mult s-o sfideze prin nepăsarea sa.

Subminat astfel de neaderența între banal și artificial, de completarea insuficiență a concretului cu simbolicul, filmul rămîne un exemplar totuși insolit prin încrederea nelimitată în mijloace. Truffaut a fost, tot timpul, cineastul hotărît să meargă pe alte cărări decît ale celorlalți, chiar dacă ele fuseseră părăsite cîndva tocmai în virtutea banalității lor. Într-un peisaj cinematografic în care resemnarea și, în egală măsură, nesăbuința stilistică au deschis autostrăzi sfidătoare, distrugînd farmecul naturalului, este un merit și acesta: de a-ți arăta îndoilele folosind spațiile tradiționale, piețele publice. Copilul sălbatic este o astfel de expunere didactică, negînd un trecut statornicit în numele unui viitor preconcepuit.

Romulus Rusan

rare difuzate în ultimul timp pe micul ecran, știind a păstra o lucidă, malițioasă și politicoasă distanță față de invitatul său, atunci cum rămîne, deci, cu imaginea tradițională a unui Eugen Barbu — polemist violent, declanșator de dispute și campanii? Nu am atacat niciodată, precizează prompt scriitorul, am răspuns numai. Cît despre „scandal”, iată un cuvînt care scandalizează degeaba. Articolele din „Săptămîna” vorbesc nu violent, ci răspicat. Ce credeți că trebuie să știe cititorul despre dumnea-voastră, revine reporterul. Să știe, răspunde autorul *Groapei*, că sînt un om care muncește foarte mult. Par un om care elaborează repede. Dar în spatele paginilor e foarte multă trudă. Că citesc neîncetat, de la 6 ani, cam 8 ore pe zi. Cititorul ar trebui, apoi, să știe că un scriitor are și defecte, așa cum, trandafirul are și ghimpi. Să mai știe că ceea ce regret cel mai mult este timpul pierdut degeaba. Că am debutat a doua oară cu *Principele* și că sper să mai reușesc măcar de două ori. Că sînt destul de pesimist în privința omului. Atunci cînd vom trăi bine, vom fi cultivați, ne vor plăcea artele și vom avea răga-

zul și înțelepciunea de a privi cum se cuvine splendoarea zilnică a naturii, atunci vom fi mai buni. Literatura pedagogică? Singura literatură educativă este literatura foarte bună. Doar o carte mare, o capodoperă este în stare a face ca temperatura noastră morală să oscileze fie și cu un grad. ● În sfîrșit. Sub titlul *La izvoarele cîntecului* (emisiune de Virgil Comșa și Ion Babeș) televiziunea inițiază unul dintre cele mai curajoase acte de cultură ale programului său: restituirea valorilor autentice ale poeziei și muzicii populare. Nimic din contrafacerile folclorice cu care ne-am obișnuit, din păcate, adesea. Simplitate, adîncime amietoare a trăirii, distincție, iată coordonatele între care au răsunat sublima lamentație asupra vieții, piercirii, morții, înscrise în *Miorița* (balada a fost recitată extraordinar de actrița Irina Răchițeanu-Sirianu), patosul temperat al vechilor melodii românești (în versiunea lui Gheorghe Zamfir și a Sofiei Vicoveanca). Speranța că, ajunși aici, stacheta calității în emisiuni de acest fel nu va mai fi corborită, ne încălzește inimile.

Ioana Mălin

DONA BARTA

■ DONA BARTA a murit în plină putere de creație. Lucra în acea regiune superioară a artei ce se numește poezia lucrurilor sau descrierea frumuseții simple și pure, fără a apela la construcția emoțională a dramaturgiei. Din adevăr Dona Barta sculpta direct, în documentarele sale, frumusețe. Regizoarea alesese din poezia lucrurilor viața și suferințele chipurii ale viețuitoarelor vegetale și animale — de la minuscule gize la cutare fiare feroce. Un bogat repertoriu de „travestii” pe care natura, în mii de roșuri și de costume, îl joacă pe scena universului.

Dona Barta a filmat zeci de asemenea scene, bijuterii care i-au adus multe premii naționale și internaționale. A practicat arta sobră, directă, severă și fascinantă, care ne amintește poemul elastic al lui Lucrețiu „Despre natura lucrurilor”. A aparținut primei promoții de cinești a Institutului din București. Cu dispariția prematură a acestei talentate regizoare, filmul nostru documentar suferă o pierdere ireparabilă.

D. I. S.

Telecinema

● Un cineamator de la celebrul club de specialitate din Oțelul Roșu, regizorul Emil Mateias, ne-a dat un filmuleț de cîteva minute, scurt și revelator cit un fulger, al cărui titlu, de o tîndră perfidie antișablonardă îi conține toată literatura, „restul” fiind, ca să zicem așa, imagine și altceva: „El n-a făcut nimic ca să răsară soarele”. Cum adică? — vorba nu știu cui — și ce se ascunde sub aceste opt cuvinte? Foarte simplu: în condițiile stabilite de o lungă poezie și publicistică justă, dar convențională, care identifică unilateral și la infinit cetatea oțelului cu o cetate a soarelui-răsare, tovarășul Emil Mateias, om dinăuntru, om de acolo, vine și ne arată un om al locului care nu dă oțel, nu face nimic ca să răsară oțelul, dar fără de care, mai mult ca sigur, soarele n-ar prea răsări frumos și oțel nu s-ar prea face.

*) Difuzat joi, la o oră „slabă”, în cadrul unei emisiuni despre cîneclaturi, care ar merita să fie permanentizată și mai bine gîndită.

Laptele alb de la Oțelul Roșu

El filmează un anonim al cetății, un om din umbra umbrelor și a flăcărilor grandioase, cel care vinde lapte populației — cum s-ar spune în limbajul celui poet fundamental pentru noi, azi, Edgar Lee Masters, cel care a răsturnat raporturile dintre tîntirim și lume.

Amatorul filmează fără grandilocvență și retorică ronronantă, un chip de bărbat normal, serios, pozitiv, un om în puterea virstei, îngîndurat atît cît trebuie ca lumina din el să intre într-un obsedant contrast cu soarele din sticlele cu lapte. Căci noul raport secret, nici o clipă rostit sau deconspirat cu acea didactică atotdistrugătoare de poezie la alții, noua conexiune a fenomenelor sugerează că soarele nu e doar acolo unde-l știm din milioane de imagini-stas, în adîncul cuptoarelor, ci și aici, într-o candidă și esențială formă de viață a materiei numită, pentru uzul rațiunii, o sticlă cu lapte. Ea decurge, așa cum știm, din puterea oțelului, dar o-

mul locului vine să ne mai „spună” ceea ce știm mai puțin sau uităm mai mult, că de ceea ce decurge din oțel depinde chiar cursura oțelului, iar laptele și oțelul sînt din aceeași galaxie a omului sub soare. Idee puternică, de Anaximene călcînd și trăind printre fenomene.

E aici o laudă a lucrurilor, un materialism nobil, un realism curat pe care — străin de orice magogie facilă dar „acoperit” cu atîtea articole la care confrății mei se uitau suspicioși, întrebîndu-mă sumbru dacă „vreau să ne întorcem la un neorealism anacronic?” — mărturisesc că nu l-am întîlnit decît foarte rar, la profesioniștii noștri care de mult nu ne-au mai arătat un brutar, un fochist, un lăcătuș, un lăptar al zilelor noastre. O sută de articole teoretice despre ce-l anacronic sau modern în cinema pier, vesele la urma urmei, în fața omului care vinde lapte, la lactate, în Oțelul Roșu, sub privirea „cumpărătorului” Mateias.

Radu Cosașu

Plastică

DAN HATMANU : Trei Ierarhi

SUCEAVA te întâmpină și te învâluie cu acea unică și inegalabilă atmosferă, bucovineană, la marginea dintre liniștea unei ierni de basm, născută parcă din legendă odată cu aceste locuri, și egala, temeinică trepidație a permanentei primăveri pe care o împlinesc oamenii de azi. Aici istoria se interferează palpabil cu prezentul, umbra Mușatinilor capătă contur concret și definitiv în piatra ctitoriilor unui neam proiectat peste timp, pentru viitor. Imaginea spirituală a „Țării de Sus” se rotunjește deplin datorită unor mari nume, dar mai presus faptei tuturor locuitorilor de aici.

Iată, la 15 ianuarie, toate vetrele de ctitorie cite se află, știute și neștiute, până la cele zidite de contemporanii noștri s-au adunat — solemn și tăcut cortegiu omagial — în fața Poeziei și Geniului românesc, prin care milenii de îndrăjită afirmare națională capătă glas unic, iar viitorul dorit cu lucidă pasiune cuvântă asemenea unei certitudini firești. Dar în fiecare zi, poate nu spectaculos dar cu entuziasm și responsabilitate comunistă, noul chip spiritual al locurilor se definește, „Cîntarea României” adună oameni, talente, idei nobile și multă pasiune.

Puțin numeroși dar conștienți de locul și rolul lor în societatea noastră, artiștii plastici suceveni — și alături de ei cei din Botoșani, avînd o descendență culturală demnă de invidiat și de urmat — reflectă realități și idealuri, propriile lor opțiuni umane și artistice într-o **Expoziție de pictură și grafică** avînd caracter de „Anuală”.

Intr-o colegială și fructuoasă colaborare, artiștii profesioniști și amatori aduc pe simeze teme și subiecte din actualitate, dar și configurarea unei pagini din epopeea națională. Rafinat colorist, **Ion Carp Fluierici** ne dă lucrări semnificative prin 1907 sau **Gornistul**, **Dimitrie Loghin** schițează cu un solid profesionalism un posibil ciclu din lăcrările închinare eroilor de la 1877 și

ION ȚUCULESCU — autoportret (Muzeul de artă din Iași)

File pentru festivalul „Cîntarea României”

Imagini moldovene

victimelor din 1907, iar **Veronica Grîdincă** practică un figurativ viguros în **Bălcescu și Roșiori**. Mai lirici structural, preferînd metafora, **Marioara Pruteanu** în **Poem în timp**, omagiu adus Republicii, și **Dumitru Rusu** în **Soarele Victoriei și Peisaj**, cu o cromatică simbolică, confirmă viabilitatea unei direcții poetice. De un caracter particular, talentul lui **Mircea Hrișcă** ne relevă un rafinat colorist — **Interior** — și un solid desinator — **Fotografie de nuntă**, la fel ca și **Adrian Bocancea**, subtil, utilizînd acordul în gamă. Foarte bine compuse și colorate lucrările **Eugeniei Goras**, căreia trebuie să-l alăturăm și pe **Aristotel Vasiliu** cu piesa intitulată: **Roșu, galben, albastru**. Plac prin sinceritatea lor lucrările amatorilor **Gh. Cotleț** din Arbora, **Romeo Calancea** și **Grigore Ursu**, cultivînd un narativism de sursă folclorică. Un grup de artiști format din **R. Cotișel**, **Alex. Pleșca**, **C. Tincu**, **Th. Valenciu**, **N.V. Pleșca**, **Gh. Stanciu**, **V. Parghel** aduc virtuțile unor genuri consacrate și reactualizate — natura statică și peisajul — în lucrări de certă sensibilitate. Un cuvînt special pentru gravurile expuse de **Eva Sîtô**, viguroase, bine compuse, axate pe o tematică gravă, și pentru lucrarea lui **Victor Hreniuc**, intitulată: **Elogiul Independenței**.

Astfel recompunem imaginea unor preocupări artistice solid instalate prin climatul cultural instaurat în ultimii ani la Suceava, care solicită prezența talentelor, dar și o continuitate la care au dreptul contemporanii noștri.

AȘUL cultural și artistic nu mai are nevoie de nici un fel de recomandare: îndelunga tradiție a stabilit un climat și o cotă valorică intrate în conștiința publicului ca dimensiuni definitorii și constante. Semnificativ ni se pare însă felul în care actualitatea, imperativele existenței sociale și ale momentului istoric determină o activitate vie și responsabilă, orientată spre sensurile proprii culturii noastre contemporane, provocînd mutații în concepții și formule, introducînd teme de acută necesitate, prezențe ideatice prin care efortul artiștilor se cristalizează explicit sub genericul „Cîntarea României”.

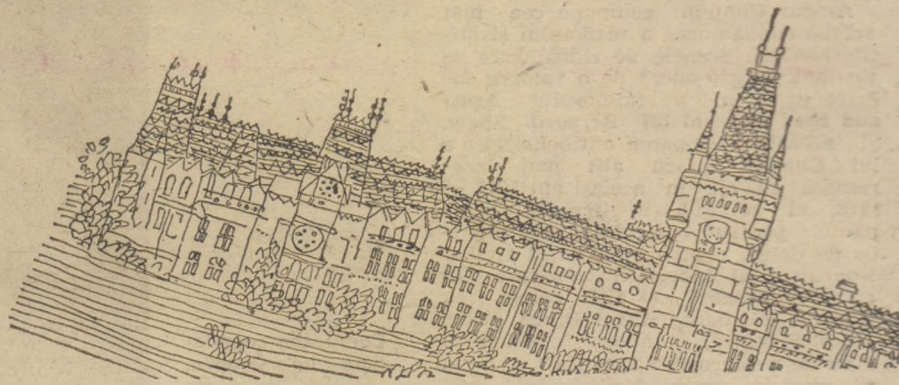
Probabil că evenimentul cel mai reprezentativ din această perspectivă rămîne **Expoziția județeană**, compunere diversificată, propunînd publicului lucrări de pictură, grafică, sculptură și tapiserie. Dacă artiștii acestei „cetăți de cultură” și-au șlefuit în timp stiluri

personale, dar și o amprentă specifică locului spiritual, recognoscibilă, putem descifra cu ușurință elementul ce dă tonul de actualitate expoziției: orientarea către marile subiecte propuse de anul 1977. Ideea militantismului prin artă, implicînd în egală măsură actualitatea ca și dimensiunea istorică ni se pare decis exprimată, dar fără ostentație, prin cîteva piese aparținînd unor artiști de o cotă valorică recunoscută în contextul artei actuale. Ar trebui să reținem dintr-o expunere de frumoasă ținută profesională, inteligentă compunere de culoare și linii de forță, exprimînd cu expresivitate picturală sensul evenimentului, piesa semnată de **Francisc Bartok**, dinamică și sintetică în datele sale figurative, intitulată 1877, apoi lucrarea **Roșiori** a lui **Corneliu Ionescu**, bine desenată, simplu și echilibrat colorată, emoționantul portret colectiv al **Dorobanților din Vaslui**, solid construită și cu o cromatică rafinată prin care **Adrian Podoleanu** se afirmă și în domeniul subiectului istoric, lucrările lui **Nicolae Matyus** — **Soile '77** și **Mircea Ispir** — **Primii socialiști ieșeni**, completînd un compartiment de mare incidență socială. Ar trebui adăugate, pentru semnificațiile lor simbolice și implicațiile picturale, lucrările semnate de **Liviu Suhar**, compozist sobru și atent la nuanțe, **Val Gheorghiu**, prezentă totdeauna capabilă de surprize prin rafinamentul limbajului și originalitatea compunerii, **Dimitrie Gavrillean** cu un stil ce l-a consacrat definitiv, **Victor Mihăilescu Craiu**, **Constantin Agafiței** și **Mihai Cămăruț**, reprezentînd „linia de rezistență” a tradiției ieșene, dar și mai tinerii **Jenő Bartos**, **Nușa Plugaru**, **Felicia Gavrillean** și **Val. Gonciaruc**, artiști ce au

ceva a spune în concertul consacraților. Sculptura nu oferă un relief spectaculos, dar prezența lui **Eftimiu Bărlăanu**, **Dan Covătaru** și **Vi. Florea** ne dau dimensiunea unor posibilități poate încă insuficient solicitate în spațiile citadine. Grafica ne aduce plăcerea reîntîlnirii cu desenatorul „clasic”, portretistul de acută sensibilitate psihologică, **Dan Hatmanu**, apoi cu subtilele și atât de fermele compuneri cromatice ale lui **Ioan Petrovici**, sau cu expresivitatea patetică a desenelor intitulate 1907, semnate de **C. Radinschi** și **Mihăilescu Craiu**. Singura piesă de tapiserie, gen intrat în umbră la Iași, semnată de **Felicia Buliga**, conține reale calități artistice dar și simbolice, de mesaj.

Ar trebui adăugată aici o inițiativă de dimensiune națională: evenimentul de la „Muzeul de artă” din Iași intitulat **Autoportretul în pictura românească**. Ne găsim în fața unei teme monografice de un deosebit interes, pentru prima oară abordată pe orizontala patrimoniului național, de o certă ținută științifică, riguros concepută și organizată de **Maria Hatmanu**, autoarea unui text amplu ce conține premisa unui volum de real interes, unic în felul său. Dincolo de implicațiile tematice și de natură general umană, expoziția prilejuiește o semnificativă trecere în revistă a drumului parcurs de acest gen de la începuturile picturii românești culte pînă la consecințele actuale, traseu conceptual și stilistic realizat de organizatorii fără prejudecăți sau preferințe subiective, în intenția unui compendiu elocvent și util.

Virgil Mocanu

DAN HATMANU : Palatul Culturii

Muzică

IN ultimii ani, ne-am obișnuit, ca o permanență din cele mai atrăgătoare, să admirăm timbrul atât de savuros și de proaspăt al formației de instrumente vechi „Ars rediviva”, dirijată de remarcabilul muzician care este **Ludovic Baci**. Știut este că, în vremea noastră, una dintre cele mai mari bucurii auditive are ca domeniu aducerea la suprafață a unor pagini inedite din imensul tezaur artistic al secolelor de demult. Intr-o ambianță sonoră care să reconstituie cit mai fidel posibil climatul emoțional al muzicii de epocă. Mult timp a trebuit să ciulim urechile exclusiv la grupurile străine de instrumentiști ce cîntau pe viole, flaute, mici orgi, stranii instrumente de percuție găsite prin vechile colecții sau fabricate anume după modelul acelora. Și iată că **Ludovic Baci** și colegii lui ne oferă acum marea satisfacție de a avea o orchestră românească de muzică veche, și încă una ce și-a cucerit în scurt timp unanima prețuire națională și internațională. Luna trecută, de pildă, formația a întreprins un turneu în **R. F. Germania**, **Olanda** și **Elve-**

Discul

Compozitori transilvăneni din secolele XVI-XVIII

ția, care s-a bucurat de un ecou extrem de favorabil. Pitorescul și transparența sonorităților se aliază, în cadrul grupului „Ars rediviva”, cu înalta spiritualitate a tîlmăcirii muzicii vechi, cu rafinamentul frazării, cu intuirea aceluși „puls propriu”, atât de specific pentru paginile repertoriului ce intră în raza de acțiune a orchestrei lui **Ludovic Baci**.

Iată de ce cutezăm să afirmăm că fiecare disc al formației de muzică veche la care ne referim reprezintă un eveniment; și aceasta, cu atât mai mult cu cit, dublîndu-și activitatea interpretativă cu una de natură muzicologică și de cercetare, **Ludovic Baci** și-a îndreptat eforturile către luminarea nestematelor, prea îndelung ascunse privirilor, din patrimoniul atât de bogat și de interesant al muzicii născute pe pămîntul țării noastre în vremurile îndepărtate. Recent, „Electre-cordul” a editat, sub numărul de catalog **ECE 01190**, un disc revelator, cuprinzînd creații ale unor compozitori transilvăneni din secolele **XVI-XVIII**, în tîlmăcirea orchestrei de muzică veche și a unui grup vocal îndrumat de **Aurel Grigoraș**. **Ludo-**

vic Baci este nu numai dirijor, ci și autor al transcrierilor și prelucrărilor pentru orchestră datorită cărora putem admira redescoperite capodopere într-un veșmînt muzical de neîntîlnită autenticitate. Grupul soliștilor vocali include pe soprana **Georgeta Stolaru**, valoroasă colaboratoare permanentă a formației, pe mezzosoprana **Rodica Mitrică**, tenorul **Mihai Zamfir** și basul **Ionel Pantea**.

Valoarea muzical-științifică a înregistrării este sporită și de comentariul pertinent și în același timp sensibil al muzicologului **Dr. Octavian Lazăr Cosma**, care arată că multitudinea de stiluri ilustrate în piesele incluse pe discul la care ne referim este uimitoare, fiecare lucrare aparînd însă ca perfect curată și individualizată. Întîlnim inspirate **Fantezii** ale marelui lăutist din secolul al XVI-lea, brașoveanul **Valentin Greff Bacfare**, apoi un **Dictum** de toată frumusețea, formă intermediară între cantată și oratoriu, minuită cu măiestrie de sibiianul **Johann Sartorius-junior** în secolul al XVIII-lea; tot din Sibiu ne vin cîntecele delicate din așa-numită **Geistlichmusik** **Blumund Rosenwald** (Pădure spirituală de flori și trandafiri) a lui **Gabriel Reilich**. În fine, recunoaștem cu bucurie parfumul specific al cîntului și dansului românesc în extrasele din **Musikalischer Türkischer Eulenspiegel** al lui **Daniel Speer** și mai cu seamă în minunatele fragmente din codexul lui **Ion Căianu** (**Codex Caiani**), admirabil instrumentate și dirijate de **Ludovic Baci**. Sincer vorbind, nu sînt cu nimic mai prejos decît pînă acum universal citatele **Danseries** din culegerile lui **d'Attaignant** și **Tilman Susato**.

Alfred Hoffman

În spatele frontului

■ PLECAT acum două ore de la Gornistuden, am ajuns lângă Ciaș-Mahala, la puțină oră de Plevna, unde va fi reședința împăratului. Cartierul general se transportă la Radenița. Adineauri am văzut trecând în trăsură pe împărat și pe marele duce Nicolae, pentru care sunt deja o persoană cunoscută, deoarece de când am fost la Draceia în faimoasă zi când a început trecerea Dunării la Zimnicea, m-am găsit adesea în lungul căii parcurse de ei. Trebuie să știți că numărul corespondenților constiințioși, care urmează a adevărat cartierul general, se află uneori la avanposturi, sau asistă la bătălie, este foarte mic. Din cei șasezeci admisi a urmări operațiile armatei ruse, doar douăzeci sunt acei care o fac cu adevărat, între aceștia fiind noi trei corespondenți italieni: citi am rămas după plecarea avocatului Maratti de la „Fanfulla”. Ceilalți rămân la o respectabilă distanță de orice loc unde ar fi sau ar putea fi din întâmplare un pericol, și-si fac corespondențele de la Frățești de lângă Giurgiu sau de la București.

Trebuie recunoscut că englezii sunt dintre corespondenții cei mai activi, mai zeloși, mai capabili și mai curajoși. Ar putea, poate, și alții să-i egaleze, dar le lipsesc acele mijloace care sunt în tot și pentru tot nervul războiului, adică bani suficienți.

Profitam dar de timp și de ospitalitatea pe care ne-o oferă în cortul său minunatul general Wittgenstein, pentru a redacta o corespondență pentru ziarul vostru. A găsi un colțisor liniștit și mai ales o masă

pentru scris este în aceste momente și în aceste locuri un adevărat noroc.

Detalii asupra cuceririi Lovcei, despre care v-am vorbit în telegrama și în scrisoarea de ieri, afară de cele pe care vi le-am comunicat, nu mai avem. Afară de o încăierare petrecută ieri în împrejurimile Plevnei, nu este nimic nou.

Cred că în lipsă de noutăți politice sau militare, vă va fi plăcut să vă prezint câteva lucruri interesante relative la constituția și la acțiunea mult merituosului societății a Crucii Roșii.

Aici, pe cimpul de luptă, Crucea Roșie are cinci delegați pe lângă cartierul general: contele Muravieff, care își întreține cariera diplomatică ca să presteze opera sa în această minunată acțiune, principele Ciobotoff, pe lângă țarevici, domnul Gleboff pentru Balcani, domnișorul Isakoff și Nevasiloff la Plevna. Toți sunt sub ascultarea principelui Cirkaski, care este și guvernator general și organizator al Bulgăriei.

Toți acești delegați au fost numiți cu consensul împăratului, considerată ca supremă protecție a instituției. Acțiunea societății în Bulgaria cuprinde următoarele ramuri:

1. Personal: medici, chirurși, surori de caritate, infirmieri etc.
2. Medicamente și materiale pentru feșe, bandaje etc. Acum nu se mai folosesc aproape de loc fire destrămate, ci se întrebuintează vată în straturi, în stare naturală sau imbibată cu un preparat chimic. Se folosește și un fel de vâl sau tull numit mark.
3. Bani. Orice ofițer rănit primește circa 100 de franci, orice soldat doar cîteva franci.
4. În sfîrșit, instituția vine în ajutorul administrației militare în ce privește hrana armatei, mai cu seamă a răniților, distribuindu-le alimente sănătoase și abundente etc.

P(ar) e(xemplu) contele Muravieff a avut zilele acestea grijă să hrănească 2128 de răniți, între care 97 ofițeri transportați de la pasul Sipka la marele spital de la Pavel. Personalul Societății aici, în Bulgaria, este compus, afară de seful superior și de cei cinci delegați mai susnumiți, din 30 de medici, 100 chirurși, 100 de surori de caritate și 200 infirmieri. Unii dintre aceștia au căzut victime ale datoriilor; au pierit pe cînd adunau răniții de pe cîmpul de bătălie; alții, căzuți și ei răniți pe cîmp, au fost cu cruzime mutilați și uciși de turci.

Toate mijloacele necesare Societății pentru a-și îndeplini sfînta sa datorie sînt furnizate prin caritatea publică. Astfel, un ales număr de generoși, chiar dacă nu ajung să împiedice suferințele cauzate de război, reușește măcar să le micșoreze, să

le ușureze. Se spera că societatea italiană de Cruce Roșie va trimite în Bulgaria o ambulanță completă. În loc de aceasta, totul s-a redus la trimiterea cîtorva lăzi cu scame și feșe, jumătate pentru ruși și jumătate pentru români.

Cu probabilitate cartierul general va rămîne aici cîteva zile, de unde se va muta la Bulgăreni sau mai aproape de Plevna. Intenționez să mă duc mîine împreună cu un coleg la Poradim sau Pordim, unde este cartierul general al Principelui României, și apoi este posibil să fac un drum la Lovatz (Loveci, Loveca). Vă confirm cele ce v-am scris ieri, că în jurul Plevnei sînt iminente mari fapte de arme.

Ciaș-Mahala, 24 august/5 septembrie 1877

În fața Plevnei

■ ABIA ajuns astăzi către amiază la cartierul general rus, am primit o informație importantă, pe care fără să pierd timpul, v-o comunicăm telegrafic, știrea cuceririi Lovcei, petrecută ieri.

Iată deci risipit planul noului generalisim turc de a concentra cele trei armate: a lui Eyub pașa, a lui Suleyman pașa și a lui Osman pașa, spre a recuceri pasul Sipka și a respinge pe ruși către Dunăre. Osman pașa, închis din toate părțile și, și mai mult cînd vor sosi puternicele întăriri ce se așteaptă din Rusia, va trebui să-și deschidă calea cu armele în mîini, sau prin lipsa de provizii pentru oameni și pentru cai, să se predea inamicului. Și cu mîrețele proiecte ale turcilor, iată evaporate speranțele turcofililor care

vedeau deja forțele atacatoare împrăștiate și puse pe fugă, iar Bulgaria căzută din nou pentru mult timp sub jugul otoman.

Vă trimitem amănuntele relative la cucerirea Lovcei, cunoscute pînă acum la cartierul general. Au luat parte patru regimente din divizia a 2-a de sub comanda generalului prinț Imeretinsky, brigada a 3-a de vînători sau bersaglieri de sub ordinele generalului Dobrowolsky. Generalul Skobelev, fiul, comanda un corp de cavalerie și o brigadă de infanterie. În fine, turcii, deplin înfrinți, abandonară orașul pe care cu mai bine de o lună în urmă îl acoperiseră cu cadavrele nefericiților creștini masacrați. Skobelev cu cazacii săi îl urmări masacrîndu-i. Trupele care au luat parte la cucerirea Lovcei erau aproape toate sosite de cîntind din Rusia și nu cunoscuseră încă botezul focului. Ceea ce este mai neobișnuit e că brigada comandată de generalul Davidoff este compusă aproape în întregime din musulmani din guberniile Kazan și Astrahan care s-au purtat vitejește, la fel cu frații lor de arme creștini.

Nu sînt încă amănunte asupra pierderilor suferite de cele două părți. În mod cert, ale turcilor au fost imense mai ales după ce, derutați, au luat-o la fugă iar cazacii i-au luat la goană [...]

Lupta eroică de la Sipka, unde turcii par să fi renunțat la noi tentative de forțare a pasului și cucerirea Lovatzului, au ridicat din nou spiritele abătute de marele dezastru de la Plevna...

Principele Carol al României își are cartierul general la Pordim și sub comandă nu numai forțele române, ci și pe cele rusești din jurul Plevnei.

Cînd am ajuns astăzi aici, am văzut că în toate părțile se făceau preparative de plecare. M-am dus împreună cu colegul meu, domnul Lichtenstadt, de la bătrîna „Presse” din Viena, pe platoul unde ofițerii de stat major erau adunați la masă sub un cort mare, și am aflat știrea apropiatei plecări de la inuși generalul Nepocoienski. N-am făcut indiscreția să întrebăm unde se va transporta tabăra. Este adevărat că o știam de la alții și mîine dimineață vom urma pe ofițerii de stat major care trebuie să plece. Dintr-un exces de delicatețe nu vă voi spune, promițînd să tac, unde va fi mîine cartierul general. Este adevărat că înainte de a primi această scrisoare, veți fi avut, probabil, comunicarea prin telegraf.

Cred că în jurul Plevnei, peste cîteva zile, va avea loc un mare fapt de arme. Trebuie așteptate mari evenimente.

Gornistuden, 23 august/4 septembrie 1877

Marc Antonio Canini

Cartea străină

Goethe — Schiller

AM RECITIT corespondența Goethe-Schiller cu o melancolie ce sporea pe măsură ce înaintam în lectura mea. Sînt prea lucid pentru ca să nu-mi dau seama de unde izvoara umoarea neagră care m-a petrecut cît timp am ținut în mînă cartea. De ce să nu mărturisesc: i-am invidiat, cînd pe unul, cînd pe altul, cînd pe amîndoi, pentru nimic altceva decît pentru prietenia lor întreruptă doar de moarte.

Prietenia, acea prietenie despre care conversează interlocutorii din *De Amicitia* lui Cicero, este un sentiment eminamente literar. Toate urile și geloziiile, invidiile și egocentrismele literaților nu pot să stîrpească o anume sursă profund amicală a demersului literar. Scriem pentru prietenii bănuți, doriți, sperați, nici cînd pentru vrăjmași. Dialogul însuși, acea poziție elementară a oricărui scriitor, presupune o înțelegere prealabilă, o amicitie ipotetică. Să nu ne mirăm cînd vom găsi printre marii pasionați ai verbului fervenți ai prieteniei. Apologia amicitiei au intonat-o îndecisebi filologii și propovăduitorii diverselor umanisme. Cît despre marii înșingurați, mai bine decît alții, ei au știut că o vină erotică străbate orice creație literară, chiar dacă comuniunea le e refuzată. A citi, chiar, înseamnă a intra în comuniune.

O asemenea comunicare prin scris-citit au realizat timp de o decadă Goethe și Schiller. Deși totul părea la început să-i despartă. Unul era mai în vîrstă cu zece ani decît celălalt. Mai vîrstnicul Goethe se afla pe o altă treaptă a ierarhiei sociale, se bucura de o avere mult mai considerabilă, de o notorietate mai mare decît mai tînărul Schiller. Și totuși raporturile nu sînt cele între magistrul și discipol. Multă vreme Goethe refuzase să-l întâlnească pe Schiller, ale cărui producții literare le gusta prea puțin. Cît despre Schiller, acesta îi mărturisea la 2 fe-

bruarie 1789 prietenului său Körner: „Goethe suscită în mine un straniu amestec de ură și de iubire care poate fi comparat cu ceea ce trebuie să fi simțit Brutus și Casius pentru Cezar”. Nu lipsește, în această perioadă, dinaintea întîlnirii adevărate, resentimentul celui mai sîrac, al bolnavului, al oropsitului față de cel avut, sănătos, dăruit. „Ce generoasă a fost... soarta cu el și cît sînt nevoit să mă zbat eu pînă în clipa asta!” — exclamă Schiller într-o altă scrisoare adresată celuiiași Körner. Dar prietenia va dizolva aceste resentimente, va arunca o punte peste toate prăpastiile care îi separau pe cei doi. Odată cu întîlnirea lor în 1794, se ivi acea „nouă primăvară” — cum o numește Goethe — în care totul începu să înmugurească, grație unei apropieri mutuale și bucurăsoare.

Deși nu se pot închipui structuri mai diverse, formații și orientări mai opuse! Ce-i lega, în afara unei congenitalități indeterminabile? O comună plăcere a textului, am spune astăzi, neîntelegînd prin plăcere și text doar dilecțiunea cărturarului, voluptatea pierderii de sine într-o masă de cuvinte. Goethe și Schiller au priceput înaintea altora că universul „natural”, ca și acela „moral”, plantele unuia sau virtuțile altuia își au deplina lor ecloziune în lumea cuvîntului. Expunîndu-i, în prima seară a întîlnirii lor adevărate, teoria metamorfozei plantelor dintr-o *Urpflanze*, Goethe îi revela lui Schiller modul în care imaginația sa textualiza lumea fenomenală, a văzuteilor. Răspunzîndu-i („Ceea ce demonstrează nu-i o experiență, ci o idee”), Schiller îi dovedea, venind de pe alt plan, al ideilor morale, că înțelegea pe deplin și conștientiza la acea convertire în text a universului.

DE acum încolo în corespondența lor (înțelegem prin aceasta felul lor de a-și corespunde, manifestat, printre altele, prin epistolele lor) totul se va petrece ad maiorem verbi gloriam. Amicitia lor este eminentamente literară. Afectele nu sînt străine de această legătură, dar sînt subordonate intelectului. O anume distanță, atît de necesară în relațiile dintre oamenii cei mai apropiați, nu dispăre niciodată dintre ei. Cei doi se pare că nu s-au tutuit vreodată. Cel puțin în scris n-au depășit nicicînd politicoasa rezervă a unui „D-voastră” temperant al efuziunilor și moderator al căldurilor animale. La vreo patru ani după întîlnirea lor, Goethe va recunoaște într-o scrisoare: „Fericită întîlnire dintre noi a fost propice amîndurora și sper că ne va rămîne favorabilă și în viitor. Eu am fost pentru dumneavoastră reprezentantul multor teme. Dumneavoastră m-ați călăuzit depărtîndu-mă de la o prea strictă observare a fenomenelor și a relațiilor dintre ele, readucîndu-mă astfel pe drumul către mine însumi. M-ați învățat să privesc mai atent omul în toată bogăția varietății sale, mi-ați dăruit o a doua tinerețe și ați redeșteptat în mine poetul pe care îl credeam amuțit”.

Ideea, atît de goetheană, a celei *Bildung*, a formării, este împărtășită de Schiller. Amicitia lor este o formare reciprocă. Nici unul nu se rușinează să recunoască înriurirea celuiilalt. Astfel Schiller: „Sper că în *Wallenstein* și în tot ce voi scrie să se răsfîrîngă și să se afirme întregul sistem al acelor concepții care au devenit în decursul prieteniei noastre o parte a ființei mele”. Tot astfel Goethe: „Fără raporturile dintre noi nu aș fi realizat romanul în forma actuală”. Vorbea despre *Wilhelm Meister*. Desigur, nu lipsește nici apărarea de sine, prezervarea propriei personalități de influența excesivă a prietenului. Dar niciodată iritare a amorului-propriu lezată de reușitele celuiilalt, niciodată invidie, niciodată birfă vulgară! Rezerve critice sînt exprimate adesea, de unul și de altul, nu însă pentru a manifesta vreo superioritate de mentor asupra celuiilalt, ci pe tonul celei mai sincere sollicitudini pentru lucrarea amicalului. „Aș dori ca părerile mele să vă fie de folos...” — scrie unul. „Această lectură în doi va fi cel mai bun început pentru adîncirea operelor. Prietenia dumneavoastră afectuoasă mă face atent la unele lipsuri” — spune altul.

Ca și iubirea care are nevoie de o transcendere a individualităților, de o împlinire a celor doi într-un al treilea, tot astfel prietenia se realizează doar printr-o

operă comună, un loc al comuniunii depășind strictele fruntării ale personalităților în cauză. Goethe ar fi putut afirma și el, asemenea lui Schiller: „În ce mă privește, de îndată ce observ că pe cineva îl interesează în opera poetică altceva decît necesitatea internă și adevărul, pe acel cineva îl părăsesc”. Amîndoi comunicau într-un mod al renunțării la sine în folosul acelei necesități interne, a celui adevăr propriu operei. Desigur, spiritul obiectiv, experimentalismul, spinozismul panteist, organicist, al lui Goethe părea să fie la antipodii antropocentrismului, kantianismului, idealismului eroic schillerian. Cu toate acestea, nici un conflict nu se iscă între cei doi. Căci amicitia este abolire a polemicii, a naturii conflictuale. Eros transformă lupta spețelor în voluptate; prietenia o preschimbă în colaborare. Nu este vorba deloc de triviala alianță literară, de interesele comune bine menajate, de pactul de non-agresiune al compliceilor. Prietenia nu este complicitate în viciu ori interes, ea nu este o dușmănie bine fardată.

La unele ca acestea, și la altele altele, reflectam pe măsură ce citeam paginile epistolarului celor doi amici și mă năpădea tot mai mult regretul de a nu fi trăit o astfel de prietenie. Goethe era conștient de altminteri (nici nu se putea altfel!) de raritatea unei asemenea amicitii, ce le-a fost dăruită ca un har particular: „Atît de rar ai norocul să simți în viață, în cursul activității de zi cu zi, caldă și atît de dăruită înțelegere, iar în probleme de literatură nici nu poți nutri speranța unei participări afective. Mulți oameni consideră opera de artă de sine stătătoare, mulți alții o trec cu vederea. Singură afinitate sufletească simte și înțelege cu adevărat opera de artă și ea este aceea care poate descoperi ceea ce ar mai fi adăugat. Dar cîte aș mai avea de spus despre raporturile noastre, unice în felul lor”.

Dacă Schiller îmi era mai aproape, la lectura corespondenței făcută cu ani în urmă, în versiunea integrală germană, azi (cînd am citit epistolarul în versiunea bine tălmăcită, dar din nefericire mult prescurtată, românească, a Sevillei Răducanu) Goethe mă încîntă și convinge cu fiecare din cuvintele sale. Să fie numai vîrstă care te conduce spre o asemenea identificare?

Nicolae Balotă

Culegătorii de ciuperci

LA LUMINA farurilor se zărea un tinăr blond, cu două rucsacuri lângă el, ce încerca să oprească mașinile care treceau pe șosea.

Periferiile orașului Brisbane sunt pline de astfel de siluete, fiecare pleacă către un anumit loc căutând de lucru, umblă pe jos fără să știe încotro anume, fac semne mașinilor de pe Ipswich Road să oprească și să-i ducă spre Sydney sau Big Smoke.

Pe fetele lor nu se citește vreun sentiment de siguranță sau vreo expresie de om așezat la casa lui, nici unul dintre ei nu este sigur pe sine, din moment ce acostează mașinile stînd pe marginea șoselei cu rucsacurile alături. Acesta însă părea că știe unde voia să ajungă. Din felul cum stătea se putea deduce că își cunoaște scopul și direcția, dar i se citea pe față și o undă de remanare, de sarkastică remanare.

Pentru un singur om hoinar, două rucsacuri reprezintă o greutate prea mare, mai mult ca sigur că unul dintre ele era al altcuiva. În spatele tinărului se deslușea figura cuiva îmbrăcat în haine de culoare deschisă. Părea că se ascunde în semiintineric, pe marginea șoselei, în afara spațiului pe care îl cuprindeau farurile mașinii.

— Oprim? întrebă Geoff.

Am încuviințat dînd din cap. Cîntii ni l-am lăsat acasă, astfel încît bancheta din spate rămăsese liberă. Ar fi fost o prostie să nu oprim. Mașina mai parcursese o bună bucată de drum, așa că trecută cîteva secunde bune pînă să putem desluși pe asfaltul șoselei zgomot de pași.

— Nu vă supărați că v-am oprit, spuse nou sositul, gîfînd sub greutatea rucsacului. Vă mulțumim, vă mulțumim din inimă.

Nu mai atunci mi-am dat seama că era și o femeie cu el. Am înțeles îndată de ce figura ei nu se deslușea bine din întineric, așa cum se vedea figura băiatului cu părul blond. Am înțeles foarte repede totul. Deznădejdea, remanarea erau cele care o împingeau pe față să rămînă în întineric.

Fata era de culoare. Avea o figură tipică de om de culoare, pe față i se citea bunătaea și arbora un zîmbet în colțul gurii. Fuma.

— Este foarte drăguț din partea dumneavoastră, vă mulțumim din toată inima. Într-adevăr sînteți foarte drăguți, zise fata și se așeză în mașină după ce mai înții se înclină ca o slujnică cu experiență.

— Vă deranjează dacă-mi așez rucsacul aici? întrebă el și în glas i-am simțit accentul tipic al muncitorului din Sydney. Se așezară comod pe bancheta din spate și respirară apoi ușurați.

— Este foarte bine, spuse ea mîngîindu-l pe băiat. Între timp mașina se umplu de parfumul ei, cald și dulce.

Geoff făcu introducerea, apoi am început să discutăm.

— Incotro mergeți? întrebă Geoff.

— Spre Gumdale, răspunse tinărul. Sîntem culegători de ciuperci. Ne întoarcem tocmai din weekend-ul pe care l-am petrecut la Brisbane. Am avut ghinion, am așteptat ore întregi pe marginea șoselei, au trecut pe lângă noi cîteva autobuze, dar nici unul nu ne-a luat, de aceea i-am spus ei să rămînă în întineric. Era sincer, poate și din cauza oboselii. Nici nu și-a dat seama cum i-au ieșit cuvintele din gură, dar le rostise și nu le mai putea lua înapoi.

— Cu rucsacurile omul se descurcă mai greu, continuă el. Nu le puteam duce drum prea lung.

O strînse pe față de umeri ca și cînd ar fi vrut să-i spună că se simte vinovat pentru gîndul că el, un tinăr alb, de douăzeci și unu de ani, ar fi vrut să fie acum liber, singur, doar cu buzunarele lui în locul celor două rucsacuri grele.

— Din ce parte sînteți? întrebă Geoff.

— Eu sînt din Newtown, răspunse el.

— Bineînțeles, din Newtown. Prin fața ochilor începuseră să-mi defileze trenurile electrice care treceau încoace și încolo prin gara Newtown, praful străzilor înguste și mulțimea de oameni care mîșunau pe ele. Sigur că era din Newtown, îl trăda figura lui — tinără și îmbătrînită totodată — corpul lui puternic și slab, pronunția nazală, tipică locuitorilor din Newtown.

— Femeia se trage de undeva din partea de apus a țării, spuse el.

— Ca și a mea. E un tinut aparte.

— De unde anume sînteți? Din Perth sau de la țară? întrebă ea frecîndu-și mina pe speteaza scaunului.

— Am crescut la o fermă, am spus, nu departe de Wickepin.

MI-AM amintit de Wickepin, de bășinași din partea de jos, cum stăteau în fața chioscului cu înghețată strîgînd unul la altul cu glasuri răgușite, de copii lor pe care îi purtau în coșuri pe spate. Se opreau în fața magazinelor, cu fețe prostele și livide. Alții treceau pe lângă ei ca și cînd ar fi fost niște copaci, sau niște umbre, sau nimic, sau chibrite aruncate pe jos și călcate în picioare. Nimeni nu vorbea cu ei, nici măcar așa cum ai vorbi cu un ciine. Pe cîini măcar îi

mai mîngîie cîneva, le aruncă cîteva cuvinte. Sînt mai importanți cîinii pentru ei decît bășinașii.

Femeia întinută la față îmi zîmbea din spatele scaunului. Îi citeam în ochi o dorință vie, aprinsă, după locurile natale. Da, fata asta era o australiancă din partea de apus — culoare tipică, față lăță, netedă și prietenoasă, așa cum au fetele bășinașilor din Wickepin. Locurile acestea erau o frîntură și din viața mea — copilăria mea. Mi-au venit în gînd imaginea vînzătorului de înghețată, hîrtia de prins muște care se lezăna în fața ventilatorului. Simteam în nări parfumul apei din lacul Yealering.

— Imaginați-vă, spuse ea, închipuiți-vă că eu sînt din Bunbury. Cunoașteți Bunbury? O bună bucată de vreme am lucrat la Narrogin. Cunoașteți acolo familia Walton și pe doamna Butler? Îi știți cumva?

Nu-i cunoașteam, nu știam pe nimeni din Narrogin. Totul era de-acum sfîrșit, totul plutise pe apele hrăpărețe ale timpului, totul rămăsese în umbra orașului, a oamenilor și copiilor, așa că nu știam dacă mai puteam spune că sînt de la țară.

Acum, a mă uita la chipul acesta larg și sincer, era ca o întoarcere prin locurile natale, în ciuda faptului că o întoarcere cu adevărat nu mai era posibilă.

■ **TALENT** multilateral — scrie proză, poezie și teatru —, Dorothy Hewett este astăzi unul dintre condeiele de primă mărime ale Australiei. S-a născut în anul 1923 la Wickepin, un oras așezat într-o zonă fertilă din apusul îndepărtat al țării-continent. Provine din familia unui fermier. A studiat la Perth College și apoi la Universitate.

La vîrsta de douăzeci de ani a intrat în rândurile Partidului Co-

— Eu spun adesea că totul depinde numai de noi înșine. Normie se aplecă înspre noi, miinile lui trădau nerăbdarea. Ne explică apoi în ce consta încrederea sa: depinde de om. Dacă vrea ceva, nu-i rămîne decît să obțină acel ceva.

Coliba și Casa Albă, mă gîndeam cu durere. Marele vis americano-australian...

— Totul depinde de noi, continuă Normie încopănat. Orice om simplu poate să ajungă ceva. Am cunoscut un băiat care o tira într-o sărăcie lucie, iar astăzi este proprietarul unui atelier auto.

Geoff zîmbi, zîmbetul acela tolerant pe care îl au bărbații trecuți de patruzeci de ani.

— Pentru așa ceva este nevoie de mai mult, spuse Geoff. Cărtile sînt amestecate în detrimentul celor care lucrează. Trebuie ca bogățiile naționale să treacă în miinile lor, iată singurul mod de a schimba sistemul.

— Și să trăim în timpuri mai bune. Ah, să trăim în timpuri mai bune, spuse Betty.

— Cred că din moment ce omul are ce să lucreze, toate sînt în regulă, refuză Normie să abdice de la gîndul său. Nu vreau nimic mai mult decît să am o casă a mea și să nu mai trebuiască să sufăr atîta. N-ăș vrea decît să fiu atît de bogat încît să-l pot ajuta pe oamenii care trăiesc mai rău decît mine.

munist din Australia. Tot de la această vîrstă lucrează în redacția cotidianului „The Worker's Star”, organ al P.C. din Australia. Pînă atunci a trecut prin cîteva ocupații, de la țesătoare pînă la aceea de președintă a „Uniunii Scriitorilor Realisti din Sydney”. Timp de zece ani a trăit la Redfern, alături de soțul ei, Les Flood, și el membru al P.C. din Australia, activist în mișcarea sindicală. Din 1960 trăiește la Perth unde este profesoară de limba engleză la Universitate.

Dorothy Hewett a debutat cu poezii, publicînd pentru prima dată la vîrsta de 16 ani. Cîștigarea unui important premiu literar la vîrsta de numai douăzeci de ani o impune atenției cercurilor literare și a cititorilor. Dintre volumele de versuri, amintim: What about People — 1961, Holden Journey — 1967, Last Night Bulletin — 1968.

Experiența de viață cîștigată în timpul cit a lucrat într-o țesătorie a ajutat-o în crearea unor personaje veridice în primul său roman Bobbin Up — 1969, distins cu un important premiu literar australian.

În anii '60 Dorothy Hewett începea să scrie primul său roman (This Old Man Comes Rolling Home), cu caracter autobiografic, axat în principal pe intîmplările trăite la fermă din Redfern. Următoarele piese sînt Mrs Porter and the Angel (1969) și Bon Bons an Roses for Dolly — 1972.

Genul scurt reprezintă o altă preocupare a scriitoarei. În anul 1965 publică volumul Australians Have a World for it.

A. T.

— Am vrut s-o duc la un spital, dar ea nici gînd, spuse Normie parcă enervat, a-tingîndu-i mina cu multă gingășie. Vrea să fie tot timpul cu mine s-o ajut, acum e frig în toată legea iar ea așteaptă un copil.

— O să iau niște leacuri imootriva tu-sei, spuse Betty. Am răcit puțin. Și el a fost răcit.

— Ehe, acum cîteva săptămîni am bolit rău. Mi-a fost foarte greu, dar a avut Betty grijă de mine.

— Cînd se termină culesul? întrebă Geoff.

— Mai ține cîteva săptămîni. După aceea am să încerc să găsesc ceva de lucru într-o fabrică din Brisbane și să găsesc și o casă pentru copil. Cînd o să vină el pe lume, cortul n-o să mai fie bun.

— Aici, prin apropiere nu prea sînt cazii să găsești ceva de lucru prin fabrici, spuse Geoff, și eu simteam că prin fața ochilor îi treceau aceleași imagini care îmi treceau și mie: cei doi, mergînd din casă în casă, cu rucsacurile și copilul la brațe, hoinărînd pe străzile largi și murdare ale Brisbane-ului, ancorînd în cele din urmă într-o periferie pentru oamenii de culoare. Ce-o să facă Normie într-un cartier al bășinașilor, unde există atîtea legi necrise? Găsitul unui loc de muncă este o problemă și pentru doi soți albi. Vor reuși? Va reuși Normie vreodată?

— Găsim noi ceva, grăi Normie, deși o să fie cam greu din cauza lui Betty. Pumnul lui se strînse dintr-odată. Oamenilor nu le place că Betty este de culoare.

Fata ei se lumină de un zîmbet larg și dulce, de om bun la inimă.

— Dar ne înțelegem bine, spuse.

— Aș fi foarte bucuroasă dacă ar vrea să meargă cu mine la Sydney, dar ea nu vrea, spuse Normie mai departe.

— Nu, dragule, își zgîlții ea capul, nu ne-ar merge mai bine nici la Sydney.

— Ea nu merge cu mine, în schimb vrea ca eu s-o urmez peste tot. Și n-ăș avea nimic împotriva dacă n-ar trage tot timpul către apus, zise Normie.

— Sydney este un oras bun. Dă-tu, poate unul dintre cele mai bune. Mă gîndeam la inteligența ei. Singurul loc bun pentru ei ar fi fost tinutul ei natal. Ea nu s-ar fi putut acomoda niciodată într-altă parte, dar mă întrebam și dacă Normie ar putea trăi la ea, în partea de apus a țării.

LA LUMINA farurilor am citit pe unul din indicatoare: Wynnum.

— Pe aici trebuie să mergeți, spuse Geoff.

— Vă mulțumim, vă mulțumim din toată inima, spuse Normie. Ne-ajunge cît ne-ați adus.

Mașina începu să ruleze din ce în ce mai încet.

— Cîte mile mai aveți de făcut? întrebă Geoff.

— Numai cîteva, răspunse Normie privind rucsacurile. Totul e-n ordine, vom continua cu autobuzul sau cu ce-om găsi.

L-am călcat pe Geoff pe picior: „Îi ducem pînă la destinație”, i-am șoptit din virful buzelor. El a fost de acord. Aveam amîndoi în fața ochilor imaginea tristă a doi oameni care așteaptă zadarnic la marginea drumului; fata rămînînd în umbră în timp ce băiatul făcea-se semne mașinilor să oprească. Nu puteam să-i lăsăm la jumătatea drumului.

— Vă ducem pînă la destinație, spuse Geoff.

— Ei, dar asta-i fantastic, izbucni din piepturile lor un strigăt nestăpînit.

Ne-au trebuit vreo două ore pînă să găsim ferma de ciuperci, după ce am rulat pe un drum pe care băltea apa. Am oprit în sfîrșit la marginea drumului.

„ANGAJAM CULEGĂTORI DE CIUPERCI” se putea citi deasupra unei porți. Văzduhul mirosea puternic a ciuperci și a pămînt umed. Cei doi au coborît din mașină.

— Îmi pare rău că am colindat atîta, spuse Normie cu sinceritate. Eu n-am mai fost niciodată aici cu mașina. Omu' se mai incurcă, știți cum se întîmplă. Îmi pare rău. Vă mulțumim, din inimă vă mulțumim, Dot și Geoff.

Betty ridică mina: La revedere, Dorothy dragă!

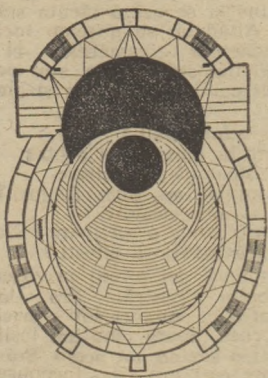
Începură să urce amîndoi un deal înmînat de razele lunii. Se întoarseră și mai făcură de cîteva ori și cu mina.

— Umblați sănătoși, se auzi glasul lui Betty.

— Umblați sănătoși, repetă ecoul...

Prezentare și traducere de Alice Theodorescu

Walter Gropius și „Arborele vieții”

Schiță de plan pentru „Teatrul total”, prin care Gropius înțelegea să ofere „regizorului universal claviatura spațială și luminoasă pe măsura sa”.

● Sub acest titlu în presa culturală din R.F.G. este evocată figura mareului arhitect Walter Gropius, care în 1919 odată cu înființarea Bauhaus-ului la Weimar, proclama sinteza tuturor artelor plastice sub primatul arhitecturii. El propunea stăpânirea desăvârșită a meșteșugului în toate disciplinele după modelul tradiției „maestrilor” din Evul Mediu, — aceasta tocmai ca punct de plecare în integrarea epocii industriale. Printre primii dascăli ai noii școli, pictori celebri, ca Lionel Feininger, Paul Klee, Wassily Kandinsky. În 1927, Gropius construiește „Teatrul total” al lui Erwin Piscator: o clădire elipsoidală, supertehnici-

Istoria avangardelor europene

● O importantă contribuție la istoria avangardelor europene este considerată (în „La Quinzaine littéraire”, nr. 1—15 ian. 1977) lucrarea în 2 volume (266 și, respectiv, 285 pagini) apărută la Ed. Denoël, datorită lui Serge Fauchereau. Titlul: „Expresionism, dada, suprealism și alte isme. Re-

zată, cu multiplă funcționalitate, reprezentând o soluție universală pentru a putea adăposti deopotrivă spectacole de teatru, operă și balet, concerte, manifestări sportive, reuniuni publice și gale de filme. În 1930, Gropius semnează proiectul unui teatru pentru guvernul R.S.S. Ucrainene. Dar în 1934, marele arhitect e nevoit să emigreze în Anglia, apoi în Statele Unite, unde va înființa, împreună cu alți șapte arhitecți de prestigiu, „The Architects Collaborative”, devenită curind celebră sub inițialele T.A.C. „Pan American House” din New York City, clădirea administrației federale „John F. Kennedy”, fabrici, uzine, școli în Germania, Franța, Canada, America de Sud vor purta numele lui Gropius — o altă latură a activității sale fiind cea a design-ului. În 1961, când e distins cu Premiul Goethe al orasului Frankfurt, Walter Gropius pledează în discursul său pentru ca arhitectul și artistul plastic să creeze semne vizibile, să dea noi forme adevărilor launtrice, care să devină cu timpul simboluri universale înțelese ale unității culturale. Iar un an mai târziu, luind atitudine în fața pervertirii artei sub presiunea reclamei comerciale, Gropius scria: „Mi se pare de neconceput ca spiritul uman să nu se ridice împotriva unei conspirații care crede cu putință să înlocuiască arborele vieții cu spirala vinzării”. Marele arhitect a murit în 1969, după o activitate de 63 de ani.

In dezbatere : romanul și poezia

● Hervé Bazin, Raphaëlle Billetdoux, Bernard Clavel, Max Gallo, René-Victor Pilhes și mulți alți scriitori francezi de renume — în total 60 — au participat la șase dezbateri asupra romanului și poeziei, organizate la Casa de cultură de la Nanterre. Au fost abordate mai multe teme ca bază de reflecție colective și individuale: literatura și societatea, romanul și istoria, literatura regională, femeile și literatura feminină, avangarda astăzi, poezia în prezent. Intenția măruristă a organizatorilor: de a crea „o legătură activă a cititorului cu scriitorul și textul său”.

Donăția lui Aragon

● Louis Aragon a remis Centrului Național de Cercetări Științifice din Franța întreaga sa colecție de manuscrise și documente. Donăția cuprinde, pe lângă cea mai mare parte a operei sale, circa 20 de manuscrise ale romanelor Elsie Triolet, un jurnal intim inedit și corespondența sa cu mari personalități, printre care Camus, Cocteau, Paulhan. Acest ansamblu excepțional mai înmănușiază texte și desene oferite lui Louis Aragon de către prietenii săi pictori și scriitori: Breton, Chagall, Picasso și alții.

Dalida își povestește viața

● Văzută din afară, cariera impresionantă a micii egiptene necunoscută și fără bani, venită într-o seară de iarnă la Paris, cu o valiză de carton, pare un basm cu zine bune. După cum reiese însă din cartea sa, Dalida, glorie și lacrimi, drumul spre celebritate a fost presărat de numeroase greutăți de ordin personal și social. Ultima pasiune extra-profesională a cântăreței este filosofia orientală în care afirmă că „s-a regăsit pe sine”.

„Tinerii căsătoriți”

● Un mare succes pe scenele din R. P. Ungară: piesa Tinerii căsătoriți de Anna Jokay. „Drama, în care autoarea analizează, anatomic, unele probleme etice contemporane, ține sala într-o tensiune deosebită” — se apreciază în revista „Film, sinhoz, muksika”. Piesa aceasta urmărește concomitent două aspecte ale problemei moralității, problema ce a stat întotdeauna în centrul atenției artei și literaturii: „pentru ce trăim?” și, mai ales, „cum trăim?”.

„Taifunul vine dinspre mare”

● În R.S. Vietnam a început realizarea unui film în două serii — Ziua cea mare — inspirat de romanul cunoscutului scriitor vietnamez Thi Van, Taifunul vine dinspre mare, dedicat transformărilor revoluționare din lumea satului vietnamez din ultimii ani. Într-unul din rolurile principale apare populara actriță Tcha Jang, cunoscută din filmele Fetița din Hanoi și Zile și nopți la parateia 17.

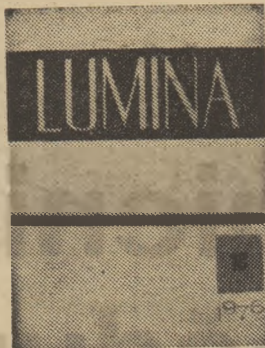
Proza lui Umberto Saba

● „Saba este tot atât de mare prozator ca și poet” scrie Guido Piovene în prefața volumului Umberto Saba: Poezii și proze alese, recent apărut. „Între poet și prozator nu există o distincție netă... Se poate spune că proza italiană din acest secol a dat scrieri (puține) de mare valoare. Dar sint sigur că n-a dat ceva mai bun”. Volumul a apărut sub îngrijirea lui Giovanni Giudici, la Editura Mondadori, în colecția „Oscar”.

„Lexis-Larousse”

● În Franța a apărut o nouă ediție a dicționarului „Lexis-Larousse”, cuprinzând 70.000 de mii de cuvinte, explicate de la etimologie până la noile accepții semantice. Spre deosebire de alte dicționare, acesta nu mai face distincția între cuvinte literare, tehnice, științifice, respectându-se doar ordinea alfabetică. Dicționarul oferă un tablou sintetic și comparativ de cea mai mare actualitate a informației și, în același timp, o gramatică implicită. Colectivul de autori s-a aflat sub direcția lui J. Dubois.

O evocare

● Primul nr. 10/1976 al revistei lunare „Lumina”, editată la Pancevo, în Iugoslavia. N-rul e consacrat evocării apariției, cu trei decenii în urmă, a suplimentului literar al săptăminalului „Libertatea”, purtând titlul „Libertatea literară”. Profesorul Radu Flora reamintește primăvara anului 1946, când la Universitatea din Belgrad se aflau trei studenți de origine română, printre care Vasko („Vasile, Vasiliță, cum îi spuneam”) Popa. Datorită „întreprinzătorului și inventivului Vasko-Vasile Popa”, începe să apară, din aprilie 1946, „Libertatea literară”.

Orson Welles pe scenă

● Pentru prima oară după 17 ani, Orson Welles a apărut pe o scenă. Azi în vîrstă de 61 de ani, el a stîrnit entuziasmul celor 2.000 de spectatori veniți să-l asculte conferința în sala „Symphony Hall” din Boston. Timp de o oră și jumătate, Welles a răspuns la întrebările celor prezenți și a povestit numeroase amintiri dintr-o creație fertilă. În încheiere, marele actor a interpretat, la insistența auditoriului, monologul lui Shylock din Neguțatorul din Veneția și discursul funebru al lui Marc Antoniu din Iuliu Cezar.

„San Francisco Cry”

● După izbînzile obținute cu romanele V și Rainbow, Thomas Pynchon, scriitor american cu mare succes la public, încearcă să-și cucerească cititorii cu noul său roman: San Francisco Cry. Acțiunea se petrece în California. Scrisă, cum remarcă comentatorii, în stil parabolic, cartea înfățișează nu numai peisajele citadine și naturale mirifice ale acestui colț de lume, dar și viața zbuciumată a oame-nilor luptînd pentru existență într-o societate bini-tuită de nesiguranță.

„Viena 1977”

● Între 24 martie și 14 aprilie a.c. va avea loc la Viena „Marele festival al cinematografului austriac”. După cum informează organizatorii, principalul obiectiv de anul acesta al Festivalului îl constituie filmele consacrate copilăriei. Va fi o retrospectivă a lung metrajelor, nu a documentarelor. Viena valseului, Viena Praterului, va fi, deci, timp de 20 de zile, „Viena filmului pentru copii”.

Brecht : Jurnalul emigrației

● Prin strădania lui Philippe Ivernel, care semnează și un pertinent studiu introductiv, în Editura „L'Arche” a apărut Jurnalul de lucru al lui Bertolt Brecht.

După cum arată și titlul, nu este vorba de un jurnal intim, ci de însemnări, note și reflecții ale lui Brecht din perioada anilor 1938—1955, cînd el peregrina, ca emigrant, prin Danemarca, Suedia, Finlanda, Statele Unite, Elveția.

tatea literară”. Primul număr apărut cu un editorial al inițiatorului și cu selecții de la întîiul concurs literar de poezie și proză, la care s-au numărat 73 de participanți: 40 de elevi, 22 de tîrîni și 11 intelectuali (în mare parte învățători). Textele selectate și publicate: o poezie a lui Ion Bălan și o proză a lui Pavel Blagoie. Redacția trece, apoi, la Belgrad, la locuința lui Vasko sau a lui Radu Flora, intrînd și în posesia unei mașini de scris „Torpedo”. Manuscrisele se trimiteau la Virșet, unde revista se concretiza tipografic și apoi se difuza. „În lipsă de material și bucăți literare tipărite, materialele publicate serveau drept lectură, în clasă sau pentru acasă, în procesul de învățămînt”. Au fost publicate circa 100 de asemenea suplimente ale săptăminalului în limba română „Libertatea”. Acestui supliment i-a succedat mensuralul actual „Lumina”, avînd ca redactor șef pe Slavco Almajan, președintele consiliului redacțional fiind Radu Flora.

Avoriaz — Cannes al fantasticului

● Al cincilea Festival internațional al filmului fantastic s-a desfășurat între 19—23 ianuarie la Avoriaz. Conceptul inițial ca o selecție de filme clasice de groază cu vampiri și alți monștri, ediția din acest an a eliminat violența și groaza în favoarea unor pelicule mîinzînd pe atribute psihologice și pe umor. Un total de 11 filme care, după aprecierea lui Lionel Couchon, directorul festivalului, „oferă o imagine variată și de calitate a filmului fantastic”. Juriul, prezidat de Steven Spielberg, a reunit personalități marcante: pictorul Arman, editorul Robert Laffont, regizorii Georges Lautner, Claude Sautet ș.a.

Truman Capote : „Prefer meseria de scriitor”

● Celebrul scriitor american, care și-a făcut debutul ca actor de film, declara: „Credeam că pentru a fi actor trebuie să fii imbecil și stupid. Acum cred că pentru a-cesta meserie trebuie să ai o anume umilință care eu n-o am”. Truman Capote mărturisește că a pornit-o în glumă, dar că pe parcursul filmărilor a realizat că „pentru a fi actor trebuie să-ți placă să te înhami la o muncă serioasă”. Drept care a renunțat la această a doua profesie și s-a întors la scris.

Autor a două piese de teatru și a zece romane și nuvele (printre care celebrele Cu singe rece și Micul dejun la Tiffany), Capote va publica în curînd o carte care, după părerea lui, va provoca scandal. Se va intitula Answered Prayers și va avea ca eroi diverse personaje ale înaltei societăți americane. „Sper — spune scriitorul — că nu mi se vor intenta 20 de procese deodată”.

AM CITIT DESPRE...

Farsa școlarului Zozo

LICE Aristide, titularul rubricii „Uza și gramatică” din „Le Figaro Littéraire”, că profesorul le-a cerut școlarilor săi, în vîrstă de 15 ani, să facă o compunere despre „un uragan la tropice”. Tema elevului Zozo, notată cu „5 din 20, ținînd seama de eforturile — e drept, neîndeminatice — pe care le-a depus pentru a-și da aerul că are stil”, a fost împetrîțită de profesor cu adnotări punînd în evidență flagrante dezacorduri gramaticale („Toți flămurile fulgerelor” scrisese Zozo. „Toate, domnule! se infuriasse profesorul. Flămură e substantiv feminin, se vede de la o poștă, ce naiba!”), improprietăți lexicale, nonsensuri, figuri de stil vîdînd incapacitatea tinărului autor de a-și reprezenta ceea ce spune, necunoașterea înțeleșului unor cuvinte etc. Trec peste avalanșa de greșeli pe marginea cărora profesorul scrisese cu incontestabilă îndreptățire „Bravo pentru această cvadratură a cercului”, „Frumos exemplu de brambureală” și altele asemenea și reproduc sfatul lui final: „Cînd nu ești sigur de un cuvînt, consultă Le Petit Larousse. Mai puține epitete puse la întîmplare. În felul acesta vei fi mai evaziv. Trebuie să lupți, mai ales împotriva înclinației spre vorbărie goală și umflată” și notița pe care s-a simțit dator s-o trimită părinților: „Elevul nu este dotat pentru literatură și își disimulează sub un verbaj confuz lipsa de sensibilitate și de imaginație”. Zozo a fost cum nu se poate mai încîntat de insuccesul lui. Izbutise să-l ducă de nas pe profesor, care nu și-a dat seama că tema disecată de el cu atîta îndreptățită asprime nu era altceva decît prima pagină din Les Flamboyants, de Patrick Grainville, romanul distins cu Premiul Goncourt pe 1976.

Les Flamboyants este, după cum relatam acum cîteva luni, citînd croniclele din presa franceză, pove-

tea „generalului-rege nebun Tokor Yali Yulmata”. Principalul cal de bătaie al autorului este exotismul, dar excesul de floricele de stil și de imposibile flori „odorante” — unul dintre cuvintele favorite ale lui Grainville, folosit aproape pe fiecare pagină, pentru a sugera ba pestilențialul, ba mîresme îmbătătoare — pică foarte prost după Flaubert. Ospetele se inversează să fie pantagruelice, orgiile — monstre, dar cititorul deprins de Rabelais să savureze enormul, exagerarea grotescă, va rămîne cu un gust searbăd după îngrămădirile de adjective pleonastice sau contradicții care încearcă în van să sugereze grandioarea. Întreaga acțiune este determinată de demența lui Tokor, regele poporului yali, dar brutalele ei manifestări sînt insignifiante în raport cu frenezia actelor și a gîndurilor bătrînului Ubu. Exercițiile de sarcasm ale lui Patrick Grainville eșuează, pentru că, fără simțul umorului, nu reușești să te arăți decît grosolan atunci cînd te străduiești să fii sarcastic. Această urită slăbiciune a scrisului său iese cel mai penibil în evidență atunci cînd, în viteza condeiului, inventează cuvinte vrînd, parcă, să facă la fel ca inimitabilul Boris Vian (colibri, pentru colici provocate de înghițirea pe nemestecate a unor stoluri întregi de colibri e o formulă amuzantă, dar cu o singură rîndunică...)

Ca să fii pompos, emfatic și totuși cu haz pentru a îmbrăca un autentic suflu epic în fraze grandilocvente, fără să-l înăbuși, pentru a face echilibrată pe subțirică linie de demarcație dintre sublim și ridicol trebuie să ai — indiferent de forma de expresie pe care o preferi — și haz, și acel suflu epic autentic, și simțul sublimului, și simțul ridicolului. Chiar dacă unele din frazele lui Patrick Grainville se lasă citite, chiar dacă unele dintre imaginile lui sînt rezistente, chiar dacă stingăcia cu care își împoțonează limbajul nu e tot timpul la fel de supărătoare, selecționarea de către juriul Goncourt a acestei cărți pe care Editura Gallimard o respinsese și pe care Seuil a publicat-o numai după ce a scurtat-o cu vreo sută de pagini (nu destul) rămîne stupefiantă.

Felicia Antip

Carl Zuckmayer

● A încetat din viață în Elveția — unde s-a stabilit din anul 1951 — scriitorul Carl Zuckmayer (n. 1896). Cunoscut ca romancier, poet și — mai ales — dramaturg, Carl Zuckmayer este autorul unor lucrări remarcabile prin realismul portretizării, vioiciunea acțiunii și — în același timp — riguroasa construcție dramatică; printre acestea, se numără: *Via veselă* (Der fröhliche Weinberg, 1925), *Schinderhannes* (1927), *Katharina Knie* (1929), precum și faimosul „basm german” *Căpitanul din Köpenick* (Der Hauptmann von Köpenick, 1931), satiră a cultului uniformei în imperiul kaiserilor. În 1933, imediat după instalarea regimului nazist în Germania, piesele lui Zuckmayer au fost interzise, scriitorul însuși fiind nevoit să ia drumul emigrației.

În dramele *Generalul diavolului* (Des Teufels General, 1946) în care e atacată problema etico-politică a celui de-al III-lea Reich, *Cintecul în cuptor* (Der Gesang im Feuerofen, 1950), *Lumina rece* (Das kalte Licht, 1955), autorul se arată preocupat de temele istoriei contemporane.

Festivalul filmului de la Delhi

● A început al VI-lea Festival Internațional al Filmului de la Delhi, care va dura până la 16 februarie 1977. În acest festival vor fi proiectate peste 300 de filme de lung metraj și documentare aparținând caselor de film din 50 de țări. Festivalul a fost înăunțat cu pelicula indiană *Silueta unui păun*.

În prim plan

● 68 de întâlniri pline de revelații despre persoane numai în aparență „celebre”, și toate, din diferite motive, „vedete”. În primul plan e o galerie singulară de „monștri sacri” contemporani, un repertoriu de portrete imprevizibile, scrise cu cordialitate anecdotică și simpatie. Ziaristul italian Domenico Porzio portretizează „din interior” 68 de personalități de diferite profesii — scriitori, actori, artiști, medici etc., — realizând o „comedie” a realităților umane. Montale, Guttuso, Simenon, Borges, Cassola, Strehler, Buzzati, Nabokov, Agnelli, Moravia, Eduardo, Celentano, De Chirico, Sutherland și alți monștri sacri defilează în paginile acestei cărți cu personalitatea lor, cu obiceiuri și temperamente diverse.

Centenarul De Falla

● S-au împlinit recent o sută de ani de la nașterea marelui compozitor creativ de Falla. Printre creațiile sale cele mai cunoscute: opera *Vita breve* (1905), baletul *Amorul vrăjitor* (1915) și *Tricoroase* (1917-1919), numeroase melodii și pagini de muzică de cameră (Concertul pentru clavicin și coarde). Admirat și prețuit, De Falla a fost prieten cu unii dintre cei mai iluștri artiști ai timpului, printre care Picasso, care a desenat acest portret al muzicianului. Da Falla a murit în 1946.

Colas Breugnot

● Expoziția retrospectivă a pictorului E. A. Kibrik, deschisă în sălile Academiei de arte din Moscova, reprezentând mai mult de jumătate de veac de creație, cuprinde și binecunoscutele sale ilustrații la romanul *Colas Breugnot* de Romain Rolland, față de care pictorul a nutrit o mare admirație. Desenele au stîrnit, la vremea respectivă, entuziasmul scriitorului francez, care scria în 1936: „Citind traducerea franceză

Două desene de Kibrik

văzut de Kibrik

a lui Faust, făcută de Gerard de Nerval, bătrînul Goethe spunea că ea impropriează și înnoiește propria sa viziune asupra poemului. Același sentiment mă cuprinde cînd privesc desenele pline de viață ale lui Kibrik la romanul *Colas Breugnot*. Acum cartea va fi reeditată de Editura „Hudojstvennaia literatura”, artistul adăugînd cîteva ilustrații noi, printre care și un portret al lui Romain Rolland.

Cota scriitorilor secolului al XX-lea

● Malraux, Freud, Toynbee, Virginia Woolf, James Joyce, D. H. Lawrence sînt printre scriitorii cei mai supraestimați ai secolului al XX-lea, relevă o anchetă a suplimentului literar al ziarului „Times”, iar Raymond Queneau, umorist american King Larder, romancierul Ralph Ellison și H. C. Wells fac parte dintre scriitorii cei mai subestimați. Ancheta are la bază opiniile a 43 de scriitori și artiști aleși de „Times”.

Leopold Sédar Senghor și André Masson

● O expoziție care prezintă ilustrațiile pictorului și graficianului André Masson pentru volumul de versuri *Cinzele din umbră* de Leopold Sédar Senghor a fost deschisă recent la Paris. Artistul suprarealist traduce în linii ondulate ritmul incantatoriu și spiritualitatea africană proprii operei președintelui Senegalului.

Premiile naționale ale R.D. Germane pe anul 1976

● Scriitorii Erwin Strittmatter și Juri Brezan au fost distinși cu Premiul național pe anul 1976 pentru creația lor literară în ansamblul ei. De asemenea, a fost decernat acest premiu scriitorilor Herbert Nachbar și Alfred Wehlm.

Premiul Booker

● Dintre toate premiile literare care se atribuie în Anglia, cel care provoacă cele mai multe discuții este Premiul Booker pentru roman. Aceasta nu numai pentru că este cel mai bine dotat ca răsplătă bănească, ci și pentru că prezențarea lui implică publicarea listei autorilor propuși cu trei săptămîni înainte de a-l face cunoscut pe învingător. Mai sînt și alți factori care au contribuit la notorietatea acestui premiu, printre care se citează adesea împrejurarea că, doi ani la rînd, în cursul dîneirilor date în cîntea laureatilor, aceștia i-au criticat, în prezența multor editori, scriitori și ziaristi, pe membrii juriului. Față de acuzația adusă, de pildă, pentru caracterul exclusiv „literar” al judecății acestora, juriul pentru Booker-ul anului 1976 a fost diversificat, unul din cei trei membri fiind din această nu

Incununaarea a 110 ani de muncă științifică

● E vorba de tomul 23 care încheie monumentalul *Dicționar al limbii croate sau sirbe* editat de Academia iugoslavă de științe și de arte din Zagreb. — lucrare începută acum 110 ani și la care și-au dat contribuția 6 generații de lingviști. Primul redactor al *Dicționarului* a fost Djuro Danić, profesor al Școlii Superioare din Belgrad și cel mai devotat militant al lui Vuk Stefanovici Karadžić în opera acestuia de reformă a limbii și a ortografiei sirbe.

Povestirea sovietică de azi

● Numărul 214 al revistei „Lettres soviétiques”, care apare la Moscova, este consacrat povestirii sovietice de azi. În sumar, autori din toate generațiile, între 29 și 70 de ani, între care amintim pe Bitov, Sukšin, Solouhin, Iskander, Vasiliev, Abramov etc.

Pictura barocă din Anzi

● La Düsseldorf este deschisă, pînă la sfîrșitul lunii februarie, o importantă expoziție care prezintă arta din secolele XVII—XVIII din Peru, Bolivia, Ecuador și Columbia. Cele peste 120 pinze provin din muzee, biserici și colecții particulare din America Latină, S.U.A. și Europa.

un literat profesionist, el un reprezentant al publicului cititor. E vorba de Mary Wilson, soția fostului șef de guvern, care, deși autoare a unui volum de versuri cu mare succes de librărie, nu este nici scriitoare de profesie și nici critic literar. Cit despre cartea Saville, care a adus autorului ei, David Storey, premiul anului trecut, și ea constituie în felul ei o noutate. Este povestea unui fiu de miner. Președintele juriului, el însuși romancier și autor al unei binecunoscute *Scurte istorii critice a romanului englez*, profesor de literatură în Anglia, Canada și Statele Unite, a spus despre David Storey că „poate sta alături de unul dintre cei mai mari maeștri moderni, D. H. Lawrence”, precizînd însă că, „în ciuda acestei asemănări, în ceea ce e nou și familiar fuzionează”, dînd o notă de prospețime.”

ATLAS

Triumfătoare culori

● LUNECAM pe Canal Grande, trăgîndu-mi cu efort privirile care se încăpă-șinau să rămînă, agățîndu-se de canaturile ferestrelor, de cornișe, de colțuri și care săreau numai în ultima clipă, cu zvîcnet de lame metalice, din ogivă în ogivă. Nu era o împăcată contemplație, o meditație înțeleaptă, blindă cu sine și cu lumea; frumusețea aceea, aproape agresivă în intensitatea ei, imi dădea o nervozitate pe care admirația reușea cu greu să o dizolve într-un amestec tulbure, alcoolizant. Lunecam pe Canal Grande, priveam și știam că toate acele minuni arhitectonice sînt născute dintr-un sălbatec și devorant orgoliu. *Ca' d'oro* și toate palatele cu fațade încărcate de artă pînă la refuz, capodoperele ingramădite ca să încapă cît mai multe, s-au născut, doar, dintr-o acerbă concurență a bogăției și-a mindriilor nobile care, doar printr-o fericită și neobișnuită întîmplare, au îmbrăcat haina setei de frumos. Au născut frumusețe așa cum ar fi putut să nască, mai firesc încă, război, și în această stranie alternativă arta nu era decât o ascultătoare incusă. Palatul Dogarilor, covîrșit de Tintoretto și Veronese, imi dădea într-o halucinantă măsură sentimentul dependentei artei și-al proporției în care ea poate să fie adulatoare în sens, răzvrătită-n culori. Niciunde ca la Venetia arta nu se topește în istorie, obligînd gîndul să le încapă deodată, lipsindu-l de pacea indiferenței în care poate fi contemplată frumusețea singură. O pictură, o carte, o melodie, o statuie mă întăresc prin puterea umană pe care o cuprinde, prin încrederea unui om de a învinge moartea, dar Piața San Marco imi dădea sentimentul umilinței din care s-a născut, al suferințelor nebenevole care s-au consumat, al forței arabe care a poruncit arta și arta s-a să minifică — umilită și umilitoare.

Dar nu sînt eu cea care greșesc?

Imi amintesc cum lunecam pe Canal Grande, în amintire, însă, imaginea Venetiei se cerne de tot, leșul moralității ei, apropiindu-se de perfecțiune. Vechile sensuri, uitate, dospesc în milul lagunelor, lăsînd la lumină, perpetue, forme nestîpînite decît de ochiul artistului și răzvrățite, triumfătoare culori.

Ana Blandiana

Recital Ady Endre

● La sfîrșitul anului 1975, „România literară” consemna o manifestare internațională de prestigiu, stînd sub semnul cîntării „poetului nepereche” al literaturii române. Recitalul *Emineescu* organizat la Budapesta de Radioteleviziunea română și de Radiodifuziunea din R.P. Ungară urma unei manifestări similare ținute la București: recitalul *Petőfi*. Acum, la început de an, cele două instituții au organizat, printr-o colaborare la fel de fructuoasă, o nouă manifestare poetică de aleasă ținută. Publicul bucureștean sensibil ca întotdeauna la spectacolele de poezie găzduite de Studioul de concerte al Radioteleviziunii a ținut să fie prezent în număr mare la recitalul *Ady Endre*, prilejuit de centenarul nașterii clasicului literaturii ungare, poetul a cărui operă a îmbogățit tezaurul spiritual al umanității.

Valori artistice și umane ale creației celui care a scris *Cintecul iacobinului maghiar*, rădăcinile acestei creații și spiritual ei distinct în poezia secolului XX, spiritul revoluționar care însuflețește poemul sale, caracterul național și universal al operei lui Ady Endre au fost relevate în cuvîntul rostit de profesorul Király István de la Universitatea „Eotvos Lorand” din Budapesta și în acela al criticului Nicolae Balotă. Un cald și semnificativ omagiu liric adus lui Ady — poetul născut în satul Macențiu din Sălaj — l-au constituit versurile lui Mihai Beniuc rostite de autor și de Szelember Ferenc, traducătorul în limba maghiară al acestor versuri.

Bazat pe o cuprinzătoare selecție care a inclus poeme reprezentative pentru universul operei lui Ady Endre, s-a desfășurat apoi un izbutit spectacol bilingv aplaudat cu căldură de spectatori. De la poemul de factură eroică *Doamna albă* a cetății și Copilul nostru la aceluși ecou din anii tinereții care este *Toamna a trecut prin Paris*, de la prevestitoarele de revoltă versuri împotriva silnicilor din Lupta cu boierul, S-a născut pînă la *Cintecul fiului de proletar*, la versurile de încredere în idealul și izbînda lumii muncitoare: „Stea roșie, tu scapără din mînd / De cînd e omul om — sus, în tîrîie, /

Nădejdea i-a fost steaua purpurie” (*Stea-ua stelelor*), de la cîntecul îndemn de înfrățire între popoarele asuprite: „Din mil de doruri amorite / De ce nu crește- vrere mare ? / Maghiar, slavă ori valahă / E jale-n veci aceeași jale” (*Cintecul iacobinului maghiar*), la emoționantele versuri din *Trăiesc în inimi tinere*, spectatoriilor li s-a înfățișat un bogat florilegiu liric, expresie a unei ardente conștiințe poetice a timpului său. Admirabilelor tălmăciri din poezia lui Ady Endre, datorate lui Eugen Jebeleanu, li s-au adăugat cele aparținînd lui Paul Drumaru, Emil Giurgiuca, C. Olariu.

Pe lîngă recitățile paralele — în limbile română și maghiară — programul acestei manifestări literar-artistice a cuprins și cîteva momente muzicale și coregrafice care au contribuit la deplina ei reușită.

În regia lui Titel Constantinescu și a lui Dobay Vilmos, ambii vîdînd o matură înțelegere a cerințelor unui recital poetic, și-au adus contribuția de talent și sensibilitate Váradi Hédi, Kohut Magda, Csengery Adrienne, Keres Emil, Horvath Ferenc din Budapesta, Simona Bondoc, Elena Sereda, Adela Mărculescu, Lucia Mureșan, Ion Marinescu, Silviu Stănculescu, Ion Caramitru, Emil Hossu, Alexandru Repan, Alexandru Fărcaș. Coregrafia a aparținut Adinei Cezar, iar corul de copii al Radioteleviziunii — într-o formație restrînsă — a avut ca dirijor pe Elena Vicić. Recitalul — prezentat cu distincție de Delia Balaban — a fost pregătit cu competență și o bună profesionalitate, din partea redacției emisiunilor culturale-artistice a Radioteleviziunii noastre, de C. Vișan, I. Tundrea și Jossetta Dan, precum și de Dorogi Zsigmond și Kulesar Katalin, de la Radiodifuziunea ungară.

Cu această manifestare, colaborarea pe plan cultural dintre Radioteleviziunea română și Radiodifuziunea ungară înregistrează un nou moment de referință, pe care-l dorim continuat și îmbogățit cu alte spectacole poetice.

B. MATEI

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● În „Colóquio/Letras” (nr. 33, septembrie 1976, pp. 89—90), cea mai importantă revistă literară portugheză, Mihai Zamfir — fost lector la Lisabona — publică o *Scrisoare din România: Trei romane despre istoria contemporană*. Titlurile acestor opere în portugheză sînt: *Delirio* (de Marin Preda), *Incógnito* (de Eugen Barbu) și *Varanda con Vinha Virgem* (de Constantin Toiu).

● Același colaborator român publică o *Carta da Romenia* și în „Colóquio/Letras” (nr. 28/1976), o altă revistă portugheză, care apare în „tandem” cu „Colóquio/Letras”. Despre *Centenarul lui Brâncuși*: o trecere în revistă a manifestărilor din țara noastră prilejuite de centenarul marelui sculptor.

● Romul Munteanu

continuă seria colaborărilor la revista „New Europe” (nr. 15/16, 1976, pp. 15—16), care apare la Luxemburg sub direcția poetului Mimmo Morina, cu o prezentare a romanului *Ingerul a strigat* („L'ange a crié”). Autorul constată că „prin Fănuș Neagu, proza română actuală se înscrie în sensul unui exotism local, al unei cronici bizantine tardive caracterizată prin cultul cuvîntului în arta românească”.

● În Editura „Per Kinderbuchverlag — Berlin”, a apărut volumul *antologic Die Feentónigin*, cuprinzînd 23 de basme de autori români clasici și contemporani, de la Mihai Eminescu, Ion Creangă și Petre Ispirescu, pînă la Alexandru Mitru, Vladimir Colin și Călin Gruița. Volumul de peste 400 de pagini, format mare, a apărut în

excelente condiții grafice și este ilustrat, cu 70 de desene alb-negru și 50 de desene în culori, de către graficianul Val Munteanu.

Scrisoare din Madrid

SIMBATA, 22 ianuarie, toate ziarele care apar la Madrid au publicat pe prima pagină știrea și comunicatul privind stabilirea de relații diplomatice la rang de ambasadă între România și Spania. Evenimentul în sine nu mai era propriu-zis o noutate, căci cu o zi mai înainte, atât în telegazeta de seară, cât și în cel de la închiderea emisiunii, televiziunea anunțase același lucru, transmitând totodată și un reportaj de la primirea delegației guvernamentale spaniole de către președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Pe micul ecran, conturul celor două țări a apărut semnificativ, iar crainicul televiziunii a însoțit această secvență cu date generale despre istoria și geografia țării noastre.

Cu toate acestea, pentru mine evenimentul continua să-și aibă semnificația sa aparte, pentru că nu-i puțin lucru să-l observi pe madrileni dis-de-dimineață, în metrou, parcurgând prima pagină a ziarelor și să-ți dai seama că din multitudinea de titluri îl aleg mai întâi pe cel care anunță *Plenas relaciones con Rumania*. Nu știu de ce, într-un astfel de moment, cu toate ziarele dimineții sub braț și în drum spre Biblioteca Națională, satul Riureni, nume ce aparține toponimicii de lângă Râmnicu-Vâlcea, s-a suprapus, pe colinele de la Italica, Santiponce de azi, localitatea de lângă Sevilla, fără nici un răsunet pentru spaniolul de rând, dar de mare ecou pentru istoria noastră: aici s-a născut Traian, împăratul roman care, pornind la cucerirea Daciei, a luat cu el și o cohortă de călăreți „hispanorum”, așezată după victorie, conform unor surse istorice, la Riureni.

Spun nu știu de ce, dar notind aceste amănunte încep să intuiesc: în astfel de momente istoria își răsucesce spiralele, punând în evidență elemente care traversează trecutul pentru a se lega de cele mai recente, într-o continuitate dificil de identificat altfel. Riureni și Italica, Mihai Viteazul și Filip al II-lea, Julio Carnevol și Transilvania, Antonio de Guevara și Nicolae Costin, Cervantes și Heliade Rădulescu, Mihail Kogălniceanu și ducele de Osuna, și, pentru ca spirala să revină în aceleași coordonate, iarăși Traian, Traian și Ramón de Basterra, iată doar câteva din amintirile fragmente ale spiralei, ieșite brusc la suprafață în dimineața zilei de 22 ianuarie 1977. Și pentru ca enumerarea lor să-și aibă expresia adevărată, iată, foarte pe scurt, „misterul” lor: arhivele din Simancas păstrează scrisoarea pe care Mihai Viteazul a trimis-o regelui spaniol în intenția formării unei forțe unite împotriva puterii otomane; Julio Carnevol a străbătut la jumătatea secolului al XVI-lea Transilvania și, ca un bun „caballero y gentilhombre” ce era, i-a furnizat lui Ascanio Centorio degli Ortensi datele pe care acesta avea să le publice în cartea sa (Veneția, 1565), prima, pînă la proba contrarie, care vorbește despre noi pe aceste pămînturi; Nicolae Costin este traducătorul cărții lui Antonio de Guevara, acel *Ceasornic al domnilor*, prima carte spaniolă tradusă la noi (1709, dacă nu mă înșel) și reeditată de curînd, la București, de Editura „Minerva”; Heliade Rădulescu este traducătorul lui *Don Quijote*, unul dintre primii; Mihail Kogălniceanu, călătărî acum o sută și mai bine de ani prin Spania, a avut o foarte strînsă prietenie cu ducele de Osuna, prietenie care a însemnat foarte mult, la vremea aceea, pentru relațiile dintre poporul român și cel spaniol; poetul Ramón de Basterra, cel care a funcționat acum o jumătate de secol ca diplomat la București, este între altele și autorul uneia dintre cele mai interesante și documentate cărți despre Traian și trecutul nostru, începînd cu sosirea acestuia în Dacia.

Sînt, prin urmare, fragmente ale unei spirale cu semnificație aparte, cea care a făcut ca dialogul dintre cele două provincii extreme ale imperiului roman să nu se întrerupă nicicînd, pentru ca azi, într-un context cu totul nou, să-și reia, peste timp, continuitatea. Stabilirea de relații diplomatice depline va contribui, fără îndoială, la dinamizarea și diversificarea acestui dialog, pe linia unei rodnice cunoașteri reciproce.

Piața Spaniei, monumentul lui Cervantes

VORBEAM la începutul acestor rînduri de „toate ziarele care apar la Madrid” și pentru ca cititorul român să-și facă o idee despre acestea, mărturisesc că m-am gîndit, în mod special, la „El País”, „Informaciones”, „Diario 16”, „ABC”, „Arriba”, „Ya”, „El Alcazar”. Sînt ziare de mare tiraj, patronate fiecare în parte de tot felul de interese politice și economice, dar reflectînd, firește, fiecare în felul său, starea de lucruri actuale din Spania, țara care după patruzeci de ani de dictatură încearcă să-și modifice din mers întreaga structură, orientîndu-se spre un evident proces de democratizare și deschidere internațională.

Referendumul din decembrie 1976 poate fi considerat un prim semn și, în același timp, un prim pas spre realizarea acestui proces, intrucît a pus în evidență un amănunt mai mult decît semnificativ: în Spania de azi, dreapta și extremele ei au pierdut definitiv capacitatea de manevră politică. În același timp, faptul că actualul guvern condus de Adolfo Suárez a deschis dialogul cu partidele din opoziție este apreciat drept o dovadă de realism politic, menit să ușureze în mare măsură transformările de structură de care vorbeam mai înainte.

Peste aproximativ patru luni, poporul spaniol se va prezenta — pentru prima oară după patruzeci de ani — în fața urnelor și campania electorală pare să fi început. Se lucrează la legea electorală, se fac și se desfac alianțe politice, se anunță înființarea de partide noi, iar efervescența străzii nu poate fi trecută cu vederea. Verticala zidurilor, începînd cu cele din metrou și terminînd cu fațadele celor mai impunătoare clădiri de pe străzile principale, a devenit cel mai eficient mijloc agitatoric: municipalitatea madrilenă a anunțat că numai ștergerea lozincilor și afișelor apărute în perioada referendumului va costa peste 200 milioane pesete. N-au intrat, am impresia, în acest calcul, lozincile și cele 500 de mii de afișe (cifra dată de revista „Cambio 16”) care au împinșit literalmente Madridul, într-o singură noapte, cea din 22 spre 23 decembrie ultim, cînd a fost arestat Santiago Carrillo. După cum se știe, secretarul general al Partidului Comunist Spaniol a fost pus în libertate și nimeni, în clipa de față, nu se îndoiște de participarea comunistilor la alegerile mai sus menționate. Nimeni, în același timp, nu riscă în clipa de față un pronostic electoral.

PROCESUL de democratizare al vieții spaniole se reflectă, bineînțeles, în foarte multe alte evenimente cotidiene. Între acestea, aș aminti cooficialitatea limbii catalane pentru regiunea cu același nume, declanșarea unui de mult așteptat ajutor pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit, ajutor care se concretizează de cîteva săptămîni prin acordarea de locuințe cu chirie din partea statului, un mai eficient control al prețurilor și retribuiției sau recenta desființare a TOP-ului — tribunalul pentru ordinea publică —, instituție fondată cu mulți ani în urmă de către dictatura franchistă, cea care a făcut ca foarte mulți spanioli să cunoască întinericul închisorilor.

Se vorbește mult în clipa de față de o nouă amnistie, multe dintre grupările politice o cer, cu insistență, prin aceeași verticală a zidurilor, și mulți dintre observatorii de azi ai vieții spaniole sînt de părere că textul acesteia este gata de mai bine de o lună de zile, dar publicarea lui ar fi fost amînată, între altele, de sechestrarea lui Antonio Maria de Oriol, președintele consiliului de stat, cel care se află de aproape șase săptămîni în puterea unei grupări politice foarte puțin cunoscute.

În sfîrșit, tot ca un semn al procesului de democratizare este apreciat și faptul că de cîteva zile, la San Sebastian și, în general, în toate localitățile țării bascilor, la *icurrina*, steagul lucrat la sfîrșitul secolului trecut de Sabino Arana, poate să fluture în voie alături de drapelul național.

Darie Novăceanu

Madrid, 25 ianuarie 1977

Sport

E o bucurie să patinezi la Helsinki

● Iar pentru noi a fost o bucurie de brad și de noapte din Nord ca să privim, cinci zile la rînd, cum se leagă un basm pe un colț de stea albă și în inima lumii. Cinci seri legate cu fir de argint, sau cinci fîntîni azvîrlind spre lună ape cu trandafiri albi? Într-o pajiște ninsă, poate-n spatele casei lui Sibelius, ardea, spulberat, lemn din gîndul lui Andersen, iar caii noștri, cei bolnavi de lumină și de un zbor peste munți, cum e sufletul bolnav de-o dragoste neizbăvită, și-au umplut burțile cu jăratec și au suit podul și punțile de mîrgărint. Fete din toată Europa, ca flori cu buzele grele de rouă, ne-au împodobit singele cu mireasma pădurilor, ne-au clătinat cu fluturi și ne-au mutat casa, pentru clipe lungi, în neajunsa insulă a tinereții și a nemuririi.

A fost incununată regină Anette Pötzsch, fiindcă din unduirile ei de zeiță răsăr pe gheață lebede și flamingi, dar eu am rămas înscris cu toată ființa în unda de vis răspîndită de Elena Vodorezova și de Dennise Biellman. Vodorezova, cea frumoasă ca o scuturare de zăpezi în grădinile de la Tarskoe Selo, mi-a lăsat, pentru toată iarna, atîrnat la streasînă, un, ciorchine cu clopoței de la o troică pierzîndu-se în stepă; Dennise Biellman, crin de duminică în trecătorile Elveției spre Italia, mi-a răsturnat anii, împingîndu-i spre începuturi, adică în sfînta eternitate a jocului, unde, pe aceeași farfurie, rotită drăcește de un vrăjitor, Poppey marinarul fumează iarbă albastră, niște miei își vînd arșicele pentru o gură de lapte cu ciocolată, micuța Gloria Mas din Spania ne oferă, pocnînd din castagnete, smochine și migdale. Mozart, Grieg, Strawinsky. O feerie cum numai spiridușii fiordurilor știu să țeară. Vîntul de februarie scrie cu aur, în zărea cu sînni a inimii, numele Irinei Rodnina, al lui Jan Hoffmann, al Nataliei Liniciuk și al Susannei Driano, al lui Robin Cousins sau Irinei Moiseeva...

Oh, dar babele alea din juriu, hrănite cu dovlecei pătați, cu batamalele și broaștele întepenite la 2,9! Harpiile Nordului! Și rușinea frumuseții.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU